

DELAVSKA ENOTNOST

GLASILO SINDIKATOV SLOVENIJE • STEV. 22 • 22. MAJA • LETO XVII • CENA 20 DIN

PROLETARCI VSEH DEŽEL, ZDRUŽITE SE!

DJURO SALAJ

V torek, dne 20. maja nas je vse globoko pretresla žalostna vest, da je ob 12.30 uri umrl, v Ljubljani v Domu železničarjev, zadet od srčne kapi, tovariš Djuro Salaj, dolgoletni predsednik Zveze sindikatov Jugoslavije, član Izvršnega komiteja Centralnega komiteja Zveze komunistov Jugoslavije in član Zveznega izvršnega sveta.

Tovariš Djuro Salaj je vse svoje življenje posvetil revoluciji, gorel v njenem ognju, in se bil za zmago socializma. Težka je bila njegova življenjska pot, težka, polna boja in samoodpovedovanja. Rodil se je 10. aprila 1889. leta v Valpovem. Potem ko se je izučil krojaške obrti, je delal v različnih krajih in leta 1906 postal član sindikata. Še tisto leto je v Bozenu postal član avstrijske Socialdemokratske stranke in dve leti nato so ga v Thunu v Švici izvolili za tajnika podružnice sindikata tekstilnih in oblačilnih delavcev. Kot delegat te podružnice se je udeležil tudi kongresa v Lausanni. Leto nato se je vrnil v domovino in v Sarajevu so ga delavci izvolili za tajnika Zveze krojaških delavcev Bosne in Hercegovine. Na kongresu hrvaške Socialdemokratske stranke je bil član levega krila in postal član akcijskega odbora za kongres Zedinjenja in od kongresa Zedinjenja leta 1919 član Komunistične partije Jugoslavije. Leta 1921 je bil izvoljen za poslanca na listi KPJ. Do svojega odhoda v tujino je opravljal različne dolžnosti in ves čas vodil vrsto mezdnih gibanj in stavk. Razumljivo, da ga je buržoazna oblast — ganjala. Bil je petkrat zaprt in obsoln na robijo.

Od maja 1927 pa se je ves posvetil samo partijskemu delu in delal v aparatu Centralnega komiteja KPJ, kajti že na III. kongresu KPJ na Dunaju leto prej je postal član CK in član Politbiroja CK KPJ. Za člana Politbiroja CK je bil izvoljen tudi na naslednjem Drezdenskem kongresu leta 1928. Dve leti nato je odšel v Sovjetsko zvezo in ostal tam kot predstavnik Centralnega komiteja KPJ pri Kominterni. Od leta 1942 je bil pri radijski postaji Svoboda Jugoslavije, pripravljal oddaje, jih bral v Radiu vse do osvoboditve Beograda, ko se mu je končno le izpolnila želja in je prišel v domovino. Na prvi Vsestržavni sindikalni konferenci novembra leta 1944 je bil izvoljen za predsednika Jugoslovanskih sindikatov in je to dolžnost opravljal letos do 7. aprila, ko ga je IV. plenum Centralnega sveta Zveze sindikatov Jugoslavije na njegovo željo razrešil, ker je odšel na novo dolžnost.

Na letošnjem prvem zasedanju Zvezne ljudske skupščine je bil izvoljen za člana Zveznega izvršnega sveta in na VII. kongresu Zveze komunistov Jugoslavije je bil izvoljen za člana Izvršnega komiteja Centralnega komiteja.

Revolucionarni boj delavskega razreda Jugoslavije se je odvijal v težkih in surovih pogojih. Zapor, teror, emigracije, težko življenje, stotine drugih težav je tovariš Djuro Salaj premagoval. Globoko vdan delavskemu razredu se je nenehno boril za socializem, kajti zavedal se je, da so osebni interesi revolucionarja podrejeni interesom delavskega gibanja.

Zaradi lastnosti revolucionarja in komunista — enostavnosti in skromnosti, je užival nedeljeno priljubljenost vsega delavskega razreda in vsega članstva Zveze sindikatov Jugoslavije. Njegovo dolgoletno revolucionarno delo pa je cenilo in spoštovalo tudi mednarodno delavsko gibanje.

Tovariš Djuro Salaj je vso svojo moč, vse svoje znanje in svoje sposobnosti vnesel v delo sindikatov. Vedno je našel na to, da je reševal največja politična in družbena vprašanja in se obenem tudi zanimal za življenje človeka-delavca, razmišljal, kako zadovoljiti njegove vsakdanje potrebe in mu olajšati težave.

Za svoje požrtvovalno delo je bil odlikovan z Redom narodne osvoboditve, Redom zaslug za narod I. stopnje in Redom bratstva in enotnosti I. stopnje in sovjetsko medaljo za požrtvovalno delo v času domovinske vojne.

Zvezni izvršni svet je ob smrti tovariša Djura Salaja, člana Izvršnega komiteja Centralnega komiteja, člana Centralnega sveta Zveze sindikatov Jugoslavije, Zveznega odbora Socialistične zveze delovnega ljudstva Jugoslavije, razglasil dneve od 20. do 22. maja za dneve ljudskega žalovanja.

V imenu vseh slovenskih delavcev ključemo:

• SLAVA NJEGOVEMU SPOMINU! •

PRED VOLITVAMI V SAMOUPRAVNE ORGANE SOCIALNEGA ZAVAROVANJA

Za tesnejšo vez

MED ZAVAROVANCI IN ORGANI SAMOUPRAVE

PREDSEDNIKA SKUPŠČINE REPUBLIKEGA ZAVODA ZA SOCIALNO ZAVAROVANJE JOŽETA PLEVNKA IN PREDSEDNIKA IZVRŠNEGA ODBORA REPUBLIKEGA ZAVODA ALBINA KOVAČA SMO NAPROSILI, NAJ BI NAM OB VOLITVAH V SAMOUPRAVNE ORGANE SOCIALNEGA ZAVAROVANJA, KI BODO V ZACETKU JUNIJA, ODGOVORILA NA NEKAJ VPRAŠANJ.

Kako ocenjujete delo samoupravnih organov socialnega zavarovanja v pretekli poslovni dobi?

Ob koncu lanskega leta je bilo v naši republiki socialno zavarovanih 399.106 oseb. To pomeni, da se je število zavarovancev od leta 1952 povečalo za 41,8%. Medtem ko je bilo leta 1952 na tisoč prebivalcev 457 zavarovanih, jih je bilo lani že 606. To nalaga samoupravnim organom socialnega zavarovanja veliko večjo odgovornost, saj upravljajo z več kot 26 milijardami dinarjev.

Pri ocenjevanju dela samoupravnih organov pa se moramo zaradi obširnosti problematike omejiti zgolj na nekaj najbistvenjših ugotovitev.

Nedvomno so samoupravni organi veliko prispevali k izboljšanju poslovanja zavodov. Opozorjati so na pomanjkljivosti, tako da so zavarovanci lahko hitreje uveljavljali svoje pravice. Pri tem so si zlasti prizadevali, da bi odpravili mnenje, ki je bilo dokaj zakoreninjeno med uslužbenci zavodov, da je prva in najvažnejša stvar varovanje skladov, dati zavarovancem čim manj. Socialno zavarovanje pa je že po svojem bistvu področje, kjer naj se najvidneje zrcalijo socialistični družbeni odnosi. To naj bo torej odločilno merilo pri presoji upravičenosti zavarovanih zahtevkov, če zakonito določilo ni povsem jasno. Praksa je povsem potrdila upravičenost delavskega upravljanja tudi na tem področju.

Prav tako je bil po zaslugi samoupravnih organov v veliki večini urejen položaj vdov in borcev NOV, ki so bili prizadevali pri pokojninah, dokler ni to vprašanje dokončno urejil novi zakon o pokojninskem zavarovanju. Mimo tega so sodelovali pri izboljšanju socialne zakonodaje, opozarjali na zastarelost posameznih predpisov, zlasti pa na silno zapletenost in nejasnost pravnega sistema socialnega zavarovanja.

Naj izmed raznih področij dela samouprave omenimo pred-

vsem zdravstveno vejo zavarovanja. Naglasiti kaže, da so pokazali organi samouprave polno razumevanje za potrebe in napredek zdravstvene službe, saj so dali samo v letih 1954 do 1956 več kot milijardo dinarjev za razne investicije v zdravstveni službi. Še bolj pa so se lahko samoupravni organi posvetili preventivni zdravstveni službi od leta 1955 dalje, ko so bili uredbo o finansiranju socialnega zavarovanja ustanovljeni tudi posebni skladi za ta namen. V treh letih se je nabralo v teh skladih 726 milijonov dinarjev, ki so bili porabljeni za preprečevanje poklicnih in socialnih bolezni, za organizacijo letovanj in okrevanja, zdravstveno vzgojo zavarovancev itd. Še pred tem pa so zavodi na svojo pobudo posvečali tej veji zdravstvene službe vso skrb, ki je bila najbolj vidna na področju higiensko-tehnične zaščite in sploh varnosti pri delu.

Kljub močnemu razvoju zdravstvene službe v zadnjih letih pa je še čutili pomanjkanje zdravnikov, zlasti pa srednjega medicinskega kadra. Tako imajo na primer v Krmelju že dlje časa povsem urejeno obratno ambulanto, tudi stanovanje za zdravnika je pripravljeno, vendar ne morejo dobiti zdravnika. Še občutnejše je pomanjkanje zobozdravnikov in zobotehnikov, tako da pride na enega terapevta v javnih zobnih ambulantah in v zasebni praksi okoli 5000 prebivalcev, medtem ko pride v zdravstveni službi en zdravnik na 1200 prebivalcev, oziroma 3000, ker niso vsi zaposleni v ambulantah.

Po 83. členu zakona o zdravstvenem zavarovanju imajo zavodi za socialno zavarovanje lahko tudi zdravnike, ki nadzirajo delo zdravstvenih ustanov, kar se je zlasti izkazalo za koristno pri pregledovanju upravičenosti receptov tako glede zdravstvene indikacije, glede količine in kvalitete predpisanih zdravil kakor tudi pri pošiljanju na zdravniška in klinična zdravljenja.

Ali so pooblastila samoupravnih organov glede upravljanja tolikšna, da zagotavljajo družbeno kontrolo nad delom socialnega zavarovanja in ali je ta kontrola že dovolj učinkovita?

Na to vprašanje ni moč odgovoriti povsem pritrdilno. Nedvomno samoupravni organi kontrolirajo delo socialnega zavarovanja na področju gospodarnosti. Prek preventivnega sklada imajo možnost za zmanjšanje izdatkov. Razen tega imajo možnost predpisati posameznim gospodarskim organizacijam in celotnim gospodarskim panogam, če imajo zelo veliko število bolnikov, višji prispevek za socialno zavarovanje kot vzgojni ukrep. Tega pooblastila so se v pretekli poslovni dobi tudi pridom posluževali. Dosti manj možnosti pa imajo pri soodločanju o pravicah zavarovancev.

Zdi se, da smo glede tega odšli v drugo skrajnost. Medtem ko so v prvih letih samouprave izvršni odbori razpravljali o vsaki posamezni odločbi, kar jih je tako zaposlilo, da se niso utegnili ukvarjati s politiko gospodarnosti skladov socialnega zavarovanja itd., je danes to povsem prepuščeno aparatu zavodov.

(Nadaljevanje na 2. strani)

OSEBNA POTROŠNJA RASTE NA VASI HITREJE KOT V MESTU

Rast osebnih dohodkov nasploh ni v skladu z rastjo proizvodnje

Letošnji in perspektivni načrt za razvoj gospodarstva naslajnata naraščanje osebne potrošnje in osebnih dohodkov predvsem na večjo storilnost dela. Samo večji obseg proizvodnje, ob isti proizvodnosti, še ni dovolj, da bi lahko povečali osebne dohodke, zlasti ne tako naglo, kot to beležimo v prvem trimesečju letošnjega leta. Ocene namreč kažejo, da osebni dohodki rastejo v gospodarstvu celo hitreje kot proizvodnja. Gospodarske organizacije še niso dovolj dosledno uveljavile eno od načel spremenjene delitve dohodka, namreč, da dohodek posameznika odvisen od učinka njegovega dela. Ker to načelo še ni uveljavljeno, se proizvodnost in kakovost dela ne povečujeta tako naglo kot prejemki. Dokončne ocene bo sicer prinesel šele letni obračun. Takrat bomo lahko natančneje ugotavljali, kako je vseljena proizvodnja s široko potrošnjo. Kljub temu pa že lahko govorimo o določenih težnjah, ki niso ugodne za razvoj gospodarstva.

Zato ne smemo čakati in prepuščati vprašanje osebne potrošnje vplivom objektivne gospodarske zakonitosti, marveč moramo ob trezni presoji podatkov iz prvega trimesečja sprejeti tudi ukrepe, ki naj vsaj delno ustavijo rast osebnih dohodkov in potrošnje z rastjo proizvodnje. Če tega delavski svet ne bodo storili, če na ta pojav

ne bodo opozorili tudi sindikalne organizacije in se bodo dohodki nesorazmerno povečevali, naprej, bi znalo priti do pojavov, ki smo jih v podobnih primerih že spoznali: Nominalne plače — vsote prejemkov bodo višje, realne plače — vrednost prejemkov pa bo zaradi višjih cen manjša. Zato tudi perspektivni načrt govori o tem, da je večja proizvodnost edina resnična osnova za povečanje realnih plač, torej dvig življenjske ravni. Višji prejemki ob višjih cenah so za potrošnika in njegovo življenjsko raven brezpomembni.

Ob višjih cenah za 46% višji dohodki kmetov

V prvem četrtletju so se povečali osebni dohodki delavcev in nameščencev, zaposlenih v gospodarstvu v primerjavi z lanskim prvim trimesečjem za 28%, dohodki kmetov pa so se ob isti primerjavi povečali kar za 46% (pri tem niso upoštevani dohodki, ki so jih imeli kmetovalci z neposredno prodajo kmetijskih pridelkov posameznim potrošnikom). Iz teh dveh podatkov moremo izluščiti več zaključkov: Predvsem ugotovljamo, da je tako naglo naraščanje dohodkov na vasi v popolnem nasprotju z gospodarskim načrtom, pa naj si bo letnim

(Nadaljevanje na 4. strani)

INTERVJU S PREDSEDNIKOM OKRAJNEGA SINDIKALNEGA SVETA V KRANJU TOVARISEM ANDREJEM VERBIČEM

Od načelnega razglabljanja do konkretnih ukrepov

Zbor proizvajalcev okrajnega ljudskega odbora v Kranju je v torek, 20. maja, razpravljal in posvetil sejo problemom tarifne politike na Gorenjskem. Obsežno gradivo, ki ga je v ta namen pripravil okrajni svet za delo, je dal odbornikom vpogled v to izredno perečo problematiko v okraju v lanskem letu. Zastopniki okrajnega sindikalnega sveta pa so na seji, mimo že znanega in predloženega gradiva, dali vrsto pobud in predlogov ter smernic, kako in na katere probleme naj bi v bodoče usmerili delo gospodarskih organizacij in podjetij v kranjskem okraju. To še toliko bolj, ker je zbrano gradivo za sejo, iz lanskega leta, medtem ko je položaj v letošnjem letu še nejasen oziroma nihče ne razpolaga s tekočimi podatki in pokazatelji.

Dejstvo, da je okrajni sindikalni svet predlagal nekatere ukrepe, ki naj bi jih letos uresničevali, nas je vzpodbudilo, da smo prosili predsednika okrajnega sindikalnega sveta tovariša Andreja Verbiča za intervju.

Odzval se je naš prvošnji in odgovoril na nekatera vprašanja.

— Kaj vas je vzpodbudilo, da ste na seji zbora proizvajalcev

predlagali ukrepe oziroma odprli vrsto vprašanj, s katerimi naj bi se letos spopadla podjetja in gospodarske organizacije ter oblastni organi na Gorenjskem?

»Tarifna problematika in tarifna politika nasploh je izrednega pomena za naš nadaljnji gospodarski razvoj. Zdi se mi, da je potrebno to vprašanje reševati mnogo bolj prožno in z večjo zavestnostjo. To je bil poglavitni razlog.

Menimo namreč, da je tarifna politika, oziroma notranja razdelitev sredstev za plače stvar kolektivov. Naša naloga pa je — naloga sindikata — da se v podjetjih borimo proti vsem uravnilovskim težnjam, ki jih povsem jasno vsiljuje proletarijat, pa tudi proti pretiranim razponom. Razen tega sem prepričan, da mora vsklajevati nesorazmerja med tarifnimi postavkami in reševati te probleme predvsem sindikat in pa zbori proizvajalcev.

»Toda,« je poudaril, »tarifna politika se ne začne in neha samo pri plačah, kar vse preveč radi pozabljamo.«

— Kaj se vam zdi ob tem še pereče?

»Mislim, da je izredno velika fluktuacija delovne sile na Gorenjskem, v podjetjih, problem, nad katerim se bomo morali močno zamisliti. Poglejte nekaj številke: od 29.299 delavcev, kolikor jih je bilo lani zaposlenih v našem okraju, jih je na novo prišlo v podjetja 8.711 ali 29,7%. Zapustilo pa je podjetja 6609 delavcev ali 2,6%. Celotno gibanje zaposlovanja delovne sile v industriji in gradbeništvu v našem okraju znaša torej lani 52,3%.

To so pa že številke, ki nekaj povedo ...

— Ali mislite, da je temu vzrok v prvi vrsti neurjen sistem nagrajevanja ali pa temu botrujejo še drugi vzroki?

»Kot rečeno, temu niso vzrok zgolj plače. Je še kopica problemov s tem v zvezi. Odstotek 52,3 nam pove, da sploh ne vodimo neke konkretne in jasno začrtane kadrovske politike v podjetjih, kaže pa nam hkrati, da so bili odnosi do ljudi tudi nepravilni.

Razen tega pa so ostali popolnoma v ozadju problemi prehrane, stanovanj, otroških vrtec, dnevnih zavetišč itd. —

(Nadaljevanje na 4. strani)

Tovarišu Titu za rojstni dan

Spet je Tvoj rojstni dan in spet je pol mlad.

Spet si k svojemu velikanskemu plodnemu delu za dobrobit delovnih ljudi dodal moč, ki je izjemno dragoceni let svojega življenja.

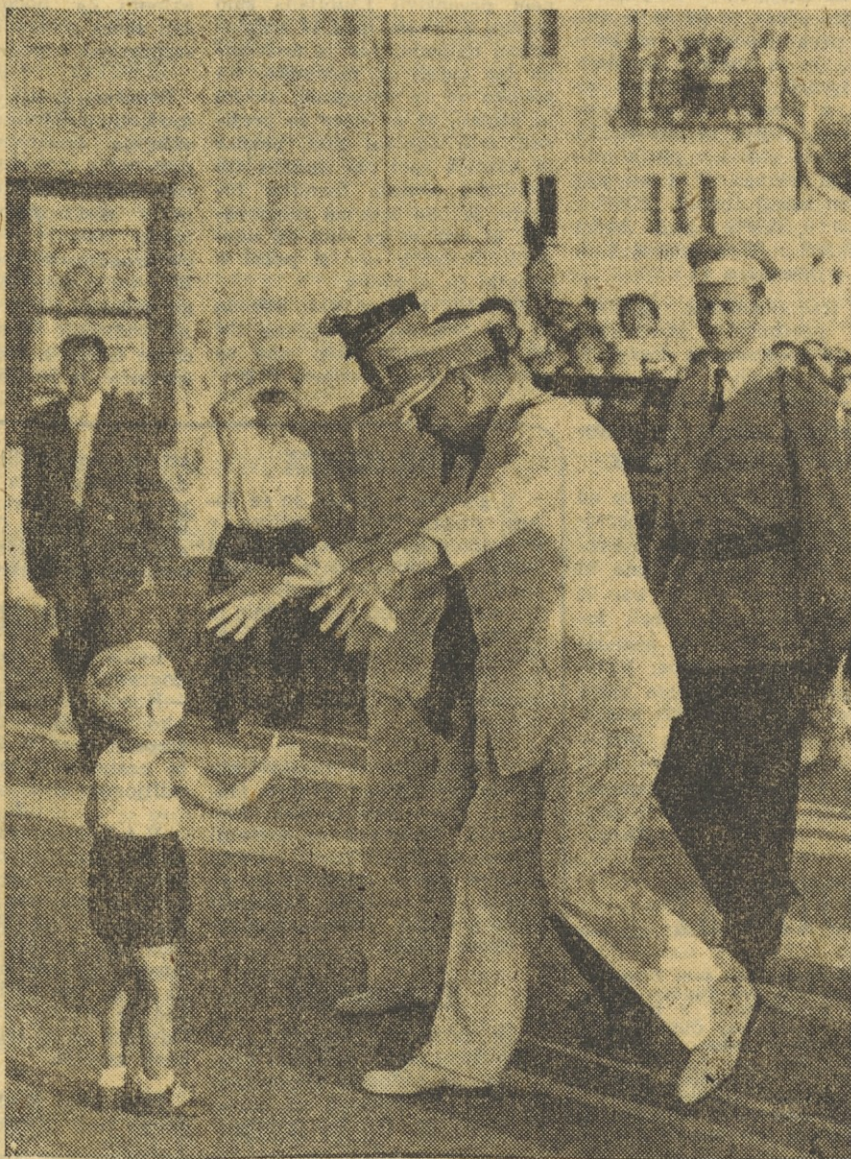
Pot, ki smo jo prehodili s Teboj, je bila strma, vendar nismo klonili, ker smo bili pred seboj Tebe, vojnika, ki si nas bodi kazal svetel pomladanski dan naše domovine.

Tvoje ime se je kakor dober in zvest prijatelj naselilo v sleherno stanovanje, tovarno in kmečko hišo, v sleherno naše srce.

V svet, poln nasprotij in groženj, si prinesel in prinašaš novih obetov. Obogatil si nas s spoznanji in nam vlił moči, da smo z jasnimi pogledi zrl v prihodnost tudi takrat, kadar je bilo težko, da nikoli nismo izgubili zaupanja v zmago proletarske solidarnosti in tesnega enakopravnega sodelovanja med narodi.

Vse, kar je okrog nas, za nami in pred nami, je povezano s Teboj. Zato praznik, ki ga praznujemo, ni samo Tvoj praznik in praznik mladosti, za katere srečo si daroval sebe vsega, vsak utrip svojega srca, ampak tudi praznik vseh naših narodov, našega dela in naših zmag.

In zato Ti ob Tvojem letošnjem šestdesetletnem rojstnem dnevu iz vsega srca želimo srečo in še dolgo in zdravo in plodno življenje.

Operacija trgovine s kmetijskimi pridelki

Pred dnevi sem obiskal Maribor in med drugim sem se zanimal tudi za preskrbo Mariborčanov s kmetijskimi pridelki. Na okrajnem ljudskem odboru so mi povedali, da je lani živel v Mariboru 84.511 ljudi, od tega 57.468, ki so bili odvisni od preskrbe s kmetijskimi pridelki. Le-ti bi potrebovali 7104 ton kmetijskih pridelkov na leto (to so »idealne korigirane potrebe«, kot so rekli na okraju), lani pa so jih kupili le 4310 ton. Več jih tudi kupili niso, ker jim trgovina tega ni omogočala. Trgovska podjetja so torej zagotovila komaj 60 % potrebe.

»In letos?«, sem vprašal

Tega še nihče ne ve. Plana preskrbe še nimajo — ne na okraju in, kot so mi povedali, tudi na občinah ne. Ne vedo, koliko teh ali onih pridelkov bodo potrebovali, po čem in kje jih bodo kupili...

»Sicer pa, te dni smo začeli razpravljati o novih predpisih, ki bodo uredili razmere na tržišču kmetijskih proizvodov.«

In odšel sem v upravo trgovskega podjetja »Povrtina« in vprašal:

»Koliko češenj potrebujete, koliko jih boste kupili, kje, kakšna bo cena? Koliko ranega krompirja, kje...?«

Tudi to podjetje še nima plana.

»Ne vemo, kako bo. Sedaj je v teku reorganizacija prometa

kmetijskih pridelkov. Govore o ukinitvi grošastičnih podjetij itd. Bomo videli, kaj se bo iz tega izcimilo. Želeli bi, da bi bila ta reorganizacija čimprej končana, da bi vedeli, pri čem smo, napravili plan...«

Torej: planov ni, je pa reorganizacija, o kateri so na okraju govorili z velikimi upi, v podjetju pa nekako tako, kot da jim povzroča precejšnje preglavice.

Ko sem odhajal, sem pred vrati trčil ob kmečkega fanta. »Izvinite,« je dejal in prijel za kljuko.

Naslednjega dne sem se z vlakom vračal v Ljubljano. V kupeju smo sedeli trije: fant, ki sem ga srečal pred upravo »Povrtine«, starejši svivolasi in jaz. Beseda je dala besedo in kmalu smo bili sredi živahnega pomenka.

»Človek mora biti računar,« je dejal fant in se smehljaj

»Pri vas ste letos zakasnili. Pri nas v Mostarju so paprike in paradižniki že zreli.«

»Kaj sem delal v »Povrtini«? Prodajal sem — paprike, paradižnike. Za dva vagona smo se zmenili. Po 200 dinarjev za kilogram. Prevoz bodo plačali.«

»Ne, nisem iz zadruge. Kmet je smo se sestali, izračunali, koliko smo pridelali, mene pa so zadržali, naj grem v mesta, pogledam, kakšne so cene, in sklenem čimbolj ugodne pogodbe.«

»Zakaj sem prišel v Maribor? Tu je bolj mrzlo kot pri nas, ranih pridelkov ni, cene so višje. V Dubrovniku bi prodal kilogram paradižnikov za 170 dinarjev, pri vas pa za 200.«

»Seveda zaslužimo. Imam dva hektara orne zemlje, ki mi bo dala dva milijona — če bom znal dobro prodati. In to je tisto. Prodaj takrat, ko so cene visoke, prodaj tja, kjer so cene višje...«

To modrovanje me je pogrelo (povedal je še, da plača 45 tisoč dinarjev davka) in tudi svivolasi možak se je nemirno preselil in mrmral, končno pa je izbruhnilo iz njega: »Nekaj je gnilega v tej naši trgovini.«

In tudi on je — kot tovariš na okraju in v »Povrtini« — začel govoriti o reorganizaciji. Videlo se je, da je mož strokovnjak, da se razume na te reči. Zapisal sem nekaj njegovih misli:

Organizacija prometa kmetijskih proizvodov je slaba in onemogoča dvig življenjske ravni

Lani je bilo precej več kmetijskih pridelkov kot prejšnja leta, toda na splošno se cene niso znižale — celo zvišale so se. Zakaj? Zato ker nismo rešili osnovnega vprašanja: kako pridelke čim hitreje in čim ceneje plasirati na tržišče. Primer: krompirja je bilo lani toliko, da bi ga lahko prodajali

ceneje, če bi ga trgovina odkupila več kot ga je. Pri kmetih je še vedno precej krompirja (ponujajo ga po 6 ali 7 dinarjev), kupcev pa ni, medtem pa ga v Beogradu prodajo po 20 dinarjev. Tudi zelja je bilo lani toliko, da je gnil, ker ga trgovska podjetja niso odkupila in ga skušala čim ceneje posredovati potrošniku. Vse to je onemogočilo znižanje cen in destimulativno vplivalo na kmečkega proizvajalca.

Novi predpisi

ki urejajo razmere na tržišču kmetijskih proizvodov, dajejo zadruham precejšnje veljavo. Od zadrug, ki imajo že precej strokovnjakov, strojev in drugih sredstev, je v največji meri odvisno povečanje kmetijske proizvodnje. Zadruge vse bolj postajajo organizatorji proizvodnje in se na tržišču ne pojavljajo več kot navadni prodajalci pridelkov, ki jih odkupijo od svojih članov, ampak kot veliki blagovni proizvajalci, ki tudi dohodke od prometa uporabljajo za modernizacijo proizvodnje. Zato novi predpisi prepovedujejo trgovskim podjetjem, da kupujejo pridelke neposredno od kmetov (na to so najbrž v »Povrtini« pozabili). Spreminja pa se tudi vloga združnih poslovnih zvez, ki so doslej poslovale tako, kot vse druge trgovske organizacije, se pravi, iskale so čim višje dobičke. V bodoče bodo poslovne zveze nastopale v prometu kmetijskih pridelkov kot komisionarji (pooblaščenici) kmetijskih združ, same pa bodo lahko prodajale le tiste proizvode, pri katerih pridelavi bodo neposredno sodelovale.

Ena prodajalnik in 5250 potrošnikov

V Mariboru je 16 prodajalnih kmetijskih pridelkov, od teh ima trgovsko podjetje »Povrt-

nina« 12. Približno tako je tudi drugod. Prevladujejo veletrgovine, ki niso zboljšale preskrbe mest, kot smo pričakovali; veliko pa so vplivale na zvišanje odkupnih in s tem tudi maloprodajnih cen. Potrebno bo temeljito razmisлити, kje so veletrgovine potrebne, obenem pa razširiti maloprodajno mrežo. V Mariboru je lani prišlo na eno prodajalno kmetijskih pridelkov 5250 prebivalcev. Ta podatek je dovolj zgovoren.

Tako, vidite, sem šele v vlak spoznal, kako pomembna je reorganizacija prometa s kmetijskimi pridelki, o kateri so mi govorili v Mariboru.

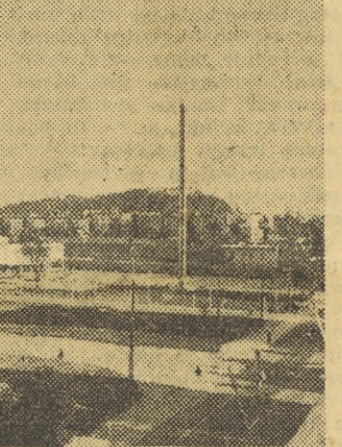
Ko sem se vrnil, sem v neki lanskoletni zvezni anketi našel naslednje podatke:

Lani so kmetijske zadruge prodajale kmetijskih pridelke po ceni, ki je bila za 14 do 21 odstotkov višja od odkupne. Poslovne zveze so to ceno zvišale za 10 do 30 odstotkov, veletrgovine za 12 do 36 odstotkov, maloprodajna mreža pa še za 15 do 30 odstotkov. Ni čudno torej, če so bile maloprodajne cene včasih nekajkrat višje od odkupnih.

— — —

Če bi začeli z dovolj znano ugotovitvijo, da je Gorenjska in seveda tudi Kranj močno industrializirana, nam ne bo težko sklepati, da je stanovanjska stanika tu izredno velika. Razen tega pa ne smemo prezreti tudi dejstva, da je bilo v Kranju in njegovi okolici zgrajenih po vojni sorazmerno zelo malo stanovanj. Zato je temu tako, je

kot hitra. Vendar za sedaj gradnja še je odvijala v Kranju dokaj stihajsko. Vsako podjetje, ki je imelo sredstva za gradnjo je skušalo graditi — in tudi gradilo je — kakor je bilo njim po volji. Tako je, denimo podjetje »Tiskana«, se 1956. leta, ko je bil stanovanjski sklad že ustanovljen in ko je občinski ljudski odbor sklenil, da naj gradi tisti, ki ima že gotove načrte, ker so bila sredstva na razpolago, začelo graditi štiri stanovanjske bloke. V njih so predvideli tudi garaže za avtomobile. Ne gre sedaj za to ali je prav, da so garaže ali ne (tudi to so potrebne, ker promet vedno bolj narašča) vendar se mnogi spotikujejo ob dejstvo, da njih otroškega igrišča niso predvideli. In še marsičesa drugega.

Danes so na Gospodarskem razstavišču odprli drugi mednarodni lesni sejem. Sejem bo trajal do 1. junija. Ves razstaveni prostor (20.000 m²) je popolnoma zaseden. Na sejmu sodeluje 121 domačih razstavljavcev, od tega 44 iz Slovenije, 39 iz Hrvaške, 29 iz Srbije in 9 iz Bosne in Hercegovine. Na sejmu sodeluje tudi 68 tujih razstavljavcev, in sicer 19 iz Nemčije, 13 iz Avstrije, 4 iz Italije in 2 iz Nizozemske. — Sejem je velikega pomena za naš izvoz, še posebej pa je namen sejma opozoriti domače proizvajalce na smotnejšo in sodobnejšo obdelavo lesa in izkoriščanje gozdov, da bi proizvajali več končnih izdelkov.

več razlogov. Objektivnih, morebiti nekaj več tudi subjektivnih, ki jih pa ne kaže pogrevati. Mnogo bolj prav se zdi pokazati na, za kranjske razmere novo smer, ki so jo ubrali, da bi kar najbolj omilili rano, ki tako boleče skeli prenekaterega prebivalca gorenjske metropole.

Garaže da — otroška igrišča ne

Letos bodo — ali pa so že začeli graditi v Kranju (kjer nastopa kot investitor Zavod za stanovanjsko in komunalno gradnjo) v celoti 244 stanovanjskih enot, pri čem so ušeste tudi samske sobe. Kot predvidi devajo strokovnjaki, bodo uspešno dokončali letos že 56 stanovanj. To je prava zgradba malo. Na zavodu se tudi zavedajo, da je to bolj polževsko počasna graditev

Z napovedano reorganizacijo pa bi dosegli:

— Zadruge bodo lahko prodajale kmetijske pridelke ceneje tudi zato, ker bodo svoje sklade ustvarjale z neposrednim sodelovanjem v proizvodnji, se pravi, združni skladi ne bodo odvisni samo od dobička, ustvarjenega pri prometu kmetijskih pridelkov.

— Poslovne zveze bodo plačane le za posredovanje, dobičkov pa ne bodo smele ustvarjati.

— Trgovska mreža se bo razširila, izpopolnila, monopolizma na tržišču bo vedno manj.

Vse to bo nujno moralo vplivati na znižanje maloprodajnih cen kmetijskih proizvodov. Če pa bomo hoteli, da bodo ti novi predpisi res uredili razmere na tržišču, potem občinski in okrajni plani preskrbe niso odveč. Zdi se celo, da so nujno potrebni, saj vendar ne moremo govoriti o tem, da bodo trgovska podjetja hitreje in ceneje posredovala potrošnikom blago, če ne vemo, koliko teh ali onih proizvodov potrebujemo in kje jih lahko kupimo, da bi bile maloprodajne cene čim nižje.

J. V.

»OH, KAKO LEPO JE BITI MLAD, BITI MLAD IN POLN NAD...«

Prvi razveseljivejši upi

zadruge in zasebniki. Letos znašajo ta sredstva nekaj več kot 335 milijonov din. Upajo, da bodo ta sredstva tudi s pridom uporabili, čeprav je vprašanje ali bodo gradbeno podjetja sposobna prevzeti vsa dela, zaradi majhnih kapacitet.

Ko je napravil zavod analizo strukture družin v Kranju, je prišel do zaključka, ravno nasprotnega dosedanjih praks. Namreč, ves čas po vojni so v Kranju prevladovala gradnje večjih stanovanj, medtem ko so bila manjša (toda še vedno udobna stanovanja) dokaj zapostavljena.

To nam bodo najbolj ponazorile naslednje številke: Gradnja stanovanj od leta 1945 je bila značilna po tem, da so zgradili 12,7% garsonjev, 31,9 enosobnih stanovanj, 34,3% dvosobnih, 12,7% tro in 8,4 večsobnih stanovanj. V vsem času — od leta 1945 do 1956 — pa so se odstotki menjali v korist večjih stanovanj, garsonjere 3%, enosobna stanovanja 22,5%, dvosobna 45,2%, trosobna 25,8 in večsobna 3,5%. Zavod pa je v lanskem letu to stanje izboljšal. Kljub odporu mnogih je povečal odstotek gradnje ene in dvosobnih stanovanj na 50 oziroma 33,3%. Prav tako garsonjev na 16,7%.

V tem in pa v manj luksuznem stanovanju vidi zavod svoje bodoče poslanstvo v zvezi z reševanjem stanovanjske stiske.

Mnogo truda pa še čaka zavod, da bo znižal cene stanovanjem, ki so za sedaj — in seveda po starih merilih — še dokaj visoke. Tako je zavod prodajal interesom (upoštevaje vse komunalne in druge naprave) garsonjere po 1.200.000 do 1.800.000 dinarjev, enosobna stanovanja — so kuhinjsko nišo in dnevno sobo — po 1.200.000 do 1.400.000, dvosobna od 2.700.000 do 3 milijone ter trosobna od 3 do 3,5 milijone dinarjev.

Pravkar izdelan osnutek navodila o usmerjanju gradnje stanovanjskih hiš in uporabi družbenih sredstev v te namene v Sloveniji, ki so sedaj v razpravi in ki so še zelo nepopolne, bodo marsikaj postavile na glavo, oziroma bodo sedanjemu praksu ovrgle. Predvsem pa bodo glede na predvidene štiri kategorije stanovanj — vplivale na pomenitve gradnje stanovanjskih enot. To pa je tudi želeli, saj sicer ne bomo zlepa dočakali zmanjšanje stanovanjske stiske.

ki se zdj mnogim že skoraj ne-rešljiv problem.

V letu 1959, ko bo zavod za stanovanjsko izgradnjo v Kranju pognal močnejše korenine, in ko bo lahko načrtneje zastavil celotno stanovanjsko gradnjo, upoštevaje možnosti in potrebe, bo tudi ta pereč problem krenil nekoliko hitreje naprej, seveda ob razumevanju podjetij in vseh tistih, ki jim je do tega, da bo delavec in uslužbenec imel po delu veselje priti domov, v stanovanje, kjer se bo lahko spočil in nabral novih moči za jutrišnji delavnik.

I. A.

SKUPŠČINSKI POROČEVALEC

OCENA GOSPODARJENJA

Pretekli teden sta se prvič sestala gospodarska odbora obeh zborov republiške ljudske skupščine in razpravljala o načrtu za leto. Poslanci so sklenili, da bosta odbora prenesla delo za nekaj časa izza skupščinskih vrat v podjetja, kjer bodo izbrane komisije ugotavljale in ocenjevale probleme gospodarskih organizacij. Komisije bodo obiskale značilna podjetja posameznih gospodarskih panog, in sicer: Zelezarno na Jesenicah, premogovnik v Trbovljah, Tovarno organskih barvil v Celju, tovarno roto papirja v Vidmu pri Krškem, trgovski izvozni podjetji »Slovenija« in »Jugotekstil«, veletrgovini »Veletekstil« in »Kovino-tenno«, Kmetijsko gospodarstvo »Limbuš« — Pekre, tovarno mesnih izdelkov in tovarno mlečnega prahu v Murski Soboti ter »Tiskano« v Kranju.

Tako bodo komisije lahko posredovale ljudski skupščini, ki bo obravnavala poročila obeh odborov, neposredne probleme, uspehe in tudi napake posameznih gospodarskih organizacij. Ob določenih težavah pri uveljavljanju novih predpisov o razdeljevanju skupnih dohodkov gospodarskih organizacij je taka oblika dela skupščinskih odborov še zlasti pomembna pomoč podjetjem, ki jih bodo komisije obiskale. Nedvomno bo razprava o »oročju prinesla tudi vrsto zaključkov, predlogov in priporočil, ki bodo koristni za vsa podjetja. Neposredno spremljanje dela v gospodarskih organizacijah in razprava o tem v ljudski skupščini pa bo veliko prispevala tudi k temu, da bo gospodarjenje v podjetjih postalo javna stvar, odprta knjiga, kot smo že večkrat priporočali, — nismo pa našli najboljšje oblike dela, da bi se to načelo zares uveljavilo.

Skupščinski odbori bodo, kot rečeno, obiskali le dvanaest, za povprečen pregled značilnih podjetij. Prav zato bi morali to obliko dela uveljavljati tudi okrajni in občinski ljudski odbori oziroma zbori proizvajalcev. Ti samoupravni organi bi lahko z ocenjevanjem posameznih podjetij in z razpravo na skupnih sejah izboljšali krog podjetij, katerih poslovanje bo hkrati postalo odprta knjiga. S priporočili in nadzorom nad gospodarjenjem bomo nedvomno znatno izboljšali poslovanje v posameznih podjetjih, bolj uspešno bomo prenašali dobre izkušnje in hitreje odpravljali slabosti. Ki zavirajo napredek!

M. Svab

Plana preskrbe še ni

Zapisek o preskrbi s kmetijskimi pridelki v Zasavju

O preskrbi z zelenjavo in sploh s kmetijskimi pridelki je najbolje govoriti z gospodinjami. Te se na trgu (kjer ga imajo seveda) vsak dan jeze, ker se je ta ali ona stvar podražila ali ker tistega, kar bi radi kupile, ne dobijo. Gospodinje v Trbovljah in Hrastniku na primer sodijo, da trg pri njih ni kdo-veka! založen in da je zaradi tega zelenjava pri njih dražja kot drugod, celo dražja kot v Ljubljani. Razumljivo, Zasavje oziroma troje industrijskih središč, Zagorje, Trbovlje in Hrastnik, nimajo kdo ve kaj močnega kmečkega zaledja. Kmetije iz Posavja pa so bolj navajene prodajati svoje pridelke na zagrebškem trgu kot v teh treh središčih. Toda, ali je to edini vzrok?

Preskrba je v dobrih posredniških rokah. Vsi morajo prepuščena dobri volji mameznih podjetij in zadrug. Zdi se, da je pri urejanju teh, za vsakdanje življenje delovnega človeka tako važnih vprašanj čuti premalo organiziranosti. Kmetijske zadruge v okolici sicer kupujejo pridelke od kmetov in jih posredujejo trgovini, toda ta potrošna središča zalagajo tudi nekatere zadruge od drugod. V Trbovljah n. pr. posreduje zelenjavo in mleko trgovsko podjetje »Vitaminka« (vnanajst prodajalnih imen) itd. Vendar, ali je s tem preskrba že dovolj organizirana? Lahko trdimo, da ne. Kako bi se sicer lahko dogajalo, da so pred prodajalnimi mleka »repi« vsako jutro, da posamezne branjevke kupujejo zelenjavo na ljubljanskem trgu in jo seveda s precejšnjimi pribitki prodajo na trboveljskem trgu, da prenekateri gospodinja kupi v

Ljubljani spotoma zelenjavo in jo nese domov nekaj 10 km daleč. Samo ta dejstva govore, da trg ni dovolj založen in da cene zelenjavi niso primerne. In rešitev?

Ena izmed rešitev za boljšo preskrbo prebivalstva, za večjo založenost trga, za nižje cene, bi bila nedvomno večje zanimanje vseh pristojnih činiteljev za vse te stvari. In med te sodi tudi občinski ljudski odbor in namo trgovska podjetja. Občinski ljudski odbor lahko s svojimi načrti, pobudami in sklepi vpliva na kolikor močnejše redno in poceni preskrbo.

Napak bi bilo trditi, da na primer občinski ljudski odbor Trbovlje doslej ni storil ničesar v tej smeri. V Trbovljah so zadnji čas odprli nove prodajalne. Občina gradi s svojimi sredstvi hladilnico za okoli 40 ton blaga itd. Vendar, ali niso potrebni še drugi ukrepi? Občina bi lahko na preskrbo še bolj vplivala, če bi bili pri roki podatki o potrebah prebivalstva, o možnostih za boljšo preskrbo, če bi bilo neke določeno, da bodo potrošniki v določenem času dobili določeno blago po teh in teh cenah itd. Takšen pregled pa bi občinski ljudski odbor obenem tudi opozoril kakšne so dejanske možnosti za izboljšanje preskrbe. Ob tem bi najbrže ugotovili, da preskrbe ne bo moč izboljšati, dokler ne bodo odprli še novih prodajalnih, to je: investirali še več za razširitev trgovine.

To pomeni, da bi moral občinski ljudski odbor v družbeni načrt vključiti še posebno poglavje, tako imenovani načrt preskrbe ter zagotoviti, da bi ga vsi prizadeti tudi uresničevali.

vali. Toda v trboveljski občini, kot zatrjuje vodilni uslužbenec, takšnega načrta še niso sestavili, ne vedo, kakšne so potrebe, skratka tega področja dela se še niso organizirano lotili.

Za troje zasavskih delavskih središč pa prihaja v poštev še druga stvar. Vse tri občine naj bi prizadevanja za zboljšanje trga vsklajevale. To pa lahko store je, da v vsaki občini prouče, koliko pridelkov potrebujejo, v katerem času in kje, pri katerih proizvajalcih jih bodo dobile in po kakšni ceni. Vse te stvari bo treba proučiti in spoznatno delati. Kajti v Hrastniku ali Zagorju ne morejo potrošniki potrošiti na dan vagon zelenjave, medtem ko je v Trbovljah vagon na dan močje premalo. Če bi v vseh treh občinah dobivali hkrati od istega proizvajalca, s katerim bi se za leto dni vnaprej pogodeno domenili koliko blaga bodo dobili (in po kakšni ceni), bi jo lahko povsod razložili toliko, kolikor bi jo trenutno potrebovali. Trditve, da prebivalci goje zelenjavo na svojih vrtičkih in da se zavoljo tega ne menijo toliko za trg pa so majave, kajti kako bi drugače branjevalci prodajale kumare v Hrastniku po 30 din kilogram, v Ljubljani pa so jih kupile za 10 dinarjev ali še več ceneje (kot se je to dogajalo lani).

Seveda bi bilo napak, če bi rešitev problema gradili le na plan preskrbe, če bi ostali pristojni činitelji samo pri pisani črki takega plana in si ga ne sestavili, bi zagotavljalo, da so te stvari začeli organizirano uresničevati. Toda že to, če bi ga bi prizadevali čim dosledneje urejati.

D.

Od načelnega razglabljanja do konkretnih ukrepov

(Nadaljevanje s 1. strani)

To so, po mojem mnenju vprašanja oziroma povzročitelji nezadovoljstva delavcev.

V gradbeništvu prihaja vse to še bolj na površje. Tu imamo sezonsko delovno silo. Dokler v gradbeništvu ne bomo temeljiteje začeli reševati te probleme, predvsem prehoda na industrijski način gradnje, si tudi ne moremo obetati večjih uspehov.

— Kako pa bi se po vašem mnenju najlaže lotili omenjenih problemov?

»Uvodoma bi vam povedal tale primer: Ko smo pred nekaj dnevi vprašali predsednike sindikalnih podružnic nekaterih večjih podjetij na Gorenjskem, s kolikimi investicijami razpolaga podjetje v letošnjem letu in kam so jih namenili, nam ni vedel nihče odgovoriti. Iz tega torej izhaja, da kolektivni sploh ne vedo, koliko denarja imajo na razpolago in posledica tega je, da tudi ne vedo, kako ga bodo uporabili. Evidence nad temi sredstvi torej ni!

Toda tudi s drugimi stvarmi je podobno. Nobene evidence ni o tem, koliko ljudi prihaja na novo v službo in od kod. Nihče ne ve, koliko je podjetjem trenutno potrebno nove delovne sile in kakšne delovne sile. Komune ne vedo, s kolikimi sredstvi razpolagajo podjetja. O tem ne vodi računa tudi okrajni zavod za gospodarsko planiranje. Jasno je torej, da v takih pogojih potem tudi ni možna neka pametnejša in daljnosežnejša politika.

— Ali to nepoznavanje problemov pripelje tudi do kakšne neposredne slabosti in ali ustvarja nove probleme, katerih je že tako ali tako zvrhana mera?

»Seveda. Komune vedo zelo malo in zavoljo tega tudi ne razpravljajo o investicijskih

skladih podjetij. Se manj pa vedo o tem, kje in koliko sredstev so dobila podjetja na republiških in zveznih natečajih. Tovarna gumijevih izdelkov »Sava« v Kranju razširja svoje obrate. Leta 1960 predvidevajo zaposliti 400 novih delavcev. Toda nihče že sedaj ne razmišlja o tem, od kod bi dobili delovno silo (z vasi ali z aktivizacijo mestnega prebivalstva), kje bodo zanje priskrbeli stanovanja in druge komunalne ustanove, ki jih bo ta priliv delovne sile nujno terjal. Ko bo tovarna v celoti dograjena, se mi zdi, da bo prepozno o tem razglabljati.

— Omenili ste mimogrede aktivizacijo mestnega prebivalstva. Kako si to predstavljate?

»Gre za delovno silo. Zastaviti si moramo odločno in jasno vprašanje, ali bomo v prihodnje zaposlovali predvsem delovno silo z vasi, ki nam potem v tovarnah povzroča precejšnje politične probleme, ker je nagnjena bolj k razdeljevanju kot pa k skupnemu in pametnemu gospodarjenju, ali pa bomo aktivizirali mestno prebivalstvo. Moje mnenje je, da je druga pot mnogo boljša in cenejša in za naš razvoj ter glede na razpoložljive možnosti celo nujna.

Toda iz nič — ni nič. Kaj pa smo ukenili, da bi to smer pospešili? Ali imamo dovolj vrtcev? Ali imamo sodobne delavske menze in restavracije? Ali imamo dovolj uslužnostnih obrtnih in drugih obratov, ki bodo lahko razbremenili zaposlenega delavca, moškega ali ženskega?

Tu smo šele na začetku. Reči pa moram ob tem, da je precej krivde na oblastnih organih, komunah, ki po mojem mnenju nimajo položaja v celoti v rokah. Podjetja, ki najemajo kredite iz občinskih investicijskih skladov, predložijo rentabilnostni račun in če imajo to v redu, kredit dobe. — Ne

vprašamo pa se, ali je določena investicija najkoristnejša za razvoj gospodarstva v komunah, ali bi se dalo kaj boljšega in pametnejšega narediti. Zgolj rentabilnostni račun, ob neupoštevanju splošnih interesov, pa po mojem mnenju ni dovolj. Tako, denimo, uslužnostne delavnice, objekti družbenega standarda le redko pridejo pri teh skladih v poštev, ker, jasno, niso rentabilni in ne ustvarjajo ne vem kakšne akumulacije.

To pa je nepravilno, hkrati pa je problem, za katerega se bomo morali močneje zavzeti.

— Vse to, kar ste povedali, brez dvoma naložilo tudi občinskimi sindikalnim svetom in sindikalnim podružnicam v podjetjih nemalo odgovornih nalog?

»Vsekakor. Toda — brez ustreznega, dobro podkovane kadra, ki bo predvsem razumel

Predsednik delavskega sveta gradbenega podjetja »Konstruktor« odpira menzo. Zgoraj levo stoji predsednik mladinske organizacije tega podjetja.

ta stremeljenja in ta hotenja, nikakor ne bo šlo. Zato je naloga v tem, da poskrbimo za kader, najboljši kader, ki bo sposoben voditi in usmerjati te težnje.

»Od načelnega razglabljanja, je dejal tovariš Verbič, »bo treba čimprej preiti k reševanju konkretnih nalog, od kate-

rih bo imel delavec in uslužbenec neposredne koristi. Konkretne reševanje problemov pa bo sindikatom, ki se bodo trudili za vsakdanje uresničevanje želja in potreb delavcev, dalo ugled, ki ga žal sedaj nimajo povsod.

Iztok Ausec

Hrana na gradbišču

V soboto, 17. maja, je bila v Mariboru odprta prva mladinska menza gradbenih delavcev, iz katere bodo razvažali hrano za okoli 600 delavcev po gradbiščih vseh mariborskih gradbenih podjetij. Menzo so organizirala skupno z Zavodom za pospeševanje gospodinjstva vsa gradbena podjetja. Gmotno pa je pomagal tudi okrajni odbor Rdečega križa. Menzo je odprl predsednik delavskega sveta gradbenega podjetja »Konstruktor«, Rado Sorli, ki je v svojem govoru dejal, da so organizatorji s to akcijo pričeli reševati najbolj pereč problem delavstva v gradbeništvu, posebno mladine.

Otvoritvi so prisostvovali zastopniki vseh gradbenih podjetij

ter nad 200 mladih gradbenih delavcev. Za prevoz prehrane po poskrbelo vsako podjetje zase, v načrtu pa imajo, da bi v prihodnjem letu ta menza pravihrano hrano za 1.500 oseb, podjetja pa bodo v tem primeru poskrbeli za skupni prevoz. Cena obroka (enolončnica in pol litra mleka) je predvidena na okoli 25 din.

Tudi v industriji prevzemajo sindikati in delavski svetovi pobudo za ustanavljanje obratnih menz. Pred dobrim letom je bil v Mariboru vsega osem obratnih menz, ki so izdajale dnevno 1.350 obrokov, sedaj, po enem letu pa se je število obratnih menz dvignilo od 8 na 15 in dnevno izdajo 3.220 obrokov. Tu pa niso vsote malice, razni sendviči, mleko itd. V tovarni avtomobilov bodo na novo uredili poslovanje obratne menze. V prihodnje nameravajo v tej kuhinji pripravljati tudi hrano za ostala manjša mariborska podjetja, ki nimajo za to potrebnih lastnih prostorov.

Tovarne dajejo v mariborskem okraju za prehrano precej denarja. Ti izdatki znašajo letno nad 57 milijonov. Sredstva se uporabljajo: prvič za kritje režijskih stroškov za prehrano rednih abonementov, drugič za kritje režije ter delno za kritje razlike med nabavno in prodajno ceno živil za enolončnice, in tretjič za hrano delavcem, ki delajo v nočnih izmenah in na zdravju škodljivih mestih.

Pri tem ugotavljamo, da se vloženega sredstva zaradi slabe organizacije in načina dela v delavskih menzah, kakor tudi zaradi nezadostne kontrole sindikatov in delavskih svetov ne izkoriščajo vedno najbolje. Ob tem je važno ugotovljati tudi vzroke za to, da je tako malo delavcev, ki se hranijo v obratnih menzah. Nekateri upravni odbori opravljajo to z nizkimi prejemki, kar pa ni povsem točno. N. pr. v mariborski tekstilni tovarni, kjer enolončnice ne pripravljajo, je dobivalo lani dnevno približno 1.000 delavcev mrzle malice po 20 do 30 dinarjev, letno pa 7.320.000 dinarjev. Če pa dodamo še prispevek tovarne, ki je znašal

okoli 5 milijonov, pridemo do zaključka, da bi se iz teh sredstev lahko organizirala še dobra prehrana. Podobni primeri so tudi drugod. V delavnici železniških vozil »Boris Kidrič« izdajo delavci mesečno okoli milijon dinarjev za mrzle malice. Zato si v Mariboru prizadevajo, da bi se vsa sredstva, ki se v podjetju trošijo na različne načine, združila in da bi se po primernih cenah posameznih obrokov organizirala taka prehrana, ki v zdravstvenem pogledu najbolj ustreza potrebam delavčevega organizma.

Poleg navedenih obratnih menz v Mariboru rešujejo vprašanje družbene prehrane še 4 menze oziroma javne kuhinje ter 7 šolskih menz (od teh sta dve v Halozah). Skupno se hranijo v vseh štirih menzah 1500 oseb, 230 kosil se pa odnaša na dom. V šolskih menzah, ki so v glavnem na novo organizirane, se prehranjuje skupno 2.180 otrok. Tako se v mariborskem okraju poslužuje prehrane v javnih menzah skupno 7.500 oseb. Poleg tega je vključenih v šolske mlečne kuhinje nad 38.000 otrok.

Se v letošnjem letu bomo ustanovili 4 nadaljnje šolske menze ter menze za vajence raznih strok v krajih Maribor, Slov. Bistrica, Slovenj Gradec in Ptuj. S finančnimi sredstvi nam bo priskočil na pomoč mariborski Zavod za socialno zavarovanje. Nekateri delovne kolektive bomo skušali zainteresirati, da prevzamejo patronat nad nekaterimi haloškimi šolami po zgledu kolektiva mariborske tekstilne tovarne, ki ima tak patronat nad šolo v Naračljah (Halozah), kjer jim bo uredil šolsko kuhinjo, napeljal električni tok v šolo, dal blago najprejnejšim otrokom itd.

Tudi z gostinstvom imamo namen tesneje sodelovati. Smatramo, da je družbena prehrana tesno povezana z gostinstvom. Trenutno se v gostinstvu hranijo 250 rednih abonementov. Ker nimamo zadostnega števila menz, je pužno, da gostinstvo uvede v svojih obratih tudi preprosto prehrano, ki bo dosegljiva vsem posebno glede cene.

Zalka Drožina

Osebna potrošnja raste na vasi hitreje kot v mestu

(Nadaljevanje s 1. strani)

ali perspektivnim, zveznim ali republiškim. Vsi načrti predvidevajo, da se bodo osebni dohodki povečevali hitreje v mestu, torej v industriji in drugih gospodarskih panogah, počasneje pa na vasi, kjer je bil porast osebne potrošnje v zadnjih letih že tako ali tako bolj nagel. Drugo, kar je treba ugotoviti, pa je dejstvo, da tak porast ni v skladu z načrti tudi zaradi tega, ker večje dohodke kmetom ni prinesla le večja kmetijska proizvodnja in večji tržni presežki, pač pa predvsem višje cene.

Zlasti moramo biti na te pojave pozorni še zaradi tega, ker so cene narasle kljub dobri lanskim letini. Letos so bile cene kmetijskih pridelkov v januarju za 20% višje, kot so bile v lanskim prvih dveh mesecih. Letos se je močno spremenila tudi struktura prodaje, kot pravimo. Kmetje so prodali veliko več živine in lesa. Prav tu pa so se cene najbolj povečale, živini za 27% in lesu za 19%. Na tako povišanje cen je ob približno istem staležu živine vplivala zlasti neurejena trgovina s kmetijskimi pridelki. Mnoga odkupna podjetja odkupujejo že nekaj časa vso živino kratko malo po cenah, ki so bile odgovorne le za odkup pitane živine za izvoz. Podobne primere navajanja cen poznamo tudi v lesni trgovini. Zvezni izvršni svet je nedavno tega še sprejel nekaj predpisov, ki bodo lahko precej pripomogli k ureditvi razmer na trgu s kmetijskimi pridelki. Predvidena je temeljita reorganizacija odkupa. Sprejeti so že novi izvozni koeficienti za nekatere kmetijske pridelke itd. Zlasti izvoz s koeficienti, to je z regresom, ki ga prispevajo vsi proizvajalci, je nekaterim odkupnim podjetjem omogočil preplačevanje kmetijskih pridelkov (na primer vino, zdravilna zelišča, sadje, ribe in podobno).

Zdi se nam potrebno zapisati, da sami predpisi ne bodo dovolj, če družbeno upravni organi ne bodo poskrbeli za to, da se bodo tudi posledno izvajali. V industrijsko močnejših občinah so že razpravljali o neupravičenem navijanju cen v industriji. Ne poznamo pa primera, da bi v občini, kjer prevladuje kmetijstvo, razpravljali o odkupnem podjetju, ki navija cene. V občinah, kjer je v zboru proizvajalcev večina odbornikov — kmetov, to sicer ne preseneča, toda takih zborov proizvajalcev vsaj v Sloveniji ni veliko in zato lahko govorimo, da so odborniki — delavci premalo odločni, ko gre za omejevanje neupravičenih dohodkov kmetijskih proizvajalcev.

V mnogih okrajih ugotavljajo, da občinski ljudski odbori, ki naj bi do neke meje vseljavali kupno moč in osebno potrošnjo med mestom in vasio tudi z davčno politiko, v tem ne uspevajo. Občinski ljudski odbori zelo hitro in z razumevanjem proizvajalcev, ki je morda včasih celo preveliko, sprejemajo odloke o 10% prispevku za občinski proračun iz osebnih dohodkov delavcev in nameščenec. Težko pa uveljavljajo — in pri tem v nekaterih zbiorih proizvajalcev popuščajo celo delavci — odloke o dopolnilni dohodnini za kmečke proizvajalce. O davčni politiki bo zato še treba razpravljati. Kajti gre za pravilno porazdelitev družbenih bremen in zares ni prav, da bi jih zaradi višje zavesti delavcev, zaradi tega, ker se takim odlokom ne upirajo, samo njim nalagali.

O odnosih med osebnimi dohodki in proizvodnjo zato ne bomo razpravljali samo delavski sveti, čeprav je razvidno, da tudi v industriji, gradbeništvu itd. ta vprašanja niso v skladu z go-

spodarskim načrtom za leto 1956, ki gradi večjo osebno potrošnjo predvsem na čimvečji proizvodnosti dela. O odnosih med osebnimi dohodki in proizvodnjo in o vsajevanju kupne moči med mestom in vasio bodo morali razpravljati tudi občinski zbiri proizvajalcev, toda ne o industriji, trgovini in podobnem, pač pa tudi o kmetijstvu. Letos so se dohodki kmetov iz odkupa preko odkupnih podjetij povečali v Sloveniji, v primerjavi z lanskimi tremi meseci, za dve milijardi in 100 milijonov dinarjev. Koliko tega zaslužka je plod večje proizvodnje in koliko plod višjih cen? Koliko so k temu prispevala odkupna podjetja itd. Tako kot zbiri proizvajalcev razpravljajo o upravičenem in neupravičenem t. im. tržnem dobičku gospodarskih organizacij, tako bodo morali razpravljati tudi o dohodkih v kmetijstvu. Urejanje odnosov med mestom in vasio je navedenega dolžnost zborov proizvajalcev že po funkciji, ki smo jim jo namenili, ko smo jih ustanavljali.

M. Š.

Ing. Slavko Marjanovič: PROUČEVANJE DELA

Z uporabo terblgov in njihovih oznak je sestavljen pregled gibov levo in desno roke pri vrtanju na namiznem vrtnem stroju. Iz pregleda gibov na namiznem vrtnem stroju vidimo, da leva roka 7 za celoten ciklus pri brušenju enega kosa. Iz tega pregleda lahko prav tako, ki ne prispevajo k izboljšanju ali istočasno in da opravljata določeno gibanje, ki bi jih bilo moč zamenjati z mehanizacijo. Z analizo vseh osnovnih gibov vidimo, da so med njimi tudi tisti, ki ne prispevajo k izboljšanju ali pospešitvi dela, in takšni, ki se jim ni moč izogniti, ker sestavljajo osnove postopke ali operacije. Prve imenujemo ne učinkovite, ker bi jih lahko povečali storilnost dela, če bi jih odstranili. Drugo skupino gibov pa imenujemo učinkovite, ki jih je treba izboljšati, da bi jih bilo moč izboljšati. (International Labour Office: Introduction to work study (1955) Provisional edition, Zeneva, str. 150).

Nalozitveni deli

LEVA ROKA

1. Prazen gib do zaboja z deli (Pg)

2. Odbira dele, ki jih namerava vnesti (O)

3. Prijemna predmet (Pr)

4. Gibanje z bremenom do orodja na vrtnem stroju (GB)

5. Urejanje predmeta za namestitve v orodje (UP)

6. Postavljanje predmeta v orodje (Po)

7. Držanje predmeta med brušenjem (D)

IZVARNI DELI

DESNA ROKA

1. Vrtanje ročice (Pg)

2. Prijemne ročice (PrR)

3. Držanje ročice (D)

4. Poteg ročice (Gb)

5. Vrtanje ročice (Pg)

6. Spušcanje ročice (Sh)

7. Gib do izvrtanega predmeta (Pg)

8. Prijemanje predmeta (Pr)

9. Jemanje predmeta iz orodja in prenašanje do zaboja (Gb)

10. Spušcanje predmeta v zabo (Sh)

PREGLAD GIBOV PRI BRUŠENJU NA NAMIZNEM VRTNEM STROJU

NEUČINKOVITI GIBI SO: 1. pražen giba, 2. iskanje, 3. prebranje, 4. držanje, 5. urejanje položaja, 6. postavljanje, 7. planiranje, 8. nezgodni zastoji, 9. zastoji, ki se jim lahko izognemo.

UČINKOVITI GIBI SO: 1. prijemanje, 2. gib z bremenom, 3. spuščanje bremena, 4. kontroliranje, 5. sestavljanje, 6. razstavljanje, 7. uporabljanje, 8. počitek.

Analiza gibov se začne s tem, da pri pregledu razmislimo, ali se ne učinkovitemu gib lahko izognemo. To je navadno moč doseči z mehanizacijo. Kolikor ni moč takošen gib popolnoma odstraniti, pa je mogoče ne učinkovite gibe skrajšati ali izboljšati z boljše ureditvijo delovnega mesta, s konstrukcijo orodja ali s spremembami vrstnega reda gibov.

Obstojte tudi možnosti, da se mehanizirajo učinkoviti gibi. Sodobni avtomatski stroji uporabljajo skoro vse terblage. Interesanten primer je tiskarski stroj — linotype. Ta sam razporeja uporabljene matrice črk v ustrezne prostore tako, da jih z eno ročico prijemamo, držimo, prenašamo in spuščamo. Prazna ročica se vrača v prvotni položaj in prijemamo nove matrice. Ta stroj prav tako ureja položaj matric in jih postavlja v vrstni red, kakor zahteva besedilo.

Navodilo za doseganje optimalnih rezultatov pri delu

Iz dosedanjega gradiva o proučevanju dela je mogoče postaviti določena pravila. Opazimo namreč lahko, da prihajajo do enakih zaključkov glede navodil za manjše napenjanje pri različnih poslih. Takšni zaključki oblikujejo pravila, ki jih je treba upoštevati pri orga-

niziranju novih del ali pri izboljšanju obstoječih metod dela. Ta pravila nam olajšajo postavljanje metod dela in zato niso potrebne podrobne analize in proučevanje.

Pravila za delo z najmanjšim napenjanjem se nanašajo na:

- opravljanje gibov,
- ureditev delovnega mesta in
- konstrukcijo strojev in orodja.

Pravila za opravljanje gibov z najmanjšim trudom

Pri vsakem delu opravlja človek določene gibe. Delo lahko zahteva, da se giblje le eden sam del roka, pest ali prst ali pa istočasno več delov telesa. To, ali bodo gibi opravljeni z večjim ali manjšim trudom je odvisno:

- od trenutka ko se gib opravlja,
- od dolžine in trajanja giba, in
- od obremenitve mišic pri gibu.

Zato, da bi bili gibi čim manj utrudljivi, velja upoštevati tale pravila pri določanju ali izpolnitvi načina dela.

1. Z OBEHAMA ROKAMA JE TREBA DELATI ISTOČASNO.

2. OBE ROKI NE SMETA ISTOČASNO POČIVATI, RAZEN PRI POČITKU.

3. GIBANJE ROK MORA BITI SIMETRIČNO, V NASPROTNI SMERI IN ISTOČASNO.

4. PRI OPRAVLJANJU GIBOV NAJ BODO MIŠICE ČIM MANJ OBEŽENE — NAPIETE.

5. KJERKOLI JE MOGOČE, JE TREBA PRI GIBIH IZKORISTIČATI NEDELAVNOST, ČE JE MOGOČE NAJ BO TA ČIM MANJŠA.

6. GIBI PO KROŽNEM LOKU SO LAŽJI OD PRAVOLINJSKIH GIBOV S SPREMENJAMI SMERI.

7. SVOBODNI GIBI SO LAŽJI KOT GIBI, KI SO USMERJENI.

8. RITEM GIBOV OLAJŠA VAJE.

1. Istočasno delo obeh rok ustvarja določeno mišično ravnotežje. Seveda ni vedno lahko delati istočasno z obeh

rokama zato, ker leva roka ni tako spretna kot desna. Po navadi je tako, da leva roka pomaga, prijemajo predmet, medtem ko desna roka nekaj dela. Držanje, kot osnovni gib, predstavlja neproduktivni napor. To se navadno pojavlja pri montaži in sestavljanju delov. V vsakem primeru mora biti delo organizirano tako, da držanje ni potrebno. Vse kar je treba držati, je mogoče postaviti v odgovarjajoče konstrukcije orodja. Največji problem pri konstruiranju orodja, ki držijo predmet, je odpiranje in zapiranje orodja. To stvar pa je mogoče rešiti z namestitvijo pedalov, ki ga delavec priključka z nogo.

S tem, da uresničimo to pravilo, je moč doseči večjo produktivnost, kajti dve roki opravljata več — kot ena, s postopno vajo pa se prav tako doseže tudi spremnost leve roke. To je treba upoštevati, posebno tedaj, če pri prvih poskusih ugotovimo, da istočasno delo obeh rok ni lažje in ne produktivnejše.

V nekaterih primerih pa bomo morali, da način dela ne omogoči istočasno delo obeh rok. Pri takih delih pa je mogoče ob proučevanju, kako je razporejen material na delovnem mestu ali z rekonstrukcijo orodja, doseči, da sta obe roki istočasno zaposleni in da bo delo produktivnejše.

2. Če obe roki počivata pomeni to prekinitev dela, toda delo lahko prekinemo samo tako, da se delavec odpodirne od dela, kar pomeni, da mora biti delo organizirano tako, da držanje ni potrebno. Vse kar je treba držati, je mogoče postaviti v odgovarjajoče konstrukcije orodja. Največji problem pri konstruiranju orodja, ki držijo predmet, je odpiranje in zapiranje orodja. To stvar pa je mogoče rešiti z namestitvijo pedalov, ki ga delavec priključka z nogo.

S tem, da uresničimo to pravilo, je moč doseči večjo produktivnost, kajti dve roki opravljata več — kot ena, s postopno vajo pa se prav tako doseže tudi spremnost leve roke. To je treba upoštevati, posebno tedaj, če pri prvih poskusih ugotovimo, da istočasno delo obeh rok ni lažje in ne produktivnejše.

V nekaterih primerih pa bomo morali, da način dela ne omogoči istočasno delo obeh rok. Pri takih delih pa je mogoče ob proučevanju, kako je razporejen material na delovnem mestu ali z rekonstrukcijo orodja, doseči, da sta obe roki istočasno zaposleni in da bo delo produktivnejše.

2. Če obe roki počivata pomeni to prekinitev dela, toda delo lahko prekinemo samo tako, da se delavec odpodirne od dela, kar pomeni, da mora biti delo organizirano tako, da držanje ni potrebno. Vse kar je treba držati, je mogoče postaviti v odgovarjajoče konstrukcije orodja. Največji problem pri konstruiranju orodja, ki držijo predmet, je odpiranje in zapiranje orodja. To stvar pa je mogoče rešiti z namestitvijo pedalov, ki ga delavec priključka z nogo.

S tem, da uresničimo to pravilo, je moč doseči večjo produktivnost, kajti dve roki opravljata več — kot ena, s postopno vajo pa se prav tako doseže tudi spremnost leve roke. To je treba upoštevati, posebno tedaj, če pri prvih poskusih ugotovimo, da istočasno delo obeh rok ni lažje in ne produktivnejše.

V nekaterih primerih pa bomo morali, da način dela ne omogoči istočasno delo obeh rok. Pri takih delih pa je mogoče ob proučevanju, kako je razporejen material na delovnem mestu ali z rekonstrukcijo orodja, doseči, da sta obe roki istočasno zaposleni in da bo delo produktivnejše.

2. Če obe roki počivata pomeni to prekinitev dela, toda delo lahko prekinemo samo tako, da se delavec odpodirne od dela, kar pomeni, da mora biti delo organizirano tako, da držanje ni potrebno. Vse kar je treba držati, je mogoče postaviti v odgovarjajoče konstrukcije orodja. Največji problem pri konstruiranju orodja, ki držijo predmet, je odpiranje in zapiranje orodja. To stvar pa je mogoče rešiti z namestitvijo pedalov, ki ga delavec priključka z nogo.

S tem, da uresničimo to pravilo, je moč doseči večjo produktivnost, kajti dve roki opravljata več — kot ena, s postopno vajo pa se prav tako doseže tudi spremnost leve roke. To je treba upoštevati, posebno tedaj, če pri prvih poskusih ugotovimo, da istočasno delo obeh rok ni lažje in ne produktivnejše.

V nekaterih primerih pa bomo morali, da način dela ne omogoči istočasno delo obeh rok. Pri takih delih pa je mogoče ob proučevanju, kako je razporejen material na delovnem mestu ali z rekonstrukcijo orodja, doseči, da sta obe roki istočasno zaposleni in da bo delo produktivnejše.

2. Če obe roki počivata pomeni to prekinitev dela, toda delo lahko prekinemo samo tako, da se delavec odpodirne od dela, kar pomeni, da mora biti delo organizirano tako, da držanje ni potrebno. Vse kar je treba držati, je mogoče postaviti v odgovarjajoče konstrukcije orodja. Največji problem pri konstruiranju orodja, ki držijo predmet, je odpiranje in zapiranje orodja. To stvar pa je mogoče rešiti z namestitvijo pedalov, ki ga delavec priključka z nogo.

S tem, da uresničimo to pravilo, je moč doseči večjo produktivnost, kajti dve roki opravljata več — kot ena, s postopno vajo pa se prav tako doseže tudi spremnost leve roke. To je treba upoštevati, posebno tedaj, če pri prvih poskusih ugotovimo, da istočasno delo obeh rok ni lažje in ne produktivnejše.

V nekaterih primerih pa bomo morali, da način dela ne omogoči istočasno delo obeh rok. Pri takih delih pa je mogoče ob proučevanju, kako je razporejen material na delovnem mestu ali z rekonstrukcijo orodja, doseči, da sta obe roki istočasno zaposleni in da bo delo produktivnejše.

2. Če obe roki počivata pomeni to prekinitev dela, toda delo lahko prekinemo samo tako, da se delavec odpodirne od dela, kar pomeni, da mora biti delo organizirano tako, da držanje ni potrebno. Vse kar je treba držati, je mogoče postaviti v odgovarjajoče konstrukcije orodja. Največji problem pri konstruiranju orodja, ki držijo predmet, je odpiranje in zapiranje orodja. To stvar pa je mogoče rešiti z namestitvijo pedalov, ki ga delavec priključka z nogo.

S tem, da uresničimo to pravilo, je moč doseči večjo produktivnost, kajti dve roki opravljata več — kot ena, s postopno vajo pa se prav tako doseže tudi spremnost leve roke. To je treba upoštevati, posebno tedaj, če pri prvih poskusih ugotovimo, da istočasno delo obeh rok ni lažje in ne produktivnejše.

V nekaterih primerih pa bomo morali, da način dela ne omogoči istočasno delo obeh rok. Pri takih delih pa je mogoče ob proučevanju, kako je razporejen material na delovnem mestu ali z rekonstrukcijo orodja, doseči, da sta obe roki istočasno zaposleni in da bo delo produktivnejše.

2. Če obe roki počivata pomeni to prekinitev dela, toda delo lahko prekinemo samo tako, da se delavec odpodirne od dela, kar pomeni, da mora biti delo organizirano tako, da držanje ni potrebno. Vse kar je treba držati, je mogoče postaviti v odgovarjajoče konstrukcije orodja. Največji problem pri konstruiranju orodja, ki držijo predmet, je odpiranje in zapiranje orodja. To stvar pa je mogoče rešiti z namestitvijo pedalov, ki ga delavec priključka z nogo.

S tem, da uresničimo to pravilo, je moč doseči večjo produktivnost, kajti dve roki opravljata več — kot ena, s postopno vajo pa se prav tako doseže tudi spremnost leve roke. To je treba upoštevati, posebno tedaj, če pri prvih poskusih ugotovimo, da istočasno delo obeh rok ni lažje in ne produktivnejše.

V nekaterih primerih pa bomo morali, da način dela ne omogoči istočasno delo obeh rok. Pri takih delih pa je mogoče ob proučevanju, kako je razporejen material na delovnem mestu ali z rekonstrukcijo orodja, doseči, da sta obe roki istočasno zaposleni in da bo delo produktivnejše.

2. Če obe roki počivata pomeni to prekinitev dela, toda delo lahko prekinemo samo tako, da se delavec odpodirne od dela, kar pomeni, da mora biti delo organizirano tako, da držanje ni potrebno. Vse kar je treba držati, je mogoče postaviti v odgovarjajoče konstrukcije orodja. Največji problem pri konstruiranju orodja, ki držijo predmet, je odpiranje in zapiranje orodja. To stvar pa je mogoče rešiti z namestitvijo pedalov, ki ga delavec priključka z nogo.

S tem, da uresničimo to pravilo, je moč doseči večjo produktivnost, kajti dve roki opravljata več — kot ena, s postopno vajo pa se prav tako doseže tudi spremnost leve roke. To je treba upoštevati, posebno tedaj, če pri prvih poskusih ugotovimo, da istočasno delo obeh rok ni lažje in ne produktivnejše.

V nekaterih primerih pa bomo morali, da način dela ne omogoči istočasno delo obeh rok. Pri takih delih pa je mogoče ob proučevanju, kako je razporejen material na delovnem mestu ali z rekonstrukcijo orodja, doseči, da sta obe roki istočasno zaposleni in da bo delo produktivnejše.

2. Če obe roki počivata pomeni to prekinitev dela, toda delo lahko prekinemo samo tako, da se delavec odpodirne od dela, kar pomeni, da mora biti delo organizirano tako, da držanje ni potrebno. Vse kar je treba držati, je mogoče postaviti v odgovarjajoče konstrukcije orodja. Največji problem pri konstruiranju orodja, ki držijo predmet, je odpiranje in zapiranje orodja. To stvar pa je mogoče rešiti z namestitvijo pedalov, ki ga delavec priključka z nogo.

S tem, da uresničimo to pravilo, je moč doseči večjo produktivnost, kajti dve roki opravljata več — kot ena, s postopno vajo pa se prav tako doseže tudi spremnost leve roke. To je treba upoštevati, posebno tedaj, če pri prvih poskusih ugotovimo, da istočasno delo obeh rok ni lažje in ne produktivnejše.

V nekaterih primerih pa bomo morali, da način dela ne omogoči istočasno delo obeh rok. Pri takih delih pa je mogoče ob proučevanju, kako je razporejen material na delovnem mestu ali z rekonstrukcijo orodja, doseči, da sta obe roki istočasno zaposleni in da bo delo produktivnejše.

2. Če obe roki počivata pomeni to prekinitev dela, toda delo lahko prekinemo samo tako, da se delavec odpodirne od dela, kar pomeni, da mora biti delo organizirano tako, da držanje ni potrebno. Vse kar je treba držati, je mogoče postaviti v odgovarjajoče konstrukcije orodja. Največji problem pri konstruiranju orodja, ki držijo predmet, je odpiranje in zapiranje orodja. To stvar pa je mogoče rešiti z namestitvijo pedalov, ki ga delavec priključka z nogo.

S tem, da uresničimo to pravilo, je moč doseči večjo produktivnost, kajti dve roki opravljata več — kot ena, s postopno vajo pa se prav tako doseže tudi spremnost leve roke. To je treba upoštevati, posebno tedaj, če pri prvih poskusih ugotovimo, da istočasno delo obeh rok ni lažje in ne produktivnejše.

V nekaterih primerih pa bomo morali, da način dela ne omogoči istočasno delo obeh rok. Pri takih delih pa je mogoče ob proučevanju, kako je razporejen material na delovnem mestu ali z rekonstrukcijo orodja, doseči, da sta obe roki istočasno zaposleni in da bo delo produktivnejše.

2. Če obe roki počivata pomeni to prekinitev dela, toda delo lahko prekinemo samo tako, da se delavec odpodirne od dela, kar pomeni, da mora biti delo organizirano tako, da držanje ni potrebno. Vse kar je treba držati, je mogoče postaviti v odgovarjajoče konstrukcije orodja. Največji problem pri konstruiranju orodja, ki držijo predmet, je odpiranje in zapiranje orodja. To stvar pa je mogoče rešiti z namestitvijo pedalov, ki ga delavec priključka z nogo.

S tem, da uresničimo to pravilo, je moč doseči večjo produktivnost, kajti dve roki opravljata več — kot ena, s postopno vajo pa se prav tako doseže tudi spremnost leve roke. To je treba upoštevati, posebno tedaj, če pri prvih poskusih ugotovimo, da istočasno delo obeh rok ni lažje in ne produktivnejše.

V nekaterih primerih pa bomo morali, da način dela ne omogoči istočasno delo obeh rok. Pri takih delih pa je mogoče ob proučevanju, kako je razporejen material na delovnem mestu ali z rekonstrukcijo orodja, doseči, da sta obe roki istočasno zaposleni in da bo delo produktivnejše.

2. Če obe roki počivata pomeni to prekinitev dela, toda delo lahko prekinemo samo tako, da se delavec odpodirne od dela, kar pomeni, da mora biti delo organizirano tako, da držanje ni potrebno. Vse kar je treba držati, je mogoče postaviti v odgovarjajoče konstrukcije orodja. Največji problem pri konstruiranju orodja, ki držijo predmet, je odpiranje in zapiranje orodja. To stvar pa je mogoče rešiti z namestitvijo pedalov, ki ga delavec priključka z nogo.

S tem, da uresničimo to pravilo, je moč doseči večjo produktivnost, kajti dve roki opravljata več — kot ena, s postopno vajo pa se prav tako doseže tudi spremnost leve roke. To je treba upoštevati, posebno tedaj, če pri prvih poskusih ugotovimo, da istočasno delo obeh rok ni lažje in ne produktivnejše.

V nekaterih primerih pa bomo morali, da način dela ne omogoči istočasno delo obeh rok. Pri takih delih pa je mogoče ob proučevanju, kako je razporejen material na delovnem mestu ali z rekonstrukcijo orodja, doseči, da sta obe roki istočasno zaposleni in da bo delo produktivnejše.

2. Če obe roki počivata pomeni to prekinitev dela, toda delo lahko prekinemo samo tako, da se delavec odpodirne od dela, kar pomeni, da mora biti delo organizirano tako, da držanje ni potrebno. Vse kar je treba držati, je mogoče postaviti v odgovarjajoče konstrukcije orodja. Največji problem pri konstruiranju orodja, ki držijo predmet, je odpiranje in zapiranje orodja. To stvar pa je mogoče rešiti z namestitvijo pedalov, ki ga delavec priključka z nogo.

S tem, da uresničimo to pravilo, je

PRIBLIŽAJMO SE MLADINI!

Razmišljanje o tržiškem primeru, ki ni osamljen

Ze dalj časa smo z žalostjo zasledovali dejavnost tržiške Svobode, ki je vse bolj zamirala. Društvo je zabredlo v nekakšno krizo, ki je prišla v zavest društvenega odbora in se potem prenašala na vse članstvo. Kaj je prav za prav glavni vzrok, da je to delavno društvo začelo nazadovati?

Pred leti so bile sekcije tržiškega SKUD in tudi na novo ustanovljene Svobode zelo delavne. Nadaljevale so tradicijo naprednega tržiškega delavstva, ki je bilo pred vojno zelo razgibano in močno aktivno v svojem prosvetnem društvu. V »Vzajemnost«. Stari Svobodarji pomnijo, koliko poštovanosti, iznajdljivosti in poguma je bilo potrebno, da so vzdržali tekmo s prosvetnimi društvoma, ki ju je oblast podpirala in sta imela več denarnih sredstev.

Toda prišlo je razdobje, ko je začelo delo hirati. Sami Svobodarji ne vedo dobro, kdaj se je to začelo, kajti neuspehi so prišli kradoma, potihoma, takrat, ko so jih najmanj nadejali. V soletšnjem letu se niso uspeli odigrati nobene predstave, pevski zbor je prenehal z delom,

godba na pihala pa se trmasto borila za svoj obstoj in z lastno glasbeno šolo skuša požalitati svoje vrste. Knjižnica dokaj dobro deluje, čeprav bi lahko kot najmočnejša v občini opravljala vlogo mentorja za ostale manjše knjižnice ali pa organizirala potujoče knjižne kovčke in tako približala knjigo tržiškim delavcem, ki so gosto naseljeni po okoliških vaseh.

Zdi se nam, da so se neuspehi tržiške Svobode začeli zaradi napačne orientacije in pa demoralizacije vodstva. V Trzinu še danes lahko slišimo očitke, da se mladina zanima samo za ples in zabavo in da ji resno delo ni mar. Poizkušali so to in ono, vendar mladine ni bilo v društvu.

Ker ta primer ni osamljen, ni samo tržiški, ampak v večji ali manjši meri povzroča težave vsem našim prosvetnim društvom, kaže o njem spregovoriti malo več. Prav zanesljivo nismo v zmoti, če trdimo, da je mlad človek rad vesel, da se rad zabava in podzvestno sili tja, kjer je smeh in veselje. Takšna ni samo današnja mladina, takšna je bila mladina

vseh časov. »Mladost je norost«, pravijo stari ljudje. »Mlad človek je bolj k slabemu kot k dobremu nagnjen.« Trdi stari Dunodo Maroje. »Naši starši nas gledajo kakor da bi sami nikdar ne bili mladi.« se pogovarjata dubrovniška mladeniča v štiristo let stari Držičevi komediji. Problem torej ni nov; v vseh časih smo ga poznali. Zal pa je ta skrb velikokrat nesmiselna, pogosto povzroča strah, da bodo mladi ljudje zašli na slaba pota in s svojo željo po veselju kvarili resna prizadevanja. Ker mladim ljudem ne dajemo možnosti za smeh in zdravo zabavo, si jo — povsem razumljivo — poiščejo sami. Če v društvu ne prijamemo dobro organiziranih plesnih vaj, pri mladini še ne odpravimo veselja do plesa! Namesto v dvorani, pleše v gostilni. Namesto, da bi jih navajali k lepemu vedenju, humanim odnosom, delujejo v zakajenih gostilnah na mladino vse drugačni vplivi. Če je program naših sekcij hudo resen, preveč resen za mladega človeka, potem bo želja čimdalje stran od našega društva.

Ta neposluh za mladino, očitki o njeni neresnosti in preveliki želji po zabavi, so postali pri nas že tradicionalni. Vedno pa prihajajo iz starih ust. Ali ne bi bilo koristneje, če bi vprašali mlade ljudi, kakšno prosvetno društvo si želijo, v katerih sekcijah in kaj bi z veseljem delali. Danes ni več mogoče pritegovati mladih ljudi z nedoločnimi, nepriljubljenimi programi. Ni dovolj, če razpošljemo toliko in toliko pozivov, naj se vpišejo v pevski zbor. To mlademu človeku ne zadošča. Mladina želi vedeti, kaj bo ta zbor prepeval, kakšno družabnost bo razvijal, kakšnega strokovnega vodjo bo imel in kaj

bo pridobil, če se bo včlanil v prosvetno društvo. Zmerom je bilo mogoče ljudi pridobiti samo z jasnim, stvarnim programom, ki jim je bil blizu, ki je bil v skladu z njihovimi potrebami.

In ker v Trzinu niso uspeli pridobiti mladine, ker za svoje delo niso uspeli zainteresirati množičnih organizacij, je začelo delo usihati. Ali ni močno zgovoren primer, da nobeno tržiško podjetje in sindikalna pooblaščenica nista pomagala prosvetnemu društvu? Če k temu dodamo še to, da marsikateri član Svobode aktivno sodeluje v množičnih organizacijah, potem lahko le zaključimo, da v teh organizacijah niso znali dovolj preprečljivo orisati svojih težav, in vzbuditi v njih zavest, da so dolžne pomagati.

Razumljivo je, da je nastalo v društvu zaradi tega malodušje in da so vzdržali le najbolj poštovančni in zagreti Svobodarji. Za malodušje pa je seveda treba najti opravilo. Svobodarji so iskali vzroke v nepriljubljenih prostorih, v nerazumevanju uprave kina za njihove predstave, v nerazviti zavesti tržiške mladine in kdor koli jim je skušal nasvetovati, kako naj delujejo v prihodnje, tega so prepričevali, da v Trzinu to ni mogoče.

Po vsem tem, kar smo povedali, ni čudno, da je začelo delo usihati, da je volja pahnela. Na različnih posvetovanjih in tudi na kongresu v Mariboru smo predstavili družtev opozorili, da so nastale spremembe in da se te spremembe nujno kažejo v našem prosvetnem delovanju. Ne nameravamo jih ponavljati, radi bi le opozorili, naj jih prosvetni delavci skrbno preberejo in v svojem kraju skrbneje prisluhnejo sodobnemu utripu življenja. Res je, da ima tržiška Svoboda velike težave s prostori, manjše z denarjem, saj je dobila za letošnje leto pol milijona dinarjev od občine. Toda podobne težave ima velika večina prosvetnih društev in vendar delujejo z večjim uspehom.

Prepričani smo, da te grenke besede ne bodo omajale tržiških Svobodarjev, marveč jim bodo le pomagale k uspešnejšemu delu. To, kar velja za Trzin, velja skoraj za vsa naša prosvetna društva. Po starem ne gre več, treba je iskati nove prijeme in takšne oblike dela, ki bodo ljudi privlačile, hkrati pa se ne bodo oddaljevale od naših načel, ki smo si jih izobilnovali v povojnih letih. Kot pribito drži, da je bodočnost na mladini, k njej se je treba obrniti, njej moramo jasno povedati, kakšne cilje zasledujemo, prisluhni! moramo tudi njenim željam, potem bodo naši uspehi večji in trajnejši.

Vinko Trinkaus

NAŠI PESNIKI

Pesmi zaidejo v časnik poredko, kvečjemu v kako slavnostno številko ali ob prav posebej izbrani priložnosti, največkrat še ob smrti ali visoki obelodni pomembnih pesnikov. Med nenapisana pravila naše kulturne zavesti sodi mnenje, da je pesmi namenjeno mesto v reviji ali v samostojni pesniški knjigi. Zaradi nižje naklade in razmeroma visoke cene teh publikacij ostaja pesniška beseda omejena na precej ozek krog ljudi, večinoma tistih, ki so v neposrednejšem stiku z našim kulturnim življenjem, vsi ostali pa o pesmih in pesnikih, potem ko so zapustili šolske klopi, bolj malo slišijo.

Prav gotovo je, da ima pripovedna proza, v prvi vrsti roman, dandanes mnogo več občinstva, kakor more z njim računati poezija. Toda, ali ni del resnice tudi v ugotovitvi, da sodobni bralec poezijo premalo pozna? Literarni nastopi, ki jih prireja Društvo slovenskih književnikov, in priljubljeno literarnih oddaj Radija Ljubljana kažejo, da imajo naše ljudje sprejemljivo uho in srce za lepo pesem. Povsem naravno je torej, da se vrata med pesniki in občinstvom malo širje odpro, dober posrednik pa je lahko v tem primeru časopis.

Pričenši z današnjo številko bo »Delavska enotnost« objavljala pesmi sodobnih slovenskih in tudi jugoslovanskih avtorjev. Bralci si bodo tako lahko časoma ustvarili zaokroženo podobo o sodobnem pesniškem snovanju pri nas. Besede pesnikov jim bodo postale domače, v njih bodo lahko mnogokrat poiskali in našli del samega sebe.

MATEJ BOR (1913), pesnik, dramatik in filmski scenarist. Izdal je zbirke »Previharimo viharje«, »Pesmi« in »Briljan nad jezom«. — Objavljena pesem je nastala jeseni leta 1945 ob prekopi pesnikove žene, ki je padla v partizanih.

Srečanje

Nek jesenski večer
v mračni okbrški gosti
zmotili čudni gosti
so tvoj mir.

Vzeli smo izpod mahu,
kar ni posrkala vase
zemlja te dolge čase,
odkar si tu,

vzeli, kar v zimskih nočeh
lišice so pozabile,
ko so skoz meteh nosile
te v lačnih zobeh.

Položil na vresje sem
tvojo razbito lobanjo,
dolgo strmel sem vanjo
ves tih in nem.

Kje je jasna oči,
kje sta ustni opojni?
Vame v grozoti spokojni
dooje votlini reži.

Kje si? Ne, to nisi ti,
ti si se skrila vame,
tu te smrt ne zajame,
tu so še tvoje oči.

Tu je ponosni tvoj stas,
k meni gibko se privija,
kadar burja zavija
v nočni čas.

Kadar sem s sabo sprt
v ulice slepe zablodim,
s tabo ko v davnih dneh hodim
nate opt.

Laž zre iz teh votlin,
nič ne bom gledal vanje,
zemlja, vzemi lobanje,
meni pusti spomin.

Ljuba, pridi nocoj,
vabi te mesečina,
vabi te sila spomina,
vabi te ljubi tvoj.

S pesmijo po Primorski

Pevski zbor Svobode iz Ajdovščine je premagal začetne težave

Delo Svobode iz Ajdovščine se je v zadnjih dveh letih močno razmahnilo. Po večletnem mrtvulu so se svobodarji razgibali. V lanskem letu je prevzel vodstvo novoizvoljenega odbora tovariš Ivan Lobnik, ki s poštovanostjo vodi Svobodo od uspeha do uspeha. Pevski zbor je prav gotovo ena najaktivnejših in najbolj množičnih sekcij društva. Na pobudo odbora Svobode je prevzel mešani pevski zbor izkušeni pevovodja, profesor na

tamkajšnji gimnaziji tov. Cene Maticič. Okoli organizacije tega zbora je bilo v preteklem letu mnogo diskusije in mnogo ugovorov.

Delo je bilo skrajno težavno, saj so nekateri Ajdovščani onemogočali redne vaje in napredovanje novoustavljenega zbora. Prišlo je celo tako daleč, da ni bilo na vajah več kot deset ali dvanaest pevcov. Preostali pevcu se je že ločevalo malodušje. V tem res kritičnem trenutku se je odbor Svobode ponovno obrnil na razne ustanove in upravne odbore tamkajšnjih podjetij in tovarn in na množične politične organizacije. Uspeh ni izostal. Prijavljali so se novi tovarši in zbor je pričel s pospešenim delom pripravljati svoj prvi koncert. Z resnim in vztrajnim delom je uspel v nepolnih štirih mesecih naštetih samostojen celovečerni koncert. Vaje so bile trde in naporne, saj so morali pevci žrtvovati tudi po osem ur tedensko, če so hoteli izpolniti svojo obljubo: predstaviti se Ajdovščini na dan prvega maja s samostojnim celovečernim koncertom.

No, in uspeh je bil popoln. Razumljivo je, da prvi koncert ni mogel biti na zavidi ljudi umetniški višini, ne, to prav gotovo ni bil. Bil pa je manifestacija oživljene Svobode.

Svobodarji so svoj prvi koncert z velikim uspehom ponovili na Selih pri Ajdovščini, na Colu, Vipavi in Podkraju, kjer se je klub snegu, ki je sredi junija nenadoma zapadel, nabrala polna dvorana hvaležnih poslušalcev. Svoje drugo študijsko leto je pričel zbor okrepljen in mladostno pomlajen s številnimi novimi pevci. V tej sezoni je pričel s študijem novega, stilno zaokroženega programa. Precej težji program je zahteval več naporov in več samopremagovanja. Disciplin v zboru se je precej utrdila. Z izključitvijo treh nediscipliniranih pevcu je zbor na svoji trdnosti samo pridobil. Koncert, ki ga je zbor v tem študijskem letu postavil na oder in ga prvič izvajal ob občinskem prazniku v novozgrajeni dvorani, je bil prava manifestacija sil domače Svobode. Glasovno bogatejši, v zvoku polnejši, v agogiki in dinamiki živahnejši in okretnejši, v izbiri kompozicij tehtnejši in v izvajanju neprimeren zanesljivejši je napravil precejšen skok od lanskega koncerta. Šeststoglavna mno-

žica poslušalcev, ki je do zadnjega kotička napolnila novo dvorano je z zadovoljstvom in veseljem navdušeno sledila izvajanju kvalitetnega in vsebinsko bogatega programa.

Svoj drugi koncert ponavlja zbor vsako nedeljo v raznih krajih. V prvih dveh tednih po premieri je gostoval na Predmeji, v Podkraju in na Colu. Nadalje ima predvidene koncerte v Idriji, Črnem Vrhu, Selih pri Ajdovščini, Sempetru pri Novi Gorici, Solkanu, Podnanosu in drugih večjih in manjših krajih naše Primorske. Predvideno ima tudi snemanje za Radio Koper in Ljubljano, dvodnevi obisk brigadirjev na cesti Ljubljana—Zagreb in nekajdnevno turnejo po dalmatinskih otokih. Pri svojem delu uživa zbor vsestransko podporo množičnih organizacij mesta Ajdovščine, tovarn in podjetij, med katerimi zavzema najvidnejše mesto tovarna TTA.

Zboru, ki je s takimi težavami pričel, a se kljub vsemu tako uspešno razvil, želimo tudi v bodoče mnogo uspeha pri delu in nastopih. Se več, po goji, v katerih zbor sedaj deluje, so vsekakor takšni, da se lahko razvije v enega naših najboljših amaterskih primorskih zborov.

Izobraževanje članov DS v trboveljski občini

Na občinskem sindikalnem svetu Trbovlje so izdelali občinski načrt za izobraževanje članov DS večjih gospodarskih organizacij, članov UO in predsednikov DS podjetij izpod 30 zaposlenih.

Predvidenih je 10 seminarjev. Na njih se bo vrstilo 285 članov, novoizvoljenih DS in UO. Za letošnje leto je predvideno, da se bodo seminarje udeležili vsi člani DS in UO. Program izobraževanja predvideva naslednje teme: Naloge DS in UO in sistem dela, komuna in podjetje, organizacija podjetja, dohodek podjetja, delovni odnosi, proizvodni program in perspektiva podjetja, perspektiva gospodarskega razvoja komune, gradivo VII. kongresa ZKJ in pismo IK CK ZKJ.

Razen tega bo za predsednike DS in UO ter predstavnike in tajnike sindikalnih podružnic organiziran enodnevni seminar, ki bo obravnaval predvsem vprašanja, kako voditi sestanke, analizirati probleme v praksi, kako počevati upoštevaje PIV metode.

Slepi na avto cesti

Člani kulturnoumetniškega društva slepih »Kafé Jeraj« so se v nedeljo zgodaj zjutraj zbrali v Cigaletovi ulici, kjer jih je že čakal lep moderen avtobus. Prijetna vožnja je kaj hitro minila. Prispeli so v vas Jurjevo blizu Novega mesta. Tamkajšnje naselje šteje 600 brigadirjev, graditeljev ceste Bratstva in enotnosti Ljubljana—Zagreb. Hitro so se pomerili mednje in začel se je živahen pogovor. Zanimalo jih je, ob kod so, kakšno službo opravljajo, kako in kje so se naučili delati. Se sto drugih vprašanih delati. Se jim zastavili. Njih pa je seveda zanimalo, koliko časa so že na cesti in kako dolgo nameravajo še ostati, kakšna je organizacija dela itd. Po njihovih besedah so ugotovili, da so veseli, zadovoljni in da jim je življenje v taboru všeč.

Ob enajstih so začeli s programom. Poldruga ura kulturnega užitka je navdušila brigadirje. Vseč so jim bile zlasti telovadbe in glasbene točke. Po programu so odšli na skupno kosilo in se potem poslovili od tabora.

Deset minut vožnje z avtobusom in že so bili v drugem naselju, ki prav tako šteje približno 600 mladink in mladincev. Tudi tu so jih res lepo in priščno sprejeli. Nekateri točke programa so brigadirje izredno navdušile tako da ni bilo zlepa konca aplavza in enotnega: »Još, još, še, še«. Medtem ko je nek pevec vzkliknil: »Živelo

bratstvo in enotnost jugoslovanskih narodov!«, so mladinci s »Trikratni horuk« in bum za goste iz Ljubljane pozdravili pevce. Se nekaj točk in program je bil končan. Pogostili so jih in dobre in prešerne volje so se pevcu poslovili. Obisk jih je malce utrudil, toda kaj je to v primeru s prijetno zavestjo, da so mlade graditelje razvedrili.

Dušan Porenta

Mladina poje

Zveza prijateljev mladine in Svet Svobod in prosvetnih društev okraja Trbovlje sta v počastitev dneva mladosti priredila v nedeljo dne 18. maja okrajno revijo pionirskih zborov.

V lepem sončnem jutru se je pred spomenikom Revolucije v Trbovljah zbralo okrog 600 mladih pevcu, ki sta jih z veselimi korakcihmi pozdravili mladinski godbi Svobode Center in Svobode II iz Trbovlje.

S pionirskim praporom na čelu so mladi pevci nato odšli v povorki do Delavskega doma, kjer je bila revija.

Nastopili so pionirski zbori osemletk in osnovnih gimnazij: Brezice, Hrastnik-center, Krško, Sevnica, Zagorje-Topolice in Trbovlje. Vsi zbori so prijetno presenetili tako po izboru skladb kot po izvedbi in disciplini, odlikovali pa so se Brežičani, zlasti pa Zagorjani in Trboveljani.

-vh-

Ob koncu revije so vsi mladi pevci skupno zapeli Pimikovo »Tito« in Gobčovo »Domovini«. Občinstvo, prevladovala je mladina, je napolnilo dvorano in mladim pevcom navdušeno ploskalo.

Prireditve je pokazala, da nam v tem predelu naše domovine raste številni in bogat pevski kader. Poleg tega pa je prireditve dokazala, da bi vsi zborovodje, v kolikor tega še ne delajo, verjetno lahko enako uspešno vodili tudi odrasle zebre v svojem kraju, ker je znano, da zborovodij prav na tem območju marsikje (Zagorje) primanjkuje.

Revija je bila v vsakem pogledu vzorna in je v čast prirediteljem in izvajalcem.

-vh-

sciplini, odlikovali pa so se Brežičani, zlasti pa Zagorjani in Trboveljani.

Ob koncu revije so vsi mladi pevci skupno zapeli Pimikovo »Tito« in Gobčovo »Domovini«. Občinstvo, prevladovala je mladina, je napolnilo dvorano in mladim pevcom navdušeno ploskalo.

Prireditve je pokazala, da nam v tem predelu naše domovine raste številni in bogat pevski kader. Poleg tega pa je prireditve dokazala, da bi vsi zborovodje, v kolikor tega še ne delajo, verjetno lahko enako uspešno vodili tudi odrasle zebre v svojem kraju, ker je znano, da zborovodij prav na tem območju marsikje (Zagorje) primanjkuje.

Revija je bila v vsakem pogledu vzorna in je v čast prirediteljem in izvajalcem.

Vinko Trinkaus

IZ ZAPISKOV OB POTI

Ce se iz zataholo dostojnega vzdušja sodobno opremljene pisarne zapelješ v živi tok sodobnega življenja, se ti pogosto lahko zgodi, da se vsaj za trenutno, okostenela spodobnost in pravilnost umetnih papirnatih rož, ki togo čepijo v vazi na pisalni mizi, razkrije svojo varljivo prijetnost, ko so zunaj vzvetele v živih pomladnih barvah plahe in bohotne cvetice, pa seveda tudi plevel in osat.

Skozi okno pisarne je potegnil veter in prepil je do kraja zmedel principalnega možakarja za sodobno pisarniško mizo. Kihnil je, in ta njegova prava (morda edina) reakcija na pomlad, je v njem vzbudila resno bojazen za njegovo zdravje. Ozrl se je okrog sebe in opazil, da je sar, da zunan spet sije vsakoletno sonce, da pa mu letos nihče ni rekel niti »Bivši bog pomagaj!« Skrbno urejeni zapiski so se mu pomešali! Moral bo trdno zapreti okno in vrata, da jih spet uredi v spoštljivi vrstni red dogmne načelnosti. Kajti v tem je nezmojlivo, zelo trden in vserrazumljiv. Težave mu dela pri tem le koleudar, ki neizprosno kaže dneve, tedne in leta, na sodobno opremljeni pisarniški mizi.

Podolžna okrajna dvorana na Primorskem, ko se ni vzvetele pomlad. Med različni ljudje ob noližni mizi: učitelj, industrijski delavec, cestar, študentka, gospodinja, kmečki delavec.

Prijazni obračuni in upanja za naprej. In seveda načrti pa težave.

Tako se odvija mali dokumentarni film o amaterski gledališki dejavnosti. Ta film je seveda ves neboljšen in prav nič urejen. Potrebna mu je še montaža. Sneman je iz helikopterja, vendar vseeno po pisarniškem scenariju, niti z ljubljanskega gradu.

Majhen in reven oder v GRADISČU brez l. lis brez oken in električne napeljavne. Na odru študira nekaj ljudi Nušičevo komedijo UJEZ, pa kar ne morejo naprej, ker so ugotovili, da je preveliko število nastopajočih oseb za njihove razmere. A. n. njimi pa visoko na GREGORČICEVEM čepi dvorana, mnogo prevelika in vse predaleč in vse v visoko, da bi bila uspešno v rabi. Nekaterim iz GRADISČA se zdi, da so to dvorano gradili proti pameti in volji ljudi. Seveda je bilo to nekdaj.

Oči mladega simpatičnega dekleta z OZELJANA so široko odprte, kakor da bi poslušale. Upa, da bo prišla v gledališki tečaj. Zdal ko je nezaposlena, se spominja poletja ko je bila na sezonskem delu v Portorožu.

Na VRSNEM iščejo in si želijo iger iz kmečkega življenja, ker jim Jalnova Srenja ni dovolj.

Tam blizu meje je NEBLO, kjer imajo radi komedije in opere. Prizadevni so, a ob Metezu so jim v spovednici poučevali občinstvo, da je ta igra nemoralna, čeprav so sami opozorili, da mladinci izpod 16 let ni primerna. Nedograjni zadružni dom imajo tudi v OTLICI, kjer so igrali Goldonijevu Pahljajo in Filipčev Obačun.

Trideset hišnih števil je v ZELINU in tudi trideset igralcev. V Zelinu je tudi senik, kjer igrajo vsako pomlad, kadar ni več sena, seveda. Zato igrajo samo enkrat v letu! Imajo pa zato 600 do 700 obiskovalcev. Vstopnice so po 40 dinarjev. Igrajo kmečki fantje pa tudi nekaj državnih uslužbencev se jim pridružijo.

Za AVCE trdijo, da je najbolj aktivna igralska družina v Kanalski dolini in da imajo dober program. Treba pa bi bilo k njim na obisk, ker sami nič kaj radi ne prihajajo na pogovore.

V PODRAGI ne marajo za burke in veselo igrice: niti igralci, niti gledalci. Raje imajo drame. Imajo zelo številno občinstvo — igrajo pa na skednju in tudi tu samo spomlad, ko ni več sena... Miklova Zala, Deseti brat, Divji lovec...

Tovarna v ANHOVEM je pomagala svojim amaterskim igralcem, baje kar s precej milijoni. Zato bi radi zaposlili poklicnega režiserja. Sami pa se niso izdelali kakšnega načrta za delo.

Pravijo, da v VIPAVI nekaj popušča. Da Vipava gospodarsko ugaša, da vse beži iz Vipave... Tudi vsi njihovi igralci so izven Vipave. Program: Komedija o komediji.

V ČRNM VRHU pa obljublja za maj dramo Via Mala. Pravijo, da ni ljudi, da mladi ljudje odhajajo iz pasivnega kraja. Zato: tudi po eno uro daleč hodijo igralci na vajo.

Na VOGERSKEM se temperameto pritožujejo, da nimajo moških igralcev, da je ženski spol prevladal v njihovi igralski družini.

V AJDOVŠČINI so v zadnjih treh letih malo zaspali, pa zdaj začenejo na novo s precejšnjimi težavami. Igralski tečaj jih je spodbudil in jim pomagal. Kralja na Betajnovi bodo uprizorili za občinski praznik in maju.

V STOMAZU imajo resne težave z »odrskimi deskami«. Sposojene deske je zahteval lastnik nazaj in zato so morali oder razdreti. Za Razvalino življenja bodo morda to odsko razvalino spet sestavili, da bodo lahko nastopili.

LOZE. — Primer programa, ki ne vzbuja veselja in ki ga ne kaže posnemati: Zaradi oreha, Poppek, Ceber. — Mladina je bila bolj iznajdljiva ko je naštučirala Glavni dobitke.

V KANALU so v zadregi z režiserjem. Tri učiteljice obljublja, da bodo prišle na tečaj. V tej igralski družini se je zgodilo tudi že to, da je nekdo postavjal tak pogoj: če ne bomo igrali te igre, pa jaz ne bom igral. Pravijo pa, da se tako ne pogovarjajo zelo radi.

Na MOSTU NA SOCI zatrjujejo, da je od lani pri njih nekako mrtvilo. Nekateri so se jim poročili, drugi so bili premeščeni, a povrhu vsega so pa še starši prepričali, da bi uprizorili Filipčevega Izdajalca. V BOVCU pa vztrajno in počasi pripravljajo Ano Frank.

Na COLU so hoteli za lanski 29. november dati Filipčeva Izdajalca, pa ni bilo nič, ker ljudje tam menijo, da ta igra preveč žali mater! Tudi Metezu niso hoteli gledati, ker je baje nemoralen. Učiteljica je zdaj v zadregi, kaj naj izbere.

C.DREŽANI so vzeli stvar zelo zares in vsako leto, in sicer igra kar vsa vas. Na prostem. Zato se zbere okrog njih tudi 1700 gledalcev.

Ponekod igrajo kar v šolskih razredih, ker drugod prostora ni. Ponekod pa nabavljajo sesalce za prah in položene parket v zadružnih domovih, nočejo pa nabaviti reflektorjev.

Zavzet in razgledan gledališki amater, cestar z ene izmed primorskih cest, je na vprašanje, zakaj se ukvarja z amaterskim igranjem, odgovoril: »Nekaj vendar moram delati, saj drugače je dolgčas...«

Ob močno razvitem TOLMINSKEM GLEDALISCU, ki ima zelo kvaliteten program in lepo raven predstav, pa je tudi učiteljice, od kod bodo »išli mladi ljudje, ki bodo po mnogih krajih in vaseh Primorske širili obzorje, bistri um in pomagali plemeniti mladega in odraslega človeka. So primeri — žal — med maturanti učiteljica, da nekateri še nikoli niso videli opere. Daleč je od Tolmina do Ljubljane in obratno.

Blizu je do TOLMINA in Primorske za celo poplavo raznih potujočih »ansamblov«, ki na vseh način razveseljujejo ljudi po mestih in vaseh. Nekateri trdijo, da je to že navajanje ljudi na plehek okus. Tudi se sliši, da že nekateri rahlo izkoriščajo in izsiljujejo: »Če daste 60.000 din igramo, če ne gremo dalje.«

Nekateri prav gotovo vozijo mimo...

Na Primorskem se spuša večer, ki obljublja, da bo kmalu pomlad. Tudi tu. Mnogi se bodo takrat spomnili vsaj češenj, tistih dobrih, trdih vipavskih češenj. Samo: preden obrodijo, mora češnja uzvzeti — tudi na Vipavskem...

France Jamnik

VEČ NAČRTNOSTI V IZOBRAŽEVANJE

Zapiski z obiska v Centru za strokovno izobraževanje pri Delavski univerzi v Zagrebu.

Lani je v Sloveniji pred posebnimi komisijami pri OLO opravilo 4160 delavcev izpit za naziv kvalificiranega in 946 delavcev za naziv visokokvalificiranega delavca. To število je v primeru z absolventi, ki jih leto dajejo naše redne strokovne šole dokaj visoko in v sistemu strokovnega usposabljanja delavcev zelo pomembno. Pričakovati bi, da bomo temu načinu strokovnega usposabljanja delavcev posvetili prav takšno pozornost kot rednemu strokovnemu šolstvu. Zal pa je strokovno izobraževanje delavcev v gospodarskih organizacijah pri nas dokaj zanemarljivo in neorganizirano.

Posledice tega smo že večkrat ugotavljali: V raznih anketah in analizah smo navajali primere nezahtevnosti strokovne in splošne izobrazbe delavcev, ki so si s praktičnim delom pridobili kvalifikacije, formalnost tako pridobljenih kvalifikacij in pod. Mimo dejstva, da so programi in izpitni kriteriji okoreli, marsikdaj daleč od praktičnih potreb delavcev, so vzroki za dokaj nizko strokovno znanje delavcev čisto tudi v slabi neorganizaciji priprave delavcev za strokovne izpite. Skrb za to je pri nas v celoti prepuščena podjetjem, ki za svoje delavce organizirajo krajše ali daljše seminarje, kdo in kaj so na njih predavali, o tem v Sloveniji nima nihče pregleda.

Nihče pri nas sistematično ne študira in ne kontrolira programov, po katerih se delavci strokovno usposablja, ne poznamo dovolj metod in načinov poučevanja delavcev. Vse to je prepuščeno samoiniciativi in sposobnosti ljudi, ki v posameznih podjetjih skrbijo za strokovno izobraževanje delavcev. Da bi to stanje izboljšali, je v nekaterih podjetjih v Sloveniji Zavod za proučevanje organizacije dela in varnosti pri delu začel ustanovljati posebne izobraževalne centre, ki naj bi sistematično vzgajali in skrbeli za strokovno napredovanje delavcev. Se vedno pa ostaja odprta vprašanja, ki jih posamezna podjetja ne morejo sama rešiti (proučevanje učnih programov, izpitnih kriterijev, metod, pripravljanje in izdajanje učnih pripomočkov, učbenikov itd.). O tem, kako uspešneje organizirati ta del strokovnega usposabljanja delavcev, je pri nas veliko mnenj in predlogov — vendar dlje od razprav o tem, da je treba na tem bolj sistematično delati, nismo prišli.

Z željo, da bi podrobneje spoznali sistem in organizacijo strokovnega izobraževanja na Hrvaškem, smo obiskali nekaj njihovih ustanov in šol za odrasle v Zagrebu.

Pri strokovnem usposabljanju delavcev bi bile za nas morda poučne nekatere izkušnje in uspehi zagrebške Delavske uni-

verzve oziroma njihovega Centra za strokovno izobraževanje. Center so osnovali na pobudo zagrebških podjetij že leta 1955 in je v prvih letih organiziral le krajše strokovne seminarje in tečaje. Z vsakim letom pa se je njihovo delo izpopolnjevalo in izboljševalo. Na zahtevo delavcev, ki so sami spoznali, da nekajtedenski seminarji ne pripomorejo k njihovi izobrazbi in strokovnemu napredku, je Center razširil program seminarjev, ki sedaj trajajo 9 mesecev (od septembra do maja).

Delavci iz zagrebških podjetij obiskujejo 41 seminarjev, (ki so organizirani po strokah) vsak dan, razen sobote, po 4 oziroma 5 ur. Program seminarjev temelji na splošnih predpisih in zahtevah, ki jih za posamezne stroke predpisujejo republiški organi za gospodarstvo. Vodstvo seminarjev pa te programe prilagodi nivoju znanja in praktičnim potrebam delavcev v posameznih poklicih. Zaradi nizke splošne predizobrazbe so doslej v seminarjih najprej en mesec dopolnjevali znanje slušateljev v osnovah matematike in hrvaškega jezika, da delavci kasneje lažje dojemajo strokovno gradivo. V bodoče nameravajo to vrzel izpopolniti že v predhodnih seminarjih, da bi polnih 9 mesecev lahko posvetili predelavi predpisane strokovnega programa. Razen teoretičnega dela se slušatelji v seminarjih izpopolnjujejo tudi v praktičnih veščinah in to v delavnicih industrijskih šol ali pa v podjetjih pod vodstvom strokovnih učiteljev.

Vodstva seminarjev stalno obveščajo izpitne komisije pri ljudskem odboru o svojem delu in problemih in skupno z njimi izpopolnjujejo programe in izpitne zahteve. Na ta način se izognejo mnogim nepravilnostim, ki nastajajo pri nas čisto zaradi oddajenosti ohih, ki delavce na izpite pripravljajo, in ohih, ki jih sprašujejo.

Delavci, ki obiskujejo seminarje, pokažejo pred izpitnimi komisijami mnogo boljše znanje od ohih, ki so se na izpite pripravili le formalno. Veliko vlog imajo ti seminarji tudi pri splošni in družbeno ekonomski vzgoji delavcev.

Velika prednost takega načina strokovnega usposabljanja delavcev v praksi je tudi v tem, da so uspeli zagotoviti dejansko sistematično in kvalitetno delo tako v programu kakor tudi v metodah poučevanja. Center namreč organizira za vse predavatelje, ki poučujejo na teh seminarjih enotedenski seminar o metodah dela z odraslimi, preizkusi njihovo sposobnost in znanje. Istočasno si Center stalno prizadeva, da z raznimi strokovnimi publikacijami, učnimi pripomočki in učbeniki izpopolnjuje kvaliteto dela na seminarjih in pri samostojnem učenju delavcev. Za izdelavo učbenikov, skript in učnih pripomočkov skrbijo v Centru posebna strokovna komisija, ki jo sestavljajo najboljši strokovnjaki (inženirji in tehniki). Ob skupnem prizadevanju vodstev seminarjev in številnih strokovnih sodelavcev, ki sistematično proučujejo probleme strokovnega usposabljanja delavcev v praksi se stalno izpopolnjuje delo seminarjev, strokovna usposobljenost in splošno izobrazbeno raven delavcev.

Zaradi velikega priliva delavcev v te seminarje in stalnega pritiska podjetij, da bi Center za njihove delavce organiziral še posebne strokovne tečaje, so tudi v Zagrebu pričeli razmišljati o tem, da bi v vseh večjih podjetjih organizirali izobraževalne centre (po vzoru Plankice iz Kranja). Z ustanavljanjem teh centrov bi večji del skrb za vzgojo strokovnega kadra prevzela podjetja sama. Center za strokovno izobraževanje delavcev pri Delavski univerzi pa bi postal predvsem osrednji inštruktorski organ, ki bi pro-

gramsko, organizacijsko in metodološko usmerjal delo izobraževalnih centrov po podjetjih. Dragocene izkušnje, ki jih ima zagrebški center za strokovno izobraževanje delavcev in precejšen krog najboljših strokovnjakov, ki so jih v nekajletnem delu usposobili za vzgojno delo z odraslimi, daje temu Centru solidno osnovo za tako znanstveno in inštruktorsko vlogo. Njihove dosedanje izkušnje in dosežke, predvsem v metodah, strokovni literaturi in učnih pripomočkih, bi lahko koristno uporabljali tudi pri nas. Verjetno pa bi podobna ustanova kot je Center za strokovno izobraževanje delavcev v Zagrebu imela dokaj hvaljevo področje dela v vseh naših večjih industrijskih krajih. Tilka Blaha

M. Detoni: Tamburaši. — (Slika iz kolekcije slik razstave jugoslovanske grafike, ki bo v kratkem odprta v Ljubljani in bo nato potovala po Sloveniji. Razstavo prireja Zveza Svobodnih prosvetnih društev Slovenije skupno z Društvom likovnih umetnikov Slovenije)

Z voljo zmagujejo študij

IZREDNA VOLJA IN PRIZADEVNOST
ZELEZNISKIH USLUŽBENCEV, DA BI SI
IZPOPOLNILI IZOBRAZBO

so začeli zbirati prošilce. Odziv je bil zelo velik. Šolski odbori so spremenili svojo funkcijo, prevzeli so skrb za organizacijo šole.

Prijavitelji so bili tu in ker ima vsaka večja postaja svoje šolske prostore, zato tudi ni bilo težav, kam bodo dali svoje »dijake«. Za pouk so uporabili profesorje rednih šol in prevzeli tudi njihove programe. Tako se je zgodilo, da v šoli v Pulji in Pazinu nimata niti običajnih olajšav, pač pa delata po celotnem programu nižje gimnazije. Ostale šole delajo po programih običajnih večernih šol; to je z običajnim olajšavami. Tisti tvarišem, ki obiskujejo osemletke, so dodali tuj jezik, ker je železniški uslužbenec v njihovi službi potreben. V glavnem se uče nemščine, le na dveh šolah francosčino. V Ljubljani in Zidanem mostu pa so v program vključili še risanje. Tečaj za posamezni razred traja pol šolskega leta in tako prav te dni mnoge šole končujejo s četrtim razredom, druge pa z drugim ali prvim (to samo dve). V Brezicah končujejo te dni sedmi razred gimnazije.

Na ekonomski srednji šoli so v prvem letniku, razen v Celju in v Mariboru imeli celoletni pouk, to pa zato, da so se slušatelji zopet priučili šolskim klopem in delu, saj nekateri že 15 let niso več »drgnili« šolskih klopi.

Na tej šoli so jim v programu spregledali poleg običajnih olajšav (petja, telesne vzgoje, itd.) še strojeplasje in stenografijo, ker ni mogoče dobiti toliko strojev za vaje in stenografije v svoji službi ne bodo potrebovali. To šolo obiskuje sedaj cca 120 slušateljev in sicer na štirih šolah tretji letnik, v Celju in Mariboru pa četrti.

Tomaž Pavliš

Ker je pri ustanavljanju šol in raznih tečajev poleg šolskih prostorov zelo težko dobiti finančna sredstva, me je zanimalo, kako je s tem. Povedali so mi tole:

Vse stroške v zvezi z šolo je prevzela železniška direkcija za Slovenijo. Udeleženci skrbijo samo za knjige in ostale šolske potrebščine.

Kaj pa učila? Ker te šole ne bodo trajale več let, ampak se bodo nadaljevale le po potrebi in interesu uslužbencev, zato kupujejo le najpotrebnejša učila, kot so zemljevidi in podobno, ostalo pa si izposojujejo na rednih šolah.

In sestava tečajnikov? Na gimnazijah so delavci, sprevodniki, transportni delavci, vlakovodje, zaviraki, premikali, vlakovni odpravniki — tisti, ki nimajo dovolj predizobrazbe za ekonomsko srednjo šolo. Prav tako obiskuje gimnazijo tudi nekaj strojevodij in ostalih, ki so že pred upokojitvijo. Ti so prišli v šolo, čeprav jim zaradi starosti ne bi bilo treba dopolnjevati izobrazbe.

Na srednji ekonomski šoli so predvsem vlakovni odpravniki, knjigovodje in ljudje iz administracije.

Toda kako morajo obiskovati pouk sprevodniki in ostali, ki imajo službo v izmenah? To so uredili tako, da povsod tam, kjer prihajajo v šolo ljudje s službo v izmenah, predavajo isti program dva dni zaporedoma. Na ta način jim je omogočeno slediti programu. Često se zgodi, da ostali, ki imajo možnost prihajati k vsem predavanjem, pridejo obakrat in tako snov utrdijo v šoli.

Kaj pa obisk? Vsi dijaki prihajajo redno k pouku in tedaj, kadar jim služba ne dopušča, da bi bili prisotni pri vsem pouku (pouk traja 6 ur), pridejo vsaj k preostalem uram. Pogosto se zgodi, da vlakovno osebo po dvanajstih urah službe prihitijo še k preostali dva ura pouka.

Profesorji so zadovoljni tako z obiskom kakor tudi z zanimanjem. Slušatelji mirno slede, toda ko se jim ponudi prilika z interesom vprašujejo in tako dobe zaželeno dopolnitev.

Kaj pa uspehi? Povprečni letni uspeh je dober do prav dober. Niso redki primeri, da je večje število slušateljev prav dobrih, celo odličnih niso redki. Majhno pa je število zadostnih in s popravilni izpiti. Odpaide jih največ v prvem razredu gimnazije, toda tudi tu je število teh majhno. Kasneje so to zelo redki primeri. Nasprotno, število iz leta v leto raste.

Kakšne so olajšave za te ljudi? Poleg že omenjenih ponavljanj predavanj dobijo pred izpiti 15 dni študijskega dopusta. Tisti, ki imajo šolo oddaljeno in se morajo v šolo voziti z vlakom, dajo plačano vožnjo. Poleg tega je za šolske dneve dovoljena zamenjava službe, kjer je to potrebno.

Tovariši, ki mi je dal informacije, je pristavil na konec še tole: »Veste ta študij zahteva od naših ljudi zelo veliko napora. Služba pri njihovem študiju ne sme trpeti in zato morajo redno polagati vse izpite, ki jih predvideva njihov naziv. S tem v zvezi morajo redno obiskovati tudi predpisano šolo in tečaje. Toda naši ljudje kljub težavam ne odnehajo. Med absolventi četrte gimnazije jih precej želi nadaljevati šolanje na višji gimnaziji kakor tudi na srednji ekonomski šoli. Kot primer požrtvovalnosti naj vam povem,

Ivan Berce

da je v Celju naša uslužbenka, mati z enim otrokom, delala hkrati izpit iz administracije in na srednji ekonomski šoli. Nekateri med njimi pa po celmesec sploh nimajo stika s svojo družino, ker se vozijo dvakrat na teden do 131 kilometrov daleč v šolo, ostali čas pa jim jemlje služba. V. F.

Kulturni paberki s koprškega

Večina dvoran v koprskem okraju je brez peči, in kulturne prireditve v mrzlem niso prijetne. Zato se v zgodnji pomlad v tem kraju zgostijo in komajda izvrstno amaterske gledališke predstave, koncerti in gostovanja. Res je, da je bolj živo v večjih krajih in bo treba še obilo truda, da bo v manjših zasedkih dovolj kulturnega razvedrila. Kljub temu pa so letošnji rezultati v povprečju tolikanj zadovoljivi, da so koprski kulturni delavci nanje lahko ponosni. Poudariti moramo, da teh uspehov ne bi bilo brez izrednega razumevanja in podpore okrajnih odborov množičnih organizacij, predvsem Socialistične zveze delovnega ljudstva.

Koprške kraje je v pretekli sezoni obiskala vrsta gledališč, od katerih je samo tržaško gledališče dalo nad 60 predstav. Program so uspešno dopolnjevali domači amaterji. Tako je dramska skupina iz Izole že dvanaestkrat uprizorila Miklovo Zalo in pri zadnji predstavi je bila dvorana prav tako polna kot pri vseh prejšnjih. Splošno v Izoli zaživeli, da je kaj. Tri gledališke premiere, folklor, orkester — vse to daje mestecu nov pečat in značaj. Seveda imajo malokje tako dobre organizatorje kot je znani izolanski kulturnik tovariš Sornik. Brez dvoma bo zdaj, ko imajo okusno preurejen kulturni dom še marsikaj novega.

Tudi v drugih krajih gledališki amaterji ne drizijo križem rok. V Prestranku imajo na sporedu VREMENARJA in komedijo Mire Mihelčeve ZLATI OKTOBER, v Piranu uprizorja mladinska sekcija Svobode Petrovičev VOZEL, v Ilirski Bistrici igrajo Maughamov SVETI PLAMEN, v Postojni Kreftove KREATURE. V Koprju živahno deluje dramska skupina na učiteljsku, ki pripravlja premiero Kranjske drame DIREKTOR ČAMPA, v Zagorju ob Pivki pa so naštedirali kar tri igre in sicer Ocvirkovo dramo KO BI PADLI OZIVELI. Budakov METEZ in Benedettijsko komedijo DVA DUCATA RDEČIH VRTN.

Dramskim skupinam znatno pomaga servis okrajnega sveta Svobode in prosvetnih društev, ki posreduje amaterjem tekste, kostume, zavese, reflektorje itd. Aktivnost okrajnega sveta se kaže tudi na drugih področjih, saj bo 15. junija velika revija ljudskoprosvetne dejavnosti koprškega okraja. Kjer bodo sodelovali pevski zbori, folklorne skupine, baletne skupine, simfonični orkestri in solo pevci. Tej reviji bo konec junija sledila revija zabavne glasbe, o kateri bomo še poročali.

D. T.

»Mreža življenja« — nov dokumentarni film

V kratkem bo filmsko podjetje UFUS posnelo film »Mreža življenja«, ki bo prikazoval lov rib na plave ribe in na jastoge ob Pelagružu, najbolj osamljenem otoku v Jadranskem morju.

Spoznali smo se z grškimi delavci

Z GOSTOVANJA PRIMORSKEGA AKADEMSKEGA ZBORA
»VINKO VODOPIVEC« V SOLUNU IN ATENAH

Pred kratkim je Primorski akademski zbor »Vinko Vodopivec«, ki ga sestavljajo primorski študentje v Ljubljani in ki ga že pet let uspešno vodi Anton Nanut, nastopil na mednarodnem študentskem kulturnem festivalu v Solunu. Pevski zbor je imel več koncertov tudi v Atenah.

Kjerkoli se je zbor »Vinko Vodopivec« količkaj ustavil, povsod so bili naši pevci deležni toplega sprejema in prisrčnih izrazov prijateljstva do jugoslovanskih narodov.

Nepozabno je bilo tudi srečanje z grškimi delavci. Po prvem koncertu so solunski študentje

organizirali še nedeljski dopoldanski koncert za delavce, ki je privabil v dvorano Doma Armade na stotine solunskih delavcev in njihovih družin. Po koncertu so nas obstopili delavski predstavniki. Obrazli so jim žareli od hvalečnosti in navdušenja nad lepo zapetimi pesmimi. Povedali so nam, da imajo tudi oni pevski zbor, in sicer dober mešan zbor. Izrazili so željo, da bi njihovo delavsko društvo obiskalo Jugoslavijo, kjer bi v kakem delavskem središču nasopili s pevskim koncertom. Seveda smo jim z veseljem obljubili, da se bomo za to zanimali in našim delavskim

predstavnikom sporočili njihove želje. Njim pa smo dali naslov, kje naj iščejo prvih zvez.

Gostovanje Primorskega akademskega zbora v Grčiji je bilo zelo uspešno, kar so izjavili strokovni kritiki in s skoraj neverjetnim navdušenjem potrdili številni poslušalci. Najpomembnejše pa je, da smo jugoslovanski študentje na tem gostovanju navezali prijateljske stike z grškimi kolegi. Se posebno pa smo bili veseli, da smo se lahko seznanili tudi z grškim delavskim razredom. Še enkrat je bilo potrjeno, kako živo je geslo, ki ga zvesto uporablja Primorski akademski zbor »Vinko Vodopivec«: Pesem ne pozna mej!

Tomaž Pavliš

KDO JIH BO PRIZNAL ZA SVOJE?

Naše gospodarstvo potrebuje vedno več strokovnjakov, mimo tega ima mladina zmeraj več veselja do praktičnih poklicev, od tod tudi vedno večji naval na srednje strokovne šole. Ker so le-te povečini v večjih mestih in industrijskih središčih, je oddaljenost po deželska mladina prisiljena poiskati v mestu stanovanje, če se hoče šolati. Zaradi stanovanjske stiske pa je najemna celota za skromen prostorček — če ga sploh dobe — tako visoka, da je dijaki s tisoč do štiri tisoč dinarji stipendije ne morejo plačevati. Zato je razumljivo, da se zlasti v Ljubljani, kjer je stanovanjska stiska največja, če je le mogoče, zatečejo v dijaški dom.

Oskrbovalnica v domovih ljubljanskega okraja je bila doslej še kar znosna. Dijaki že od 1953. leta plačujejo v večini domov po 5300 din, čeprav so se kasneje nekatera živila precej podražila in kljub novim davčnim in prispevkom (stanovanjski in amortizacijski sklad), povišanju plač, povečanim režijskim stroškom.

Vodstva domov so si tako morala poiskati dodatna sredstva, da so krila razliko med dejanskimi stroški za oskrbo in med oskrbovalninami. Tako so ljubljanski domovi od 1955. leta do letos dodajali po 300 do 1000 din mesečno k oskrbovalnini vsakega gojenca, bodisi iz lastnih postranskih dohodkov od ekonomij in gostinjske dejavnosti med počitnicami, bodisi iz subvencij ustanovitelja doma.

V. Z.

Letos pa se je stanje občutno poslabšalo. S. 1. januarjem so se namreč znova povišale plače uslužbencev in teh domovih, hkrati pa je bil uveden proračunski prispevek. Vodstva domov so zaprosila ustanovitelje, naj bi jih opustili nekaterih dajatev ali pa jih subvencionirali. Spet druga so mislila na to, da bi zvišala oskrbovalnino. Ko pa so ugotovili, da s subvencijami ne bo nič in da sredi šolskega leta ne kaže povišati oskrbovalnine, so se odločila za skrajno štednjo celo tam, kjer ni priporočljiva oziroma kjer škoduje (na primer pri hrani). Toda z novim šolskim letom bodo oskrbovalnino povišali. Nekateri menijo, da bi morali gojenci sami plačevati vse materialne in funkcionalne stroške in investicije. Tako bi plačevali od 7000 do 10.000 din mesečno, odvisno od tega, ali bi jim nudil dom samo stroho in pa hrano ali pa bi jih tudi vzgajal, jim nudil možnosti za kulturno izobraževanje, telesno vzgojo itd. Prosvetni in drugi delavci v teh domovih pa so mnenja, naj bi gojenci plačevali samo oskrbne stroške, vse druge izdatke naj bi kril ustanovitelj.

Se prej pa bi bilo treba ugotoviti, kako je s temi ustanovitelj. Mnogi med njimi so namreč le formalni, ne pa dejanski. V občini Ljubljana Center je na primer enajst domov, kjer ni niti en gojenec z njenega področja in so jih ustanovile razne zbornice in druge ustanove, samo občina

ne. Od teh domov torej občina nima drugega, kakor da plačuje strokovno osebo, daje podpore in tako prikrajuje svoje ustanove, krije eventualne primanjkljaje in daje stroho nekaj tisoč dijakom iz vse Slovenije, medtem ko se mnogi občani stiskajo v neprimernih stanovanjih. Naravno bi torej bilo, da bi za te domove skrbeli tisti okraj, občine in gospodarske organizacije, ki gojence stipendirajo.

Prav zato je upravno vodstvo doma TSS, kjer so povedali tuji dijaki, lani proti koncu leta zaprosilo kranjski, mariborski, celjski, gorški in še nekaj drugih okrajev za podporo za investicije in za razna popravila. Razen celjskega in trboveljskega so vsi okraj odgovorili, da nimajo sredstev, medtem ko sta prva dva obljubila, da bosta za leto 1958 predvidela nekaj sredstev tudi za ta dom. Letos je uprava doma znova razposlala prošnje s pripombo, da bo morala v šolskem letu 1958-59 zaradi pomankanja investicijskih sredstev sprejeti manj gojencev. Doslej je na njeno vlogo odgovoril en sam upravni odbor sklada za kadre; sporočil je, da ne more nič prispevati, ker mora skrbeti za tri »svoje« domove in še za domove industrijskih šol. Kako naj potem pričakujemo, da bo občina Ljubljana Center smatrala tak dom za svoj, v katerem ni niti enega njenega občana, če ga še okraj, iz katerega je sto ali še več dijakov v njem, ne priznava za »svojega«.

Kaj boste izbrali: splav ali kontracepcijo?

Zadnje mesece je visel nad našo javnostjo, zlasti pa nad našimi ženami, črn oblak negotovosti. V »Borbi« je bil objavljen članek, oziroma dva, »jer so se nekateri arabski zdravniki zavzemali za to, da bi bil splav, kot sredstvo za prekinitev nezaželene nosečnosti, dovoljen, oziroma uzakonjen. Med našimi ženami jih ni bilo malo, ki so, premalo ali nič poučene, pritrdjevale temu načinu reševanja velikega problema — naša našina štivila kriminalnih splavov. Vse naše slovenske časopise je izpod peresa posebnih strokovnjakov, raznih organizacij, društev in kolektivov objavljalo članke, ki so ostro kritizirali tak način reševanja tega problema.

Zakaj so bili strokovnjaki, na čelu s pokojnim prof. dr. Lunačkom proti uzakonjenju dovoljenega splava že leta 1949 in 1950, ko se je prvič razpravljalo o tem problemu na najvišjih forumih, pa celo v parlamentu? In zakaj je naša oblast podprta z mnenjem strokovnjakov tudi letos upravičeno odbila podobno poizkus? Odgovor je popolnoma enostaven in jasan. Splav, pa naj bo kakršnekoli, narejen kakorkoli, je skrajno škodljiv. Nepoučeni mislijo, med njimi je veliko žena, da imamo zdravniki v zakladnici zdravil sredstvo, s katerim je možno nosečnost prekiniti na neškodljiv, nenevaren način. Takoj jim moramo odgovoriti, da sodobna medicinska znanost ne pozna zdravila, tablete, kapljice ali injekcije, s katerimi bi se dalo prekiniti nosečnost na način, ki ne bi puščal posledic.

Drugi, prav tako skrajno nepoučeni in ne malo naivni, mislijo, da je splav, ki ga opravi vestna roka visokega specialista na ginekološkem oddelku, nenevaren in brez posledic. Tudi tem nevednežem moramo povedati, da ni tako! Ne samo, da je poseganje v organe zdravega ženskega telesa skrajno nevarno in se lahko pri največji pazljivosti strokovnjaka konča katastrofalno, tudi posledice so možne in niso redke.

Prav gotovo ni vseeno, ali naredi splav brezvesten mazač, ki nima osnovnih pojmov o medicini, ali ga naredi človek, ki sicer nekaj ve, pa mu prilike ne nudijo možnosti zadostne strokovnosti, ali pa je narejen po strokovnjaku v bolniški ustanovi, kjer so dane vse možnosti, za primer komplikacij. Razlika v nevarnosti za ženo, tako v nepoučeni kot daljni, je le v tem, da so smrtni primeri, kakor tudi daljne posledice pri mazaču opravljenem splavu izven ustanove znatno večje kot pri onem, narejenem v ustanovi.

ŽIVI PRIMERI DOKAZUJEJO

Sovjetska zveza je po sili dogodkov opravila v zgodovini borbe proti splavu edinstven poskus. Po revoluciji 1918. leta je bila v državi lakota. Število rojstev in nezaželenih nosečnosti se je izredno hitro dvigalo. Dežela ni mogla prehraniti toliko lačnih ust. Sovjetska vlada je izdala zakon, po katerem se vsaki ženi, ki želi prekinitev nosečnosti, ta naredi pod pogojem, da pride v zdravstveno ustanovo. Več kot 18 let je v SZ veljal zakon, dokler niso strokovnjaki zbrali števil, ki so tako nazorno govorile, da so ta zakon ukinili. Statistike so pokazale, da je bilo na milijon izvedenih splavov preko 2500 smrtnih žrtev (na 400 splavov je umrla 1 žena), okrog 28% žena je ostalo neplodnih, cela armada žena se je zdravila za posledice, druga armada žena pa je imela stalno, kronično vnetje, ki je zadoščalo, da je bila v 35% zmanjšana delovna storilnost na polovico.

Vse te strašne posledice so nastale kljub temu, da so bili vsi omenjeni splavi začeti in končani z roko strokovnjaka za ženske bolezni na ginekološkem oddelku. S tem je bil vsem državam, ki so kdajkoli morda mislile na podobno reševanje problema kriminalnih splavov, dan najboljši dokaz, kako škodljiv je splav, pa četudi ga izvede v bolnišnici največji strokovnjak. Vse države na svetu so upoštevale ta edinstveni nauk in danes ni države, kjer bi bil splav popolnoma uzakonjen.

Nam ni potrebno segati v zamejstvo, da bi našli dokaze za pravilnost našega stališča. Vse naše ustanove tako bolniškega tipa kot dispanzerji in ambulate vsak dan sproti registrirajo veliko števil žena, ki so zapostavljene zaradi splava. Vsi splavi so zapostavljani: takšni, ki so bili začeti in dokončani doma, takšni, ki so bili začeti doma in dokončani v bolnišnici in tudi takšni, ki so bili začeti in dokončani v bolnišnici. Če ugotovimo vnetje materničnih priveskov (falopijevih in jajcevodov), vedno iščemo vzrok. Med vsemi vzroki daleč, daleč najpogostejši

je prav splav. Lahko trdimo, da je praktično ni žene, ki bi po enem ali več splavih ne čutila nikakršne posledice. Te nesrečne teško iz ustanove v ustanovo, iz ambulante v ambulantno, iz zdravilišča v zdravilišče. Istočasno, rade bi se znebile stalnih neznoznih bolečin, pa ne morejo. Z dolgotrajnim zdravljenjem uspešno umiriti proces, zmanjšati posledice, odstraniti v celoti jih ne uspejo skoraj nikoli.

Delovna sposobnost, volja za življenje, življenjska radost, vednost življenja, vse to se odmakne in žena ostane pravi ginekološki invalid. Kakšna je škoda sami družini, ko je žena čemerna in zaradi bolečin nerazpoložena do moža in svojih otrok. Kakšna je škoda v produktivni, kjer je žena za daljši ali krajši čas odsotna? Kakšna je škoda za družbo, ki izgublja sposobnega člana zaradi stalnih posledic splavov? Škoda je velika, skoraj nikoli.

Vzemimo mladega dekleta, ki pride neizkušena in polna življenjskih upov iz vasi v mesto na delo. Hitro tempo življenja zajame takšnega dekleta v svoj vrtnec, nepoučeno in neizkušeno kaj hitro doleti nesreča — obliki nezaželene nosečnosti. Kaj sedaj? Dekle, ne vedoč ali premalo poznavajoč zaščito, ki jo nudi država mladim, tudi nezakonskim materam na eni strani in ne zavedajoč se strašnih, lahko usodnih posledic nepremišljenega koraka, gre po poti kriminalnega splava. Prav prekinitev prve nosečnosti, ko se dekletov organizem še dokončno razvija, pravimo, da deklo dokončno vcvete, je najnevarnejše in jo najbolj upravičeno odklanjamo. Posledice so razumljive. Niso samo telesne posledice, ki se jih bojimo, tudi duševne so pogostokrat izrazito vidne.

Vzemimo sedaj, da to isto deklo sreča čez nekaj let ljubljeno, poštenega fanta, s katerim si skuša urediti dom in splesti toplo gnezdo. Želja po otrocih je razumljiva, saj je pranasgona. Toda joj, pretečeta dve, tri, ali več let, otrok ni. Kaj se je zgodilo? Vnetje, ki je nastalo po nasilnem splavu, je ženi odvzelo možnost zanositve, ostala je neplodna, jalova. Koliko tragedij na ta račun lahko zasledimo v vsakdanjem življenju! Sedaj se začne trnova pot te žene od ene zdravstvene ustanove do druge, od enega strokovnjaka do drugega. Vse bi naredila, vse bi dala, da bi dobila otroka! Kako majhen je na žalost odstotek tistih žena, ki jim lahko pomagamo in s tem rešimo njih same strašnega duševnega trpljenja in njihove zakonice. Vse ostale, ki so v večini, ostanejo praznih rok, izpostavljene stalnim občutkom svojih soprogov in v večno nepošteveni želji po materinstvu. Ostale bodo brez tistega, kar jim je narava dobrohotno nudila, ostale bodo brez sreče materinstva.

ŠTEVILU SPLAVOV RASTE

Povsod po svetu, tako tudi pri nas, kjer je hitra industrializacija zajela deželo, je želja po svojevrednem reguliranju števila otrok pospešila naraščanje števila splavov. Točnih števil nimamo nobena država na svetu, tudi mi ne. Po številu registriranih splavov pa vsaj lahko približno izračunamo absolutno število. Premalo je, če rečemo, da pride na en porod v Sloveniji en splav. Približno je torej v naši republiki 30.000 splavov letno. V vsaj državi pa se številka giblje med četrto in pol milijona letno. To so številke, da se najrazvrednejšemu najež lase in mu dajo misliti.

Ko se je, kot že omenjeno, v letih 1949 in 1951 bojevala bitka z nazadnjaškimi elementi, da bi v naši državi ne bil sprejet zakon o dovoljenem splavu, so naše žene upravičeno spraševale: Kaj ste storili za nas?

V tem času je izšel zakon, ki daje komisijam pri ginekoloških oddelkih bolnišnic možnost, da v okviru zakona odobrijo ženi prekinitev nezaželene nosečnosti. Takšne komisije seveda niso nič novega, kajti prekinitev nosečnosti iz medicinskih razlogov smemo že daleč nazaj v zgodovini medicine. Če ima žena težko srčno hibo, ki bi se v primeru ponovnega poroda poslabšala ali vodila celo v smrt, smatramo to za medicinski vzrok, ki nam nalaga, da v interesu žene in njenega zdravlja nosečnost prekinemo. Ali n. pr., če ima žena težko tuberkulozo, ki bi se kljub zdravljenju, po mnenju strokovnjaka poslabšala v primeru, če se nosečnost nadaljuje, smo upravičeni takšno nosečnost prekiniti. Lahko bi našli še nekaj primerov. Z napredkom medicinske znanosti pa ti primeri kaj hitro upadajo. Zaščitna žene v nosečnosti in naša stalna kontrola nad nje-

nim zdravjem v posvetovalnici za nosečnice nam daje možnost, da večino takšnih nosečnosti pripeljemo do srečnega konca — do poroda.

Medicinski vzroki za prekinitev nosečnosti so torej praktično izginili, namesto njih pa so nastopili socialni. Žena, ki ima že kople otrok, premajhno stanovanje, nezadostne prejemke in je poleg tega še od hitro si sledečih porodov zgarana in oslabela, ima v nekaterih primerih, ki jih določijo komisije, pravico prošiti za prekinitev nosečnosti.

Naše žene so hitro izbrale možnost, ki jim jo je nudil zakon izdan leta 1951. Število dovoljenih splavov zaradi socialnih razlogov je ekstremno naraslo. Od 1952 do 1957 je število dovoljenih splavov naraslo za 1700% ali sedemdesetkrat.

Vprašamo se, zlasti če upoštevamo dejstvo, da je tudi strokovno izveden splav škodljiv, ali nismo morda preveč odprli vrata možnosti za prekinitev nosečnosti? Ali ni morda izhod kje drugje in ne le na način, ki v sebi skriva določene nevarnosti in možnosti posledic. Ali lahko še bolj odpiramo vrata na naših komisijah za odpravo plodu?

Na vsa gornja vprašanja lahko odgovorjamo posamič ali pa naredimo skupen zaključek. Naša dolžnost je, da najdemo drugačen način reševanja nezaželenih nosečnosti, ali z drugimi besedami, najti je treba način, ki bo zagotovil uspeh in bo dostopen vsem. Odklanjamo splav že iz razumljivih razlogov: komisije ne morejo še bolj odpirati svojih vrat za dovoljeni splav, ki je prav tako nevaren in škodljiv. Ostane nam edino možnost, da preprečimo nezaželeno nosečnost. Takšno možnost s tukaj imenujemo: kontracepcija.

KAJ JE KONTRACEPCIJA?

Ceprev beseda zveni nekam tuje, pa je našim ljudem že kar dobro znana. Pomeni s preprostimi besedami preprečevanje nezaželene nosečnosti. Ali je morda to nekaj novega, ali se je tega načina morda domislil neki naš strokovnjak ali morda naša zdravstvena služba? Ne! Uravnaje števila rojstev je skoraj staro tako, kot je star človek. Oziroma se malo okoli sebe. Koliko je še zakonov, ki imajo 10, 12, ali še več otrok? Praktično so to le še izjemni zakoni. Koliko bi en zakonik par lahko imel otrok, če se deklo 49 fant poročita v starosti 25 let? Teoretično od 15 do 20. Ali pa jih tudi toliko imata? Ne! Zakaj ne? Iz čisto enostavne razloga, ker si želita samo določeno število otrok. Ko je to število doseženo, začneta izvajati kontracepcijo. Na žalost zelo pogosto neuspešno, kar dokazuje velika števila kriminalnih splavov.

Ko je bil iz spredaj opisanih razlogov odklonjen splav kot regulator števila rojstev, je bilo treba misliti na način, ki bi bil uspešnejši, predvsem pa bolj human, zanesljiv in nenevaren. Naša zdravstvena služba je nujno morala dati našim ženam in možem, našim zakoncem v roke sredstvo, s katerim bi se žena zanesljivo očuvala pred nezaželeno nosečnostjo.

NE ŽELIMO SI NEZAŽELENIH OTROK

Vprašajmo se, kdo ima pravico odločanja o številu otrok v družini? Morda družba, kolektiv ali država? Prav gotovo ne! Pravico odločanja o tem, koliko bo otrok v zakonu, imata izključno starša, žena in mož, saj bosta onadva tista, ki bosta otroke vzredila, vzgojila in spremljala skozi življenje. Ali to možnost zakonca res imata? Do pred kratkim sta imela le nezanesljivo možnost, kajti le negotovo sta lahko regulirala število železnih otrok. Danes, ko smo že prebrodili otroške korake moderne kontracepcije v Sloveniji, lahko mirno trdimo, da zakonca to možnost imata.

Zakaj si ne želimo nezaželenih otrok, je razumljivo. Otroci, ki naj bo plod ljubezni, najbližje sožitje in harmonije v zakonu, naj se rodi takrat, ko imata starša možnost, da ga bosta pošteno negovala in v ljubezni vzgajala. Kako čisto drugače se razvija otrok, če je zaželen, če sta ga starša komaj pričakovala, če jima je prinesel vse ono, česar doslej še nista imela. Kako slabo se počuti otrok, pozneje, ko se zaveda, če ni zadostil ljubezni, če ni negovan z vsem žarom ljubezni, če ni obdan z vsem onim, kar mu starša mnogo teže dajeja, če je bil nezaželen. Če pa otrok v družini poveča še stanovanjske in materialne skrb, ni čudno, če je

večkrat kamen spotike v družini in vzrok za nezaželene prepire med staršema.

Ali je prav, da nekateri naše žene zanosijo leto za letom? Prav gotovo ne! Znano je, naj sledi enemu porodu vsaj dveletni presledek, da se bo ženo telo od prestopnega napora dodobra opomoglo. Eni nosečnosti sledi druga, enemu porodu takoj drugi, enemu negovanju novorojenčka takoj drugo. To je tisto, kar vodi pri tistih ženah do zgarosti, bolehnosti in čemernosti. Te žene so nerazpoložene; rade bi zadostile vsem željam okolice, otrok in moža, rade bi nekaj časa posvetile same sebi, pa ne morejo. Zakaj tako, ali je to treba? Ni treba! Danes že imamo način in sredstvo, ki našim ženam daje možnost, da same izberejo najprimernejši čas, ko so duševno in telesno pripravljene za zanositev, donositve in porod.

KAKŠNO SREDSTVO SMO IZBRALI?

Od pravadna so ljudje poizkušali najti najboljše način, ki bi imel vse lastnosti, katere zahtevamo danes od modernega sredstva za preprečitev nosečnosti. Prav vsem zahtevam je dobro odgovorilo sredstvo, ki ga danes uporabljamo, ki gre svojo pot po naši državi, to je diafragma in pasta. Sredstvo je zdravju neškodljivo, poceni, enostavno, dostopno vsem in predvsem zanesljivo. Prav gotovo je, da nismo še na kraju vseh možnosti. Cela armada znanstvenikov po vsem svetu se ukvarja vse svoje življenje izključno s tem problemom, kako čim bolj poenostaviti metodo.

Svetovni kongres v Berlinu za planiranje družine, kjer smo bili prisotni tudi Jugoslavlani in kjer je bila osrednja tema kontracepcija, je soglasno sprejel mnenje, da sta diafragma in pasta trenutno najboljše sredstvo, kar ga medicinska tehnika pozna. Vsi strokovnjaki so bili tudi mnenja, zlasti Svirčarji, Angleži in Američani, ki imajo s tem največ izkušenj, da tableta, ki jo je izumil pred štirimi leti ameriški zdravnik dr. Pinks in so jo preizkusili Japonci, še dolgo ne bo zanesljiva. Govora je o tablet, ki jo uporablja žena ali mož. Pri prvi se prepreči tvorba jajčeca v jajčniku, pri drugem pa tvorba semenčic v modih. Mnenja so bili, da bo treba čakati še vsaj 20 ali pa 30 let, da bodo raziskave na tem področju dozorele. Dotlej pa bomo uporabljali tisto, kar je trenutno najboljše.

Diafragma je sestavljena iz elastičnega jeklenega obročka, preko katerega je razpeta tanka guma. Njena naloga je, da vstavljena v nožnico, prepreči semenski (moški) celici vstop v maternico in jajcevod, kjer naj bi se srečala z jajčno celico (ženo). Če je diafragma premazana še s pasto, ki sementiče ubija, je njena zanesljivost popolna.

V promet bomo pozneje dali tudi samo pasto posebne vrste, ki bo uporabna brez diafragme, toda opozorili bomo ženo na dejstvo, da sama pasta ščiti ženo le v 80% proti zanositvi.

SREDSTVO JE V ROKAH ŽENE!

Mnoge žene po predavanjih širom Slovenije v razgovoru ali pa v posvetovalnicah za kontracepcijo sprašujejo, zakaj mora biti zopet žena tista, ki se jo obremenjuje z uporabo tega sredstva? Iz teh vprašanj veje nepoučenost in nezavedanje svojih pravic.

Sredstvo za možko uporabo imamo že desetletja. Prvič je njegova vrednost v absolutnem smislu manjša kot diafragme in paste. Drugič, ga možki kaj neradi uporabljajo. Zakaj? Možki ne doživljajo strahu pred nezaželeno nosečnostjo, ne doživlja same nosečnosti, če nezaželeno do nje pride, ne doživlja vseh težav v zvezi s porodom in splavom. Skratka, možki je neprimerno. Svojem slabo razvitem altruizmu in skrajni nepoučenosti in navidezni neprizadeti se premalo ali nič ne menijo zato, da bi izboljšali način čuvanja žene pred nezaželeno nosečnostjo.

Kaj pa žena? Dokazano je, da je več strah pred nezaželeno nosečnostjo, ki ga žena doživlja vsak mesec sproti, med glavnimi vzroki za tako pogosto spolno hladnost (v Sloveniji 77%). Ta ugotovitev in ta številka je plod dveipolletnega preiskovanja v prvi posvetovalnici za kontracepcijo v naši državi, v Centralnem ginekološkem dispanzerju v Ljubljani. Ni torej približna ali privlečena za lase.

Če žena uporablja sredstvo proti zanositvi, v katerega ima zaupanje, se znebi strahu in hladnosti, če ni že preveč ukoreninjena, po-

časni izginja. To dejstvo je dokazano v zgoraj omenjeni ustanovi pa tudi drugod po svetu, kjer uporabljajo sredstva proti zanositvi žene že 20 ali 30 let. Znani angleški ginekolog in psiholog dr. Griffith iz Londona je na že omenjenem kongresu v Berlinu poročal, da 50% žena preneha biti hladnih po redni uporabi kontracepcijskega sredstva.

Nekateri naš možje, na srečo redki, so proti uporabi teh sredstev in svoji ženi prepovedujejo, da bi si jih nabavila. Ali ravna najo prav? Ne! Ravna najo popolnoma s svojo nevednostjo (na predavanjih so možki na žalost slabo zastopani) in s svojo skrajno sebičnostjo. Vprašajmo se, ali bi uporabljali to sredstvo, če bi oni doživljali nezaželene porode in splave? Trdno smo prepričani, da bil

LASTNE IZKUŠNJE

Res, da smo kasno začeli, če primerjamo nekatero državo na Zapadu, kjer je to sredstvo že dobilo domovinsko pravico. Vendar lahko trdimo, da smo z izkušnjami skoro tih let, kar to sredstvo posredujejo našim ženam, izredno zadovoljni. Sredstvo je domače produkcije (pasta in diafragma) in popolnoma nič ne zaostaja za tujimi inozemskimi izdelki. Na voljo imamo tudi ameriške diafragme, toda vsled večje enostavnosti, smo z našo znatno bolj zadovoljni.

Na tisoče žena, ki so preje neprestano prekinalje nezaželene nosečnosti, nam pišejo iz vseh krajev države o svojem zadovoljstvu in sreči, da so rešene večnega strahu in morečega občutka negotovosti.

Nešteto žena se nam zahvaljuje, ker jim je sredstvo na posreden način spet vrnilo mir v zakon in utrdilo, z odvzemom strahu pred nosečnostjo, zakonsko harmonijo.

Niso redki možje, ki pridejo osebno k nam v ustanovo in nam izražajo zahvalo, da smo vendarle posredovali njih ženam sredstvo, ki jih je njim, zakonskim možem, zopet približalo.

Izkušnje so izredno ugodno tudi kar zadeva možnosti zanositve. Ni ga na svetu sredstva, ki bi mu lahko pripisali brezizjemno gotovost. To nam dokazujejo primeri iz svetovne literature, kjer je objavljeno, da so nekatere žene zanosile (7) celo tedaj, ko so jim operativno odstranili maternico. Prav gotovo so to izjeme, ki potrjujejo pravilo. Gre za to, katero sredstvo je najzanesljivejše. Trdimo lahko, da z uporabo diafragme in paste zanositve praktično ni. Zahtevamo le dva pogoja: prvič žena se mora dobro seznaniti s teorijo in tehniko uporabe, drugič samo stalna uporaba diafragme zagotovi gotovost. Nekatere žene širijo vesti, da so kljub temu, da so imele diafragma, zanosile. To ni res! Ko so te vesti širile, niso bile pošte. Morda so pozabile povedati svojim znanam, da so diafragma sicer dobile, da pa so jo imele ob času zanositve v nočni omari.

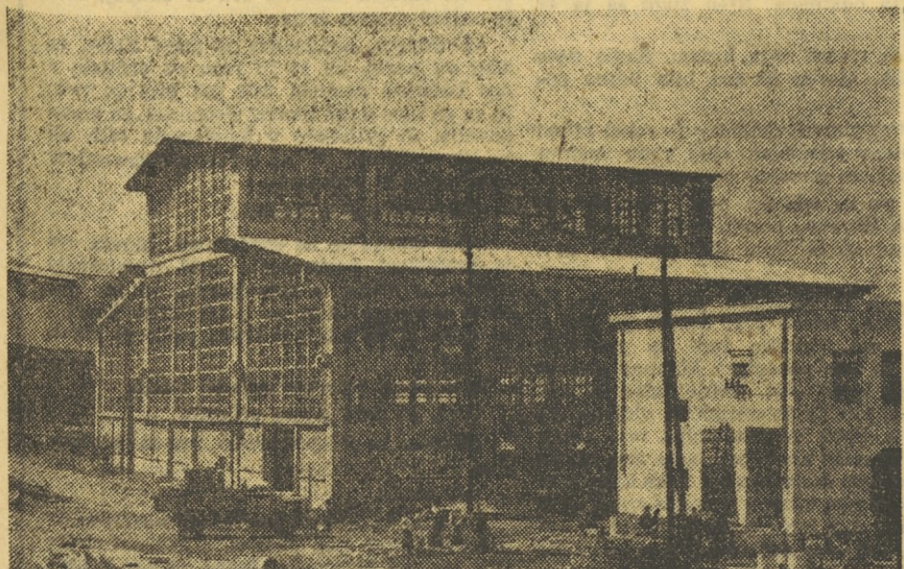
Diafragma in pasta sta torej sredstvi danes najpopolnejši in najzanesljivejši.

KAJ PRAVIJO ŽENE

Naše žene so že marsikdaj dokazale, da zrelo mislijo in pravilno odločajo. Tudi to pot, ob tako pomembni odločitvi so se iskale. Odločile so pravilno in se z vso vno mo zavzele za napredek te stalne akcije. Res je, da nekatere še z nezaupanjem gledajo na to sredstvo, ki je zanje novost. Vsaka novost pa skriva v sebi nedoločeno nejasnost in negotovost. Danes ne silimo naših žena, naj vendar sežejo po tem sredstvu. Same se morajo odločiti, prostovoljno in prepričane morajo biti, da je prav, če ga uporabljajo. Nekateri, ki so se opogumile že pred skoro tremi leti, imajo prednost, zadovoljne so. Izognile so se nekdajnim nevesečnostim. Druge, nevernejše, še čakajo! Prav, ko se bodo odločile (le da ne bi bilo prepozno), jim bomo na voljo.

Posvetovanje na svetu za zdravstvo LRS, OLO ter zadnje posvetovanje v Beogradu v tem mesecu je kolo, ki že kar dobro teče, zavrtelo se je še z močnejšim zamahom naprej. V kratkem bo vsak dispanzer za žene, vsak zdravstveni dom, vsak ginekološki oddelček začel po svojih sposobnostih z delom na področju kontracepcije, kot sestavnim delom splošne zaščitne žene. Sedanjim devetnajstim posvetovalnicam za kontracepcijo v Sloveniji se bodo priključile še nove in nove.

Vse žene brez izjeme imajo široko prto pot zaščitne pred nezaželeno nosečnostjo. Kako se je bodo poslužile in kdaj, to prepuščamo njihovi odločitvi!

Jubilejno leto tovarne dušika Ruše

Pred štiridesimi leti je več sto ujetnikov, noč in dan, v bedi in trpljenju, opravljalo težko delo izgradnje hidroelektrarne Fale in tovarne dušika v Rušah. Z gradnjo so hiteli. Turbine na Dravi bi morale čimprej pogoniti generatorje, da bi čimprej napajali ruško tovarno z električno energijo.

Velike elektropeči ruške tovarne naj bi čimprej izlivale iz svoje peklenske vročine tekočo lavo karbida, ki bi se naj predelala preko cianamida v amonjak in amonijev nitrat, osnovno surovino za eksploziv.

Zlom avstro-ogrske monarhije je prehitel proizvodnjo ruške tovarne tako, da končni proizvod — eksploziv ni več pravčasno prispel na fronto, ki se je oktobra 1918. leta začela razkrajati in rušiti. Po končani prvi svetovni vojni je ruška tovarna služila za civilne namene. Izdelovala je karbid za razsvetljavo in avtogeno varjenje, kisik in aceten varjenje, kisik in aceten za rezanje in varjenje kovin, apneni dušik in mešana gnojila za kmetijstvo, železne zlitine — ferokrom za jeklarne in kemično industrijo. Ta svoj proizvodni program je ruška tovarna znatno razširila po drugi svetovni vojni, v letih obnove nove Jugoslavije. Da bi založila domači trg z neobhodno potrebnimi proizvodi je improvizirala proizvodnjo amonijev kvasa za prehransko industrijo (industrija kvasa) žvepleno kislino in amonijak za hladilne naprave, natrijev bikromat za potrebe usnjarske industrije, ogljikovo kislino za sodavičarstvo, dicianamid za potrebe farmacevtske industrije, dušikov oksidul za potrebe zdravstva in naši ljudski armadi.

Z vso energijo in perspektivno odločnostjo pa se je ruška tovarna lotila študija laboratorijskega dela in polindustrialne proizvodnje elektozorundar. Za rastjo kovinsko-predelovalno in »jeklarsko industrijo je postajala neobhodno rešiti vprašanje domače proizvodnje abrazivov, t. j. brusnega materiala. Po več kot desetletnem napornem delu je ruška tovarna letos v proslavo štiridesetletnega obstoja, koncem aprila odprla vrata svojega novega tehnično moderno urejenega obrata elektrokorunda. Ruški obrat elektrokorunda bo zadovoljil asortiment Tovarne umetnih brusov Swaty v Mariboru in tovarne smir-kovega papirja Katran v Zagrebu z najmanj 70% osnovne surovine, vse potrebe kovinsko predelovalne in milnske industrije po abrazivnem materialu in novo tovarno ogromnih umetnih brusov za kovaško obrt. Tudi za proizvodnjo teraco opeke bo zadostoval. Tako se novi obrat elektrokorunda v Rušah vključuje v našo gospodarstvo in ga dopolnjuje z enim od veljavajnih proizvodov za razvoj naše industrije.

Dne 22. julija bo delovni kolektiv ruške tovarne posvetil spomenu žrtvam fašizma in žrtvam dela z odkritjem spomenika iz trebe usnjarske industrije, ogljikovo kislino za sodavičarstvo, dicianamid za potrebe farmacevtske industrije, dušikov oksidul za potrebe zdravstva in naši ljudski armadi.

Dne 22. julija bo delovni kolektiv ruške tovarne posvetil spomenu žrtvam fašizma in žrtvam dela z odkritjem spomenika iz

belega marmorja, ki bo stal v tovarniškem parku. Na ruškem trgu, pri spomeniku padlim borcem pa bo tovarniški kolektiv, namesto dosedanjega starega vodnjaka, postavil nov vodnjak zdravja in pitne vode.

Začeni s prvim majem so vsi člani delovnega kolektiva ruške tovarne začeli nositi jubilejno značko ruške tovarne. Na ta dan so odprli vrata svoji novi sindikalni planinski postojanki na Pečkah, na severovzhodnem delu Pohorja.

Dan mladosti bo letos ruška in tovarniška mladina v okviru TVD »Partizan« Ruše obhajala s teki k domu na Pečkah. V okviru jubilejnega leta ruške tovarne bo zaživelo tudi ruško letno gledališče in novi ruški stadion. Vrstile se bodo tekme in prireditve med domačini in moštvi industrijskih podjetij mariborskega okraja.

Delavski svet ruške tovarne je za svojo štirideseto obletnico uredil in preuredil telovadni dom v kino-gledališko dvorano, ki jo upravlja DPD »Svoboda«, ruški mladini pa bo v zamenjavo zgradil novo telovadnico pri ruški osnovni šoli.

Velika proizvodna zmaga ruške tovarne, ki je te dni bila priključena na 110 kV omrežje, ima s tem zagotovljen obstoj in razvoj. Želimo, da bi ruško jubilejno leto rodilo tudi zdravo politično zavest nove generacije aktivnih državljanov, ki bodo lepše živeli v tem lepem industrijskem podjetju, važnem za vse naše socialistično gospodarstvo.

Pri kegljanju se razvedrimo

OHO - AHA

Začelo se je še tedaj, ko je v ljubljanski Likovčarjevi ulici 9 še stal provizorijski športni zvez Slovence in ko je bilo tam vsak dan zelo živahno vrvenje. Okrajna kegljaška zveza razpisala prvenstvo sindikalnih aktivov v kegljanju — za ekipe v borbenih tekmah, za posameznike pa v disciplini 50 lučajev mešano.

Po 17. marcu je kar začelo deževati prijav in tekmovanje je začelo blizu 60 ekip in precej nad 300 posameznikov. Kam s tolikimi nastopajočimi? Kratek razgovor s predstavnikom kegljačev DSD Ilija in kegljišče v Zg. Šiški je bilo pripravljeno... Ze prvi rezultati so dali slutiti, da tu ne gre za majhno stvar. Člani sindikatov so vzeli zadevo zelo resno. Kakor da bi se borili za mednarodne lovorike. To velja tako za tiste, ki so prvič stopili na kegljaško stezo, kakor tudi za one, ki so že stari znanci kegljišč.

»Planke«, »bosek« in še kaj...

Stekle so prve krogle. Na kegljišču so se pojavili tekmovalci, vsi željni najboljšega uspeha. Srečali smo se z imeni sindikalnih podružnic, ki še niso bila poznana po športni dejavnosti. Odzivi za to tekmovanje je bil naravnost presenetljiv — znak, da je kegljanje delovnim ljudem najbližje in da v njem najbolj spontano najdejo tako potrebno športno razvedrilo. Kaj so kazali obrzi tekmovalcev? Resno prizadevanje in željo, da se izkažejo. Toda vsem ni šlo gladko od rok. Ko so padli prvi keglji, smo že zaslišali žvižg sodnika. Razveljavil je lučaj... Zakaj? Nespretni

tekmovalci, ki je prvič vrgel kroglo, je z njo zadel obrobico. Tekmovalci se v zadregi gledali naokrog in se ni znel...

»Lučaj ne velja, ker si kroglo vrgel v »planko«. To pa ni pravilno,« ga je poučil že rutinirani tovariš iz ekipe. Lučaj je torej šel v nič in rezultat je bil ob koncu tekme seveda slabši. Toda nihče se zaradi tega ni

položnico, kot je to določeno po tekmovalnem pravilniku.

»Ta krogla pa je bila »bosa«, treba je metati na stezo položnico. Takole, vidite,« je pojasnil sodnik in spet so se — kar med tekmo — naučili nekaj novega. Od tekme do tekme je šlo bolje, svoj delež pa so dodali tudi sodniki, ki so to pot hkrati nastopali tudi kot priložnostni

kata, ne glede na to, ali so že registrirani člani kegljaških klubov, ali ne.

Ekipe in posameznike so razdelili v registrirane in neregistrirane, oziroma v A in B skupino. V A skupini so nastopali registrirani tekmovalci in ekipe, ki so imele vsaj enega registriranega tekmovalca, v B skupini pa vsi ostali. Tako je bilo tekmovalstvo privlačno za vse...

Med registriranimi smo opazili mnoge znane kegljače, kot Likovnika, Stefeta, Zalarja, Saterja, Smrajčeva, Erjavčeva in druge. Prav to je še bolj povečalo zanimanje za to prireditev.

»No, bomo videli, kako se bodo kaj izkazali »profesionalci«. Koliko neki znajo več od nas,« so ugibali neregistrirani — »amaterji«... Takoj so se namreč ločili med »profesionalce« in »amaterje«, pa tudi na tabeli, kjer so vpisovali rezultate, je bilo to »strogo« ločeno. Kmalu pa se je pokazalo, da tudi neregistriranih ekip in posameznikov ne gre zametavati. Marsikateri od teh so dosegli precej boljše rezultate, kot je bilo pričakovati. Na kegljišču je ves čas predtekmovalja ekip in posameznikov vladalo živahno vrvenje. Skoraj vsak dan so se pojavili »opazovalci«, ki so primerjali rezultate in ugibali, kako bo na koncu.

»Fantje, vidimo. Nihče nas ne bo prehitel,« so zatrjevali člani »Harfe«. To so znani mojstri jazza pri Radiu Ljubljana, ki so tokrat zamenjali svoje instrumente s krogli in keglji in šli poizkusiti športno srečo. Zares so nekaj dni vodili, toda ne dolgo. Prehiteli jih je Železniška tiskarna in v predtekmovalju neregistriranih ekip zasedla prvo mesto.

Približno tako je potekalo kasneje tudi tekmovalstvo posameznikov. Borbeno, napeto in brez sentimentalnosti. Zgodilo se je, da so mnogi znani tekmovalci, ki so sicer odlični kegljači, zaostali za nekaterimi manj znanimi. Razumljivo, da je to vzbudilo precej začudenja in zadovoljstva med tistimi, ki so jih prehiteli. Kako tudi ne? Tudi na sindikalnem tekmovalstvu prekositi reprezentanta — pomeni veliko.

Še več takšnih tekmovalj

Med nastopajočimi ekipami smo zasledili več povsem novih. V pogovoru z njimi smo ugotovili, da je bila poteza Okrajne kegljaške zveze na mestu. Storjen je bil prvi korak k delavskemu tekmovalstvu v športnih panogah, skratka poglnele so korenine za delavske športne igre. To so povedali tudi tekmovalci sami.

»Razvedrili bi se radi po delu. Prav kegljanje nam ugaia. Treba pa bo organizirati stalna prvenstva,« tako menijo.

Drži! Samo kako? Premalo je na voljo kegljaških stez. Tudi o tem je začela razmišljati Okrajna kegljaška zveza. Ne bi bilo napak, če bi se več sindikalnih podružnic združilo in

zgradilo skupno kegljišče, kjer bi lahko vadili in tekmovali. S tem bi bil osnovni problem rešen, kegljanje pa bi se seveda še mnogo bolj razširilo. Potzkustimo! Morda pa se le da kaj ukreniti?

In še rezultati

Za zaključek naj prikažemo to sindikalno tekmovalstvo še s številskimi. V prvem delu ekipnega tekmovalja so bili doseženi naslednji rezultati:

A-skupina: 1. Litostroj III 980, Tehnika 935, Litostroj I 917, Usnjari 899, Rog I 892, Klinične bolnice 883, DSNZ 868, Borac 856, Saturnus 842, Toplovod 837, PTT 813, Elektrosignal 802. B-skupina: Papirnica Vevče I 835, Slovenija-projekt 816, ELES 782, Harfa 774, Papirnica Vevče II 688, SAP II 678, Gradis grad. 654, ELMA I 624, Zvezda 622, Izolirka 606, Rog III 469, Industrijski biro 456 (odigrali so že po 4 tekme, tekmovalstvo se nadaljuje).

Posamezniki — A-skupina: Novak (Telekom.) 240, Smrajc (Satur.) 222, Artnik (Slov.-avto) 221, Spitaler (Rog) 220, Marn (Sport. zveza) 212, Cavllovič (DSNZ) 209, Sailer (Gradis) 209, Beber (Rog) 209, Legiša (Kuriln.) 209, Likovnik (Sport. zveza) 209, Martinšek (Gradis) 208 — B-skupina: Rostan (Zel. tisk.) 206, Zupančič (Lit.) 188, Razboršek (Harfa) 186, Fabjan (Lit.) 186, Kušar (Prehrana) 184 itd. — Ženske: Smrajc (Gradis) 199, Klemenčič (Grad.) 187, Ruparčič (Torbica) 181, Zorič (ECZ) 175, Hrušovar (Torbica) 173, Erjavc (Grad.) 173, Demšar (Satur.) 172, Toni (Satur.) 161 itd. Nastopilo je 288 moških in 14 žensk.

Tone Bančič

DELAVSKE ŠPORTNE IGRE V TRBOVLJAH

Množična udeležba

Občinski sindikalni svet v Trbovljah je tudi za letošnji 1. maj priredil delavske športne igre. Glavni cilj je bil v celoti dosežen, saj se je vseh tekmovalj udeležilo lepo število delavcev — športnikov.

V kegljanju je nastopilo kar 18 moštov. Pehodni pokal občinskega sindikalnega sveta si je priborilo moštvo Strojnih tovarn pred moštvom rudnika rjavega premoga. V streljanju z zračno puško je tekmovalo 13

ekip. Tudi letos je zmagala ekipa STT pred njihovo drugo ekipo ter moštvom okrajnega ljudskega odbora. V šahu je tekmovalo 8 moštov. Tekmovalje je bilo kljub mirnemu igranju kar precej razburljivo, saj so tudi tu proti vsem pričakovanjem zmagali predstavniki Strojnih tovarn pred moštvom rudnika rjavega premoga, ki je bilo prej favorit. Med šestimi ekipami, ki so se pomerile v namiznem tenisu, pa je zmagalo moštvo rudnika pred »Mehaniško«.

V nogometu je merilo svoje moči 8 moštov. V finalni tekmi je moštvo Strojnih tovarn premagalo moštvo rudnika ter si s tem priborilo prehodni pokal. Tudi med odbojkarji (nastopilo je 8 ekip) so bili najboljši iz Strojnih tovarn. Tako so torej letos skoraj večino prvih mest odnesli športniki iz Strojnih tovarn.

(ek)

Tekme brigadirjev na avto cesti

V četrtek pozno popoldne je bil v Trebnjem zaključen prvi del velikega športnega tekmovalja graditejev avtoceste. Ta dan so tekmovali v več športnih disciplinah, in sicer nad 350 brigadirjev iz 10 mladinskih naselij vzdolž ceste. Zaključek tega tekmovalja bo v nedeljo v Novem mestu v še nekaterih drugih športnih panogah.

V rokometu so bili med najuspešnejši brigadirji iz naselja Ribnice, med ženskami pa iz

Trebnjega. Atletskih nastopov se je razen brigadirjev udeležilo tudi nekaj novomeških atletov. Tekmovali so tudi v šahu.

Popoldne je bil še propagandni nastop najboljših telovadcev na orodju, med katerimi je bilo tudi nekaj gostov iz Ljubljane. Slednjič je bil še množični nastop partizanskih brigad z vajo »Vadimo vsak dan«, s katero bodo nastopili na osrednji proslavi Dneva mladosti dne 25. t. m. v Beogradu.

»Zanimivo,« je jedko rekel Milan. »Ne razumeš?«

Povesila je ramena. Gjuro je mrko ošinil Milana. Sodil je, da gre Milan predaleč. Nato se je takoj spremenil, ker je Milan iznenada zavijtel roke nad njeno glavo in zarenčal: »Če pričakuješ, da ti bomo mi dopovedali, boš slabo odrezala. Opozarjam te, da ni čas za hlinjenje.«

Zaim ga je pogledal v oči.

»Kdo razen tebe bi bil mogel sporočiti Ivanu vsebino povelja četrte čete?«

Zdaj je razumela, kam meri Milan, pa je dvignila roko predse, da bi se zavarovala

Njena čustva do Ivana je lahko samo slutiti, ni jih pa mogel docela dojeti.

»Kaj se boljš, povej!« je rekel Zaim.

Mirjana je žarela kakor mak. Molčala je, strmela predse. Zdajci se je Gjuro zganil, tega ni več prenesel.

»Če ti je neveselno, bomo to prešli. Res, to nič ne moti.«

Hvaležno ga je pogledala.

»Ni mi neveselno. Tovariša sva bila... še v Romirju...«

»Lepo,« je zamišljeno rekel Zaim. »Ali ga že dolgo poznaš?«

»Že nekaj let.«

KDO JE IZDAJALEC?

NINE OPAČIC

pred udarcem. Kazalo je, da bo bruhnila v jok. Pretrgano je rekla:

»Ivan ni vedel za povelje.«

Milan je za trenutek onemel in spremenil barvo. Gjuro je bil v enem samem skoku ob nji, čvrsto jo je zgrabil za ramena. Oči so mu vročično gorele.

»Kaj si rekla? Ali to zanesljivo veš?«

»Popolnoma,« je rekla osupla. »Ivan je bil tačas v drugi četi, zato je izključeno, da bi bil mogel zvedeti za vsebino. Kurir je odnesel povelje v četrto četo in nihče iz naše vasi ni šel ta dan v drugo četo, pa tudi iz druge čete ni bilo nikogar k nam.«

Gjuro se je razočaran naslonil na steno. Misel, ki ga je iznenadila prevzela, ga je brž minila. Ravnodušno je ahlil z roko.

»To ni nikak dokaz.«

Milan je tresnil z nog ob tla.

»Zakaj lažeš, če nam je Ivan sam priznal, da je dobil kopijo povelja od tod, iz štaba?«

»Če je tako rekel, vas je nalagal, ker jaz nisem natipkala povelja s kopijo. Vztrajam na tem, da Ivan ni mogel zvedeti za vsebino.«

»Pazi, da se za to ne boš pokerala.«

Zaim se je nepričakovano vpletel:

»Kakšno je bilo tvoje razmerje z Ivanom?«

Vprašanje jo je zmedlo. Zardela je. Gjuro, ves zmeden, je napeto pričakoval odgovora.

»Pri domobrancih je bil. Castnik. Ali nisi tedaj ali že prej opazila n njem kaj sumljivega. V kakšnem razmerju je bil z Nemci?«

Mirjana se je zamislila. Gjuro se je spomnil njenega dnevnika, tistih porumelih listov, ki so skrivali celo življenje v ov in čustev.

Ze ga je osupla njena odkritostnost.

»Nisem opazila. Sovražil je ustaše in domobranstvo. Hlepel je po svobodnem življenju. Sam je hotel k partizanom. Skupaj « tu, med partizani, je bil srečen, t mi je večkrat povedal. Samo zadnje čase, — Mirjana je za trenutek zastala. Obliče ji je nekako posivelo, veke se niso zganile. — »Da, zadnje čase se je to dogajalo. Ne morem razložiti zakaj, ampak večkrat je bil pobit, razdražen. Nekaterikrat je bil dolgo potr. Trpela sem zaradi tega, to sem jemala preveč osebno.«

Nato je umolknila in strmela predse.

Njena odkritostnost je Gjura prevzela. Dušilo ga je. Tale košček sreče, si je mislil, edino, kar ji je ostalo iz nepomembne, t »robn« minulosti, iz življenja, ki je šele začelo poganjati popje in izločati sokove, od vsega tistega, kar je ustvarjalo njena obzorja, sanje in hrepenenja, samo košček sreče z Ivanom in nič več — in zdaj so ta pramenček svet-

lobe, to drobčno in poslednjo grudico upanja odnesle kalne vode vojne in izdaje. Pot mu je stopal na čelo.

Zaim je rekel: »Tole, kar si izpovedala, je zanimiva okoliščina. Mar nisi skušala dognati vzrokov tega, vzrokov njegove pob »osti?«

Tožno je odkimala. Njen život se je še bolj zgrbil.

»Zdaj se zaradi tega kesam. Samo nase sem mislila. Morda bi mu bila lahko pomagala.«

»Imenitno glumiš, deklica,« je rekel Milan in se cinično nasmeljal. »Saj prav zastran tvoje pomoči se moramo pogovoriti.«

Gjuro so se stisnile prsi. Pogledal je Milana, ta cinizem, porog, kako zmoro kaj takega, mar ni že brez tega prehujo prizadeta?

Zdajci se je vzravnal; prevzela ga je vroča, strastna misel, pred katero je, kakor bi trenil, vse izginilo, tudi ta prečudna atmosfera in tale porogljivi Milanov glas in tale zatohla tesna izba. Nekje daleč za mejami vsega, kar je stvarnega in vidnega, se je razodelo čisto, svilenlo polje, čez k tero drsi širok pramen mesečine, in na tem osvetljenem prostoru meče začetek neke brezumne misli srebrnate iskre v neznano smer, ki ji sledi Gjurov duh brez prediha. Dihal je naglo in neslišno — ta nedojemljiva sprememba je bila tako osupljiva, da ti kar ni bilo mogoče verjeti.

Pogledal je Mirjano in tisti trenutek začutil, da mu je tako blizka in draga, kakor si jo je predstavljal v sanjah in v hrepenenju.

V sobi je bila napeta tišina. Mirjana je napolnila s solzami v obeh izpovedala, da se ne preneveda, in to je spodbodilo Milana, da se je vrnil nanjo še s hujšim porogom.

Tedaj je Zaim vstal. Njegov pogled je bil truden, je pa toplo in pokroviteljsko počival na Mirjani.

»Mirjana, je to vse, kar si nam lahko povedala o Ivanu in o svojem razmerju z njim?«

»Vse, tovariš komisar.«

»Prav. Samo še nekaj vprašanj. Ali se spominjaš okoliščin, v kakršnih je prišel Ivan na naše ozemlje?«

»Da, zelo dobro se spominjam. Skupaj sva odšla iz Romirja.«

»Poslušaj zdaj, ali se lahko spomniš, ali je res Ivan šilil k partizanom? To premisli.« Njen obraz se ni spremenil.

»Res. Nestrpno je čakal na privolenje komiteja. Ampak odločila sva se skupaj, bila je najina skupna želja.«

»Razumem, razumem,« je rekel Zaim, »a zdaj mi povej, ali se je Ivan po prihodu v naš bataljon zanimal tudi pri tebi za reči, ki se ga niso dosti tikale? Postavim, za razna povelja, ki prihajajo v bataljonski štab ali pa jih pošiljamo od tod četam, za razvrstitev bataljonov in podobno?«

Skomignila je z rameni.

»Nič takega se ne spominjam. Morda sva se katerikrat pogovarjala tudi o splošnem stanju, a nikoli o potankostih, ki jih niti sama nisem vedela; za bataljonska povelja in sploh za delo tule v štabu pa se ni nikoli zanimal.«

Zaim se je odločno zagledal vanjo.

»Veš, da smo Ivana prijeli?«

Mahoma se je spremenila, vsa se je skrušila.

»Ne vem.«

Zaim se je useknil. Rdečkasti mozoljčki so potemneli, kar moč obzirno jo je hotel obvestiti, pa mu ni uspelo. Prišel je kar z najhujšim na dan:

»Seznani ti moram z dejstvi. Ivan je namreč izdajalec. Sovražna obveščevalna služba ga je poslala v naše vrste. Nesramno nas je pretental — nemški vohun je bil. Mnogo škodo nam je prizadel. Imamo zanesljive dokaze; sam sem prepričan, da si bila tudi ti njegova žrtev. Zavoljo odreda je treba, da...«

Ni ga več poslušala. Izdajalec. Ta beseda jo je pretresla — zarinila prste v usta, zajokala, solze so ji polile lica. Kakor iz uma je vzkliznila:

»To ni res! Ne more biti res! — Svoje vlažne oči je uprla v Gjuro. Nato je zavpila: »On ni izdajalec! Ivan to nikoli ni bil! Udarila se je po prs in začela lomiti prste. Venomer je gledala v Gjura. — »Ni! Ni! Vi ga ne poznate. V zmoti ste.«

PROSLAVA MILIJONARJEV NA CESTAH

V torek je kolektiv za mednarodno špedicijo in transporte »INTEREVROPA« iz Kopra slavil 10-letnico svojega podjetja. Svečane seje delavskega sveta, na kateri so na osnovi izkušenj iz dosedanjega dela sprejeli sklepe, oziroma obveznosti za bodoče delo, so se udeležili tudi številni ugledni predstavniki organov ljudske oblasti in družbenih organizacij.

Zanimivo je, da je podjetje »INTEREVROPA« povsem organsko zrastle v najmočnejšo cestno transportno podjetje v Sloveniji, da zadovolji zahteve in potrebe gospodarstva v blagovnem prometu Slovenskega Primorja. Podjetje zaposluje danes nad 300 ljudi v 15 svojih enotah, raztresenih po celi državi, in so lani napravili s svojimi avtovlaki nad 11 milijonov tonskih kilometrov ter jih zato lahko upravičeno imenujemo milijonarje na cestah.

Podjetje »INTEREVROPA« se je v močni konkurenci špediterskih in transportnih podjetij utrdilo na domačem in tudi na zunanjem trgu prav zaradi svojega hitrega in solidnega poslovanja in v nemajhnih meri tudi zaradi zmernih pristojbin za svoje usluge. Dejstvo je, da si je podjetje »INTEREVROPA« pridobilo tak ugled med naročniki tudi zaradi strokovnosti špediterskega dela in pravičnega ravnanja z zaupanim blagom tako da prejemajo danes že toliko naročil, da bi morali svoje zmogljivosti nekajkrat povečati, če bi hoteli ustreči vsem ponudnikom samo iz inozemstva.

Kolektivu podjetja »INTEREVROPA« iz Kopra želimo pri bodočem delu še več uspehov in delovnih zmag.

SIN BRIGADE

PIŠE: TONE SELŠKAR
RIŠE: MARIJANCA JEMEC

115. Kje je zdajle brigada? Tega nihče v dolini ni vedel. Toda treba jo je najti! Brzjavka mora še danes priti v brigado! Cestar Luka je imel v praznem svinjaku zaprtega psička s košatim repom. Ta kužek ni bil njegov. Njegov pravi gospodar je bil v vasi. Priredil mu je listek med dolge dlake na košatem repu in ga spustil. Kužek jo je ko blisk ucvrl čez drn in strn.

116. Njegov gospodar je bil star železničarski upokojenec, ki si je postavil hišico daleč venkaj iz vasi. Na starost se je strašansko zaljubil v golobe in redil vse mogoče vrste: golobe golšarje, golobe perjančarje, golobe pismošče in ne vem, kaj še vse. Kužek je pridiral na dvorišče in se s hrupnim pasjim veseljem pogajal proti gospodarju. »Priden, pridni kužek!« je dejal gospodar in že je imel v rokah »brzjavko«.

117. Pred nedavnim mu je prinesel njegov prijatelj iz vasi blizu Novega mesta pet lepih, sivih golobov. Imel je zaprte v veliki kletki. Starec je vtaknil listek v votel peresni tulec, ga pritril enemu od petih golobov pod perut in ga spustil skozi strešno lino. Golob je zletel na streho, se nekaj časa oziral na vse strani, nato se je dvignil v zrak in že je izginil staremu izpred oči.

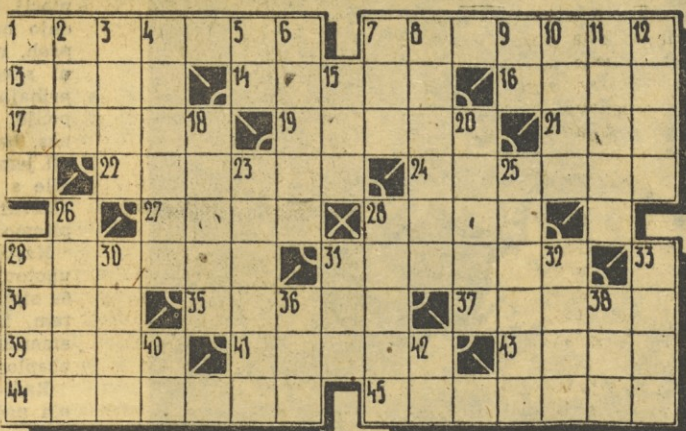

118. Kot burja je privihral sivi golob upokojencevega prijatelja v domači golobnjak na podstrešju. »Oho, spet bo nekaj!« je zamrmral gospodar, se povzpela na podstrešje, prijel sivega goloba, mu snel brzjavko in zaklical ženi na dvorišču: »Razobesi tri srajce na vrtni! In že so visle na sušilni vrvi tri srajce. Tudi te tri srajce so imele svoj pomen!«

119. Seveda, v vasi so bili fašisti. A fašistom ni bila namenjena partizanska brzjavka, to ne! Toda v razvalinah starega gradu, na vrhu hriba nad vasjo, je čepel brigadni obveščevalec — in ta je kar naprej čakal na te tri srajce. Brž ko jih je zagledal, je zapustil svoje opazovališče, se previdno splazil skozi nizko gosto smrečje, pod hribom segel v luknjo debele buke — in že je bila brzjavka v njegovih rokah.

120. V na pol požgani hiši neke zapuščene kočevske vasi se je vgnezdil štab brigade. Pri sveči je bral komisar Janko brzjavko in pogledal komandanta, ki je prav tako strmel v listek. Spogledala sta se, se nagnila nad zemljevid in čez pol ure so kurirji že hiteli od bataljona do bataljona. Komisar je dejal: »To bo lepa reč! Presenetili jih bomo tam, kjer se počutijo najbolj varne!«

KRIZANKA ŠTEV. 17

Vodoravno: 1. tek s predajanim palice; 2. tisoč delovnih ljudi bodo sodelovali v takem teku in na dan mladosti prinesel požrtev predsedniku Titu; 3. barvam; 4. uživati tekočino; 5. odtis; 6. nočna ptica; 7. dalmatinsko vino; 8. medicinsko ime za želodčno razjedo; 9. ugriz kače; 10. krasota; 11. železje z ostrimi konci; 12. hojo po zasneženih strminah; 13. dva soglasnika; 14. prebivalca severnoafriške države; 15. predlog; 16. gradbeni storitve; 17. premoženje; 18. glina; 19. pravoslavne verske slike; 20. ime pesnika Aškerc; 21. kovina za zaščitno prevleko drugih kovin; 22. glavno mesto sosednje države; 23. sobice na ladji; 24. tuje ženske ime (mala filmska igralka Wohlfelder); 25. prebivalce pokrajine pod Kavkazom.

Navpično: 1. atelje, telovadke; 2. eden od čutov; 3. koradni otok; 4. sardelni obročki; 5. kazalni žamek; 6. igralne karte najmočnejše barve; 7. glas pri streli; 8. najvišje razviti prebivalci Zemlje; 9. dva enaka soglasnika; 10. oglarske naprave; 11. obvestilo; 12. pripadnik jugoslovanskega naroda; 13. del posteljnine (množ.); 14. glasbena dela; 15. verska ločina; 16. nagovorjen v tretji osebi; 17. pokojne; 18. umrle; 19. ploha; 20. nazivi; 21. utežne enote; 22. znano univerzitetno mesto v Angliji; 23. tuje ženske ime; 24. del voza; 25. dve

APNENIK PEČOVNIK - CELJE

proizvaja apno v kosih, apno v prahu in gramoz vseh granulacij. Strankam se toplo priporoča.

RESITEV KRIZANKA ŠTEV. 16
Vodoravno: 1. nezvest, 8. vrba, 12. poletim, 13. rjaveti, 16. ovinec, 17. zdaj, 18. som, 19. natič, 20. slinar, 22. Mo, - i, 23. Ac, 24. slana, 25. al, - v, 27. RK (Rdeči križ), 29. anketa, 31. gniti, 33. era, 35. Rado, 36. Erivan, 37. končati, 39. kratka, 40. gnev, 41. melodija.

Gjuro se je bled oprl s hrbtom ob steno. Njene oči, ta temni prepadi, so bile prikovane na njegove oči. Skušal je dojeti besede, ki jih je Mirjana kakor iz uma metala v zrak, hotel jih je primerjati s tistim, kar je čutil ta trenutek, obraz se mu je bridko nakremžil, srce pa se mu je stisnilo, stisnilo, kakor da bo zdaj zdaj počilo.

Tedaj se je ona skrušila. Glava ji je omahnila na prsi, bruhnila je v nezadržan jok. Ramena so se ji strahovito tresla. Zaim jo je prijel za roko. Glava ji je omahnila na desno ramo, vrgla jo je nazaj in zahtela.

»Tako ne moremo dalje,« je zmeden rekel Zaim.

»Kako težko je to verjeti!« je hlipala. »To ne more biti res. Ne, ne, ne.«

Gjuro je obrnil glavo — drugo stran, Zaim pa je stal potrt in je držal Mirjano za roko.

»Saj razumim tvoja čustva, ampak zadeva je tako resna, da tole, kar počneš, ne koristi ne nam ne tebi.«

Kmalu nato se je pomirila, vzravnila glavo in šla z rokavom čez izmaliteno obličje. Solze so ji ostale na trepalnicah.

»To so dejstva,« je rekel Zaim. »Bomo videli, kako se bo ta reč nadalje razvijala. Lahko razumem, da ti je hudo, a skušaj tudi ti razumeti, za kakšno hudodelstvo gre. Čustvačasoma minejo, izdajstvo pa ostane.«

Gledal je čez njeno glavo v vrata, na l. terih je počivala senca oblaka. Gjuro je občudoval Zaima, po nepotrebnem se je bal — Zaim se je približal Mirjani preudarno in človeško.

Mirjana je skrušeno vstala.

»Morda je tako, ampak jaz tega ne morem verjeti. Te moči nimam. Vsaj za zdaj ne. Morda bomčasoma...« — čeljusti ji je zadrževala.

Zaim je priklamal.

»Se bomo še pogovorili. Polzkušaj hladneje premisliti vse to. Saj je vedno tako. Kadar gledaš z osebnega stališča, se ti zazdi vsa reč drugačna.«

Ko so ostali sami, je Milan zmajal z glavo.

»Drugače bi jo bili morali prijeti. Poznam jo iz Romirja. Buržujsko je vzgojena. Ne vzbujata te zaupanja.«

Zaim je dobil:

»Ne verjamem v njeno skrivnost. Ona je bila igralka. Sredstvo v Ivanovih rokah. Ne

verjamem, da bi bila tega zmožna. Kaj praviš, Gjuro?»

Gjuro se je zdrznil. Odločiti se je treba, kaj bodo z njo. Tovariša pričakujeta njegovo besedo.

»Moja zasebna sodba ni važna,« je rekel odločno, »čeprav govori za njeno nedolžnost. Važno pa je, da brez dokazov ne moremo ničesar. Naj gre za karkoli, nikakor ne smemo kršiti načel, na katerih gradimo svoj pogled na ljudi. Dokler ne dokažemo nasprotnega, bo ostala v štabu. Nihče nima pravice, da bi jo poniževal. Niti za trenutek ne smemo pozabiti,« — pri tem je čudno pogledal Milana — »da se tudi tu borimo za ljudi, ne pa proti njim.«

Zaim mu je takoj pritrldil. Milan ni črnil. Vzel je svoj pas, vrgel torbo čez ramo in se hladno poslovil:

»Grem v prvo četo preveriti varnostne ukrepe. Morda prinesem nocojšnjo noč še kakšno presenečenje. Vrnil se bom jutri dopoldne.«

Kmalu nato je odšel tudi Zai.

»V Borovnice grem,« je rekel, »ne verjamem, da bo onemogočeno, se kar odkrili.«

»Kdaj se boš vrnil?« je vprašal Gjuro.

»Jutri zjutraj. Če se bo nocoj kaj zgodilo, ti bom takoj sporočil.«

Nocojšnjo noč... Gjuro je stopil ven. Sedel je na kamen pred hišo in kadil.

Nocojšnjo noč. Kako blizu je, da, hkrati, kako daleč. Odsotno je gledal v temne gozdove in drevje, v nebo, nališpano z oblaki.

Večerna svetloba se je spreminjala. Vas je tonila v modrikastem somraku. Vetr je začel požvižgavati čez gola gorska sedla. Oblaki so rdeli, plaval so kakor široke ladje z zažganimi, razpetimi jadrli.

Nocoj. Na vrtu za hišo pojo kurirji. Trdo odmevajo njih glasovi. Noč, ki prihaja, navdaja Gjura z nemiro in s pritajenim trahom. Kdo bo šel po pošiljko? Ivan je že v naših rokah — ali bo šel kdo drug ponj?

Se eno noč brez sna. Prečudno je to — tako si je želel, da bi čimprej prišla nocojšnja noč, a zdaj, kakor bi se bal njene skrivnosti in negotovosti. Misli so mu poletale v Romirje — tam je štab nemške službe, tam je Hans Fimag. Vstal je in pogazil cigaretni ogorek. Zakaj mora ta trenutek misliti nanj?

Kurirji so nehali peti. V tišini je glasno pošumeval veter. Gjuro je prižgal novo

reto. Čutil je, da ima napete živce. Tišina je plašila, zadelo se mu je, da temne planine rastejo in plovejo z oblaki.

Njegov pes je pritekel na cesto, vzdignil rep in začel lajati na oblak. Z dvignjeno glavo je lajal vedno huje in se umikal korak za korakom pred temno senco oblaka.

Gjuro se je od srca zasmeljal. Vse skupaj se mu je zadelo tako preprosto — tudi tale noč, v kateri preži sovražnik, in tale nedolžna pesem kurirjev in tale prečudni lajež brez vzroka, tale stvarnost življenja in vojne. A morda nima vsaka reč svojega vzroka, kaj kako bi pa živeli, če bi morala imeti vsaka reč svoj vzrok?

Segel je po kamnu in pomeril v psa. Koder je zavilil, podvil rep in s sklonjeno glavo kakor krivec stekel po cesti.

Prišel je poveljnik Stevan. Iz njegovega širokega, vlažnega obličja je kar puhtelo.

»E, brate, kaj pa pomejšaj pesjad po cesti?«

Gjuro se je zasmeljal.

»Zakaj bi ščene lajalo pred štabom?« Stevan je malo okleval, nato pa rekel:

»Zdaj lahko napadejo. Pri meni je vse nared.«

Gjuro je nabral čelo — kakor da bi bil na to pozabil!

»Praviš, da se bo zdaj zdaj začelo?«

»Saj je tudi že čas. Kdo bo prenašal zatišje? To je kakor bi ležal v bolnišnici.«

»Tebi je lahko,« je odvrnil Gjuro.

»I, kaj pa je tebi hudega! Pesjad preganjaš po vasi.«

»Ne mislim tega, tvoja naloga je drugačna, bolj preprosta. A kaj bom jaz, če ostane kak vohun v odredu in bodo Nemci pritisnili od vseh strani?«

Bolj ko se je Gjuro razvnel, bolj je bil Stevan miren.

»Saj ste ga vendar prišli. Več jih gotovo ni, vsaj ne v mojem bat ljonu. Mirno — lahko povrneš v štab odreda, tu bo vse v redu. A zdaj bi lahko šla večerjati. Peklensko sem lačen. Ves dan tekam po hribovju.«

Oblaki so se bolj in bolj kopičili na nebu, obetali so mračno, viharo noč. Vetr je vlek vedno močnejše. Trepetljivo obzorje je potemnelo. Ozračje je dišalo po vlagi. S temnih planinskih gozov se je spuščala črna, prečudna noč, noč neznan, divje lepote, polna zakletega nemira, pričakovanja in slu-

tenj. Nebo je padlo na zemljo in ustavilo čas, vse je okamenelo v pričakovanju, in v tej moči prirode je Gjuro nekako stulil, da se to noč ne bo nič zgodilo.

V sobi, kjer so večerjali, se je kadilo iz vojaških skodel. Gjuro je sedel ob Smaju. Skušal se je pošaliti z njim.

»Imaš kaj dobrega za goit?«

Smajo ga je pogledal previdno po strani, usta je imel zabasana z nekakšno žilnato gmo, da je imel obraz ves izmalitčen od napora.

»Ne sprašuj,« je rekel in premagoval zalagaj. »Ko bi imel konjske zobe, bi še lahko upal, da bom prebil vojno.«

Poveljnik se je sklonil nad skodelo in poželjivo basal v usta tolikšne kose, da je zdaj pa zdaj kazalo: zadavil se bo. Ampak neverjetno spretno je istezal vrat in tako potiskal skoz grlo vse, česar zobje niso mogli zmleti.

»Le počasi, tovariš komandant!« mu je prav resno rekel Smajo. »Čreva si boš zatrpal pa te bo razneslo kakor balon.«

»Ti se pa kar zase meni!« je odgovoril Stevan, ne da bi dvignil glavo.

Smajo je mežikal Gjuru:

»Ta se ničesar ne ustraši. Vse pogoltno. Nekoč je pogoltnil kost, večjo kakor prst, in nič mu ni bilo. Čreva ima trpežnejša od podplatov.«

Gjuro je povohal prvi zalagaj. Dišal je čudno kiselskasto. Nato je razočarano pogledal Smaja.

»Ne omahuj, tovariš,« je mirno rekel Smajo. »Najbolje bo, če zamižiš. Vonj ni pogoltnen.«

Tisti trenutek je Smajo kolenil in zakrožil z očmi. Trebuh se mu je vzdignel. Prebledel je in z roko zakril usta.

»Da bi jo hudič! Kopito sem pogoltnil.«

Menda je mislil na kuharico, ki so jo v štabu po krivici opravljali, da se ne meni dosti za higieno. Gjuro je zamižal in potisnil prvi kos skoz grlo. Takoj nato je zgrabil bokal z vodo in začel hladno piti. Suhljati kurir, ki mu je sedel nasproti, mu je elikodno ponudil soli, ki jo je nosil v žepu.

»Tale naša nikoli ne posoli,« je rekel potuljivo.

»Saj ne gre za to,« je odmahnil Gjuro.

»A — a — a,« se je zaskrbjeno začudil kurir.

Starejši borec je glasno pljunil in odinil

skodelo. Nato je vstal in stekel k vratom, držeč se z roko za trebuh.

Smajo je onemel. Da bi se ognil nepotrebnim nadlogam, je skrbno brskal po skodeli in se obotavljal ziniti.

»Tole menda ni posebno sveže,« je pripomnil Gjuro.

Smajo ga je očitaloče pogledal.

»Norčuješ se iz mene. Ko bi bila vsaj kakšna omaka zraven.«

Poveljnikova vztrajnost je bila vsem všeč. Oprt na mizo, odsoten za vse naokoli je ugonabjal kose kljusetine, ne da bi jih vohal. Zvečel je z užikom, kakor da že strašno dolgo ne bi jedel. Pred njim je postopoma rasla piramida kosti.

Zdajci je Smajo izjavil:

»V vojni je predvsem treba visoke morale.«

Gjuro ga je to pot prestlišal. Vznemirjen je bil, Mirjana ga je nekaj časa gledala, ne da bi trenila. Zelo se je spremenila. Oči so ji potemnele in postale nekako plave, lica so ji upadla. Ko je vstala izza mize, se je njena vitka postava pri hoji sklanjala. Gjura je prevzelo sočutje, odpel je gornji gumb in nagnil bokal z vodo.

Rahlo zmeden je odšel za njo. Mirjana je stala pred hišo. Jokala je tiho, skoraj brez glasu. Vetr ji je spihal lase na obraz. Vlažen sijaj pobledelega obličja se je svetlil v temi kakor poledenelo steklo. Ko je svetlil v temi kakor poledenelo steklo. Ko je svetlil v temi kakor poledenelo steklo.

»Oh, kakaj?« je zašepetala. V hladu jo je obhlajala kurja polt, sključila se je. Prej ni bila takšna. Nemo gleda predse, sključena in negibna.

Mogoče ga je imelo, da bi ji nekaj rekel, saj zato je tudi prišel, toda nič ni bilo iz vsega tega, brž se je zapel, pogled mu je potemnel in že je pozabil, kaj ji je hotel reči. Takoj sta stala močje drug ob drugem. On zamišljen in živčen, ona odsotna in negibna. Nič jih ni ločevalo, a vendar je bilo, kakor da je med njima neskončno nepremostljivo brezno.

V tem je pokukal mesec skoz oblake. V polobisani noči je tožno zavijal veter. Južna polovica neba je bila črna kakor saje. Zabliskalo se je. Blisk je zasijal v prostoru in izginil v nepreglednem vesolju. Psi so lajali na ves glas. Stražar pred štabom je zakajšal.

DOGODKI V SVETU OD TEDNA DO TEDNA

Predsednik indijske vlade Nehru je izjavil, da mora Indija graditev socializma prilagoditi indijskim pogojem. Osmešil je dvolično stališče indijske KP do kongresa ZKJ, ko je najprej kongres pozdravila, pozneje pa sporočila, da se ne strinja z načrtom programa. Ko je omenil napad na Jugoslavijo je Nehru dejal, da je njen prestopke le v tem, da hoče iti po svoji neodvisni poti.

Podpredsednik ameriške vlade Nixon je obiskal razne države južne Amerike. Ljudje so ga zelo sovražno sprejemali. V Argentini so ga obmetavali s kamenjem in gnili pomarančami. V Limi, glavnem mestu Perua, so ga prav tako napadli. Najhujše protiameriške demonstracije pa so bile v Venezueli. Ameriška vlada je celo pripravila 1000 padalcev, da bi v primeru potrebe nastopili proti demonstrantom. Namen Nixonovega potovanja je bil, vzpostaviti tesnejše gospodarske stike z deželami južne Amerike. Demonstracije pa so bile izbruh nezadovoljstva prebivalstva teh držav proti gospodarskemu izkoriščanju.

Ciprski nadškof Makarios je izjavil, da bi bilo prebivalstvo otoka pripravljeno sprejeti samoupravo v okviru britanske skupnosti narodov. Objavil je tudi, da bo v kratkem obiskal Sovjetsko zvezo.

Jacques Susterle, bivši generalni guverner Alžirije in eden najbližjih sodelavcev generala de Gaulle, je pobegnil iz hišnega zapora ter se odpeljal v Alžir, kjer so ga francoski kolonisti sprejeli s velikimi manifestacijami.

Avstrijski koncler Raab se je odpeljal na 16-dnevni obisk v ZDA.

Tržaške oblasti so prepevale predvolilno zborovanje KPI v Trstu zaradi tega, ker je bil napovedan tudi govor v slovenščini. Stevilne tržaške organizacije so ostro protestirale proti temu sklepu.

Na Portugalskem so pristaši opozicijskega kandidata za bodočega predsednika demonstrirali proti sedanjí vladi.

Sovjetski zunanji minister Gromiko je izjavil, da Sovjetska vlada vztraja na tem, da pride do sestanka na najvišji ravni. Za nedavni sestanek Atlantskega pakta v Kopenhagenu je dejal, da pomeni korak nazaj v pripravah za konferenco med Vzhodom in Zahodom.

V Stuttgartu se je začel kongres Socialno demokratske stranke Zahodne Nemčije. Na dnevnem redu je referat voditelja stranke Olenhauera in razprava o novem programu stranke. Za kongres in njegove sklepe vlada v Zahodni Nemčiji in drugod veliko zanimanja.

Sindikalne organizacije v Franciji so izdale proglas, v katerem zatrjujejo, da bodo podpirale redno vlado, ki bi delovala na podlagi ustavnih zakonov in republikanskih načel. Obključajo, da se bodo borile proti poskusom, da bi v Franciji uvedli diktaturo.

Londonški časopis Sunday Times je sporočil, da so ZDA pripravljene priznati Ljudsko republiko Kitajsko, samo čakajo na ugodno priložnost. ZDA naj bi se naprej podpirale tudi Cankajška in zato menijo, da bi v OZN bila dva kitajska predstavnika.

Francoski general de Gaulle je na tiskovni konferenci izjavil, da je treba izhod iz sedanjega stanja v deželi iskati izven parlamenta.

Nekateri člani ameriške vlade so zahtevali od predsednika, naj bi do junija meseca podal načrt o ustavitvi atomskih poskusov.

Dogodki v Franciji so močno vplivali na zaključek predvolilne kampanje v Italiji. Vsaka stranka je po svoje skušala izkoristiti te dogodke, da bi privabila volivce na svojo stran.

Konferenco mešane jugoslovansko-sovjetske gospodarske komisije, ki so jo sklicali, da bi razpravljali o tekočih problemih trgovinskih odnosov, so odložili.

Ameriški zunanji minister Dulles je zjavil, da je libanonska vlada, zaradi neredov, ki tam vladajo, prosila ameriško vlado, da bi poslala tja svojo vojsko. To pa v primeru, če ne bo sama mogla zaščititi ameriških državljanov v deželi. Libanonska vlada je po izjavi Dullesa obtožila Združeno arabsko republiko pred Varnostnim svetom zaradi mešanja v njene notranje zadeve.

V Sovjetski zvezi so spustili v vesolje tretji umetni satelit. Visok je skoraj 4 metre in tehtal 1327 kg. Dosegel je višino 1800 km in obletel zemljo vsake 103 minute. Njegove signale so ujeli v mnogih delih sveta.

Državni sekretariat za zunanje zadeve je objavil, da je obisk predsednika prezidija Sovjetske zveze Vorosilova odgođen.

V Libanonu je prišlo do hudih protivladnih demonstracij, ki jih je organizirala opozicijska Ljudska fronta. Demonstranti so zažgali del palače predsednika republike. Petih dneh je bilo v neredih 70 mrtvih in okrog 500 ranjenih. Vlada je obdolžila Združeno arabsko republiko, češ da iz Sirije pošilja pomoč upornikom. Naser je to odločno zanimal.

Po uradnih podatkih so se volitve v G. čiji takole iztekle: radikalna unija je dobila 41,2% glasov in 173 poslanskih mest v parlamentu, Združena demokratska levica 24,3% glasov in 78 mest, Liberalna stranka 20,7% glasov in 36 mest, zveza malih strank 10,6% glasov in 9 mest ter populist 2,9% glasov in 4 poslanska mesta. Najbolj značilen za te volitve je velik uspeh levice. Novo grško vlado je sestavil vodja radikalov Karamanlis.

Italijanski predsednik vlade je bil na tridnevni obisk v Veliki Britaniji.

Predsednik Združene arabske republike se je vrnil z večdnevne državne obiske v Sovjetski zvezi.

„Zločin do prihodnosti“

V osrčju Afrike že nad štirideset let neutrudno dela znani zdravnik dr. Albert Schweitzer. V najtežjih razmerah, brez večjih sredstev njegova bolnišnica sredi pragozda vsak dan sprejema črne bolnike iz vseh krajev Afrike na brezplačno zdravljenje. Z dosedanjim požrtvovalnim delom si je dr. Schweitzer zaslužil hvaležnost afriških domaćinov, obdobjanje vsega sveta in visoka priznanja, med drugim tudi Nobelovo nagrado.

Veliki človekoljub pa se ni v svoji ljubezni do soljudi omejil samo na del afriške celine, ampak je našel tudi čas in razumevanje, da povzdigne svoj glas proti nevarnim atomskim poskusom, proti grožnji nuklearnega spopada, za mir in ohranitev človeškega rodu. Lani je njegov protest prenašalo nad 50 svetovnih radijskih postaj. Letos pa je spet naslovil na svetovno javnost nov proglas, v katerem se zavzema za prenehanje atomskih poskusnih eksplozij, za prepoved atomskega orožja in za razgovore med najvišjimi državniki.

Iz tega slovitvega razglasa posnemamo nekaj najbolj značilnih odlomkov.

PROTI ATOMSKI VOJNI

Dr. Schweitzer pripoveduje o zgodovinskem razvoju atomskega orožja, nato pa navaja nevarnosti, ki bi jih lahko povzročil nov svetovni spopad, v katerem bi neogibno prišlo tudi do uporabe nuklearnega orožja.

»O dejstvu velike vodikove bombe,« pravi znani človekoljubni zdravnik, »je treba povedati, da premer ognjenega kroga, ki se ustvari ob eksploziji, lahko znaša več kilometrov. Čenijo, da bi temperatura znašala 100 milijonov stopinj. Pri tem lahko ocenimo, koliko bi bilo ljudi uničenih v najkrajšem času zaradi pritiska eksplozije, letelič drobcev od ruševin, zaradi toplotnega in svetlobnega bleśa in zaradi radioaktivnega žarčenja. Smrtonosno radioaktivno okuženje, ki bi ga povzročila eksplozija, bi se razširilo na področje razsežno kakih 45.000 kvadratnih kilometrov.

Pravijo, da je neki ameriški general izjavil pred parlamentarnim odborom: »Če bi v razmaku po 10 minut vrli na ZDA 110 vodikovih bomb, bi s tem uničili ali hudo ranili 70 milijonov ljudi. Razen tega bi postalo na tisoče kvadratnih kilometrov zemlje neuporabno za celo pokolenje.« Potemtakem bi dežele kot Anglija, Zahodna Nemčija ali Francija, uničili že s 15 do 20 vodikovimi bombami najnovejše proizvodnje.

Glede zaščitnih ukrepov v prihodnji atomski vojni pravijo, da je po nekem manevru atomskega napada, v katerem so preizkusili tudi zaščitna sredstva, ameriški predsednik Eisenhower dejal: »Tu pomagamo samo še molitve!«

Potem ko dr. Schweitzer navaja cenitev, da imajo danes velike sile že blizu 50.000 atomskih in vodikovih bomb na zalogi, nadaljuje:

»V atomski vojni ne bi bilo zmagovalcev marveč samo premaganci. Obe strani bi enako trpeli zaradi bomb in atomskih izstrelkov nasprotnika. Nastalo bi dolgotrajno uničevanje, ki ga ne bi moglo ustaviti niti premirje niti sklenitev miru.

Ko gre za atomsko orožje, noben narod ne more reči nasprotniku: »Zdaj naj odloči orožje!«, ampak samo: »Skupaj smo sklenili, da napravimo samomor, tako da bomo drug drugega uničili!«

Po pravici je dejal neki britanski poslanec, da tisti, ki uporabljajo atomsko orožje, doživlja usodo čebele: kadar piči, mora tudi sama nujno umreti.

»ČISTA BOMBA JE SAMO ZA V IZLOŽBO...«

Ko govori o neogibnosti prenehanja z nadaljnjimi poskusnimi eksplozijami, navaja dr. Schweitzer tudi sklep sovjetske vlade, da enostransko prekine poskuse. »Kaj je zdaj z zahtevo, da tudi drugi prenehajo s poskusnimi eksplozijami?« se sprašuje znani Nobelov nagrajenec. »Vse atomke sile bi se morale zlahka strinjati z njo. Nihče

Komisije za atomsko energijo: »Riziko radioaktivnega okuženja se mora postaviti nasproti riziku svobodnega sveta, če preneha s poskusnimi eksplozijami, preden bi dosegli trden mednarodni sporazum o razorožitvi. Poskusi so potrebni, če ZDA nočejo zaostati v razvoju nuklearnega orožja.«

»V nadaljevanju te propagande,« nadaljuje dr. Albert Schweitzer »je avgusta 1. 1957 neka zelo visoka ameriška »atomska« osebnost imela dovolj poguma, da je trdila, kako pomenijo večjo nevarnost številčnice z radijevo osvetlitvijo na urah, kot pa vsa nevarnost izžarevanja zaradi doslej izvršenih poskusnih eksplozij!«

Ta propaganda veliko zaupa v to, da lahko svetu objavi »veselo novico«, da je znanosti uspelo izdelati prototip vodikove bombe, ki bi ob eksploziji proizvajala dosti manj nevarnih radioaktivnih drobcev kot navadna vodikova bomba. To novo vodikovo bombo so imenovali »čista«. Dosedanja pa je morala privoliti, da jo odslej imenujejo »umazana«.

Čista vodikova bomba nima preobleke iz urana 238, ki pri velikanski temperaturi eksplozije daje material za množico radioaktivnih elementov.

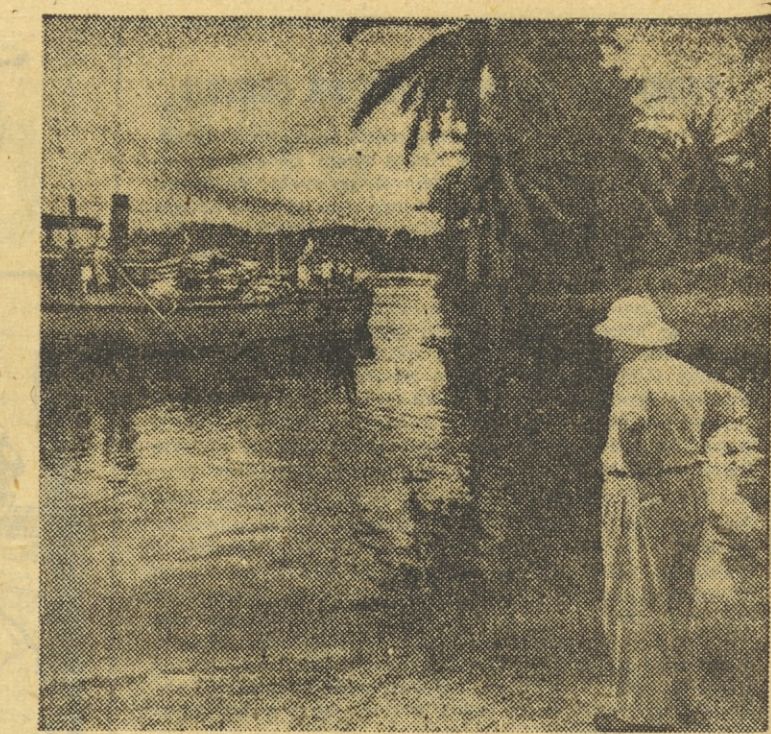
Zato je manj škodljiva kot navadna. Toda, zato ima tudi manjšo rušilno moč kot običajna bomba.

Sveda, niti Sovjetska zveza niti ZDA ne nameravajo proizvajati takšne bombe z zmanjšanim delovanjem, da bi jo uporabili v morebitni vojni. Se nevedno je ameriško obrambno ministrstvo izjavilo, da je radioaktivna okužba postala novo napadalno orožje.

Čista atomska bomba ni določena za uporabo, ampak je samo za v izložbo. Njen namen je, da pomaga prepričati ljudi, kako bodo odslej povzročale poskusne eksplozije tedajle manj izžarevanj in da

Senca atomskih in vodikovih gob še vedno visi nad človeštvom. Proti njihovi grozeči nevarnosti pa se dvigačedalje več glasov protesta.

Ena izmed redkih ladij, ki prihajajo v dr. Schweitzerjevo bolnišnico gobavcev. Zdravnik, ki je ostarel v človekoljubnem delu med afriškimi črnci, jo željno pričakuje.

zato ni mogoče ugovarjati proti nadaljevanju s poskusi.

»KDO LAHKO TO DOVOLI?«

»So takšni torej, ki menijo, da je nevarnost poskusnih eksplozij neznamenita,« pravi dalje dr. Albert Schweitzer. »Ti se v glavnem ukvarjajo z izžarevanjem v ozračju, ki je že ugotovljeno; zato se trudijo, kako bi dokazali, da verjetno še ni dosežena meja nevarnosti zaradi žarčenja iz zraka.

Toda ni se mogoče opreti na rezultate, do katerih so ti ljudje prišli z umetnim preračunavanjem. V zadnjih letih so uvideli, da je nujno stalno zmanjševati mejo izžarevanja. Leta 1934 je ta znašala 100 enot na leto. Zdaj uradno menijo, da je dovoljeno samo 5, v nekaterih deželah pa še manj.

Dr. Lauriston Taylor, ameriški znanstvenik, ki velja kot avtoriteta v zaščiti od izžarevanja, meni, da mnogi drugi, da je zelo negotovo, če sploh obstaja neškodljiva doza izžarevanja. Lahko govorimo — pravi dr. Taylor — samo o dozi žarčenja, ki smo jo sami razglasili za dovoljeno.

Stalno nam govorijo o »dovoljenem maksimumu izžarevanja«. Kdo je to dovolil? Kdo je pooblaščen, da to dovolji?

Glede naše ogroženosti od izžarevanja ne smemo upoštevati samo tistih žarčenj, ki prihajajo od zunaj. Treba je vzeti v obzir tudi učinek tistih, ki izhajajo iz radioaktivnih drobcev znotraj našega organizma.

KAKO NASTAJA IZZAREVANJE V NAŠI NOTRANJOSTI?

Radioaktivni drobci, ki se zberejo v ozračju zaradi poskusnih eksplozij, ne ostajajo tam, ampak padajo na zemljo kot radioaktivni prah, radioaktivni dež, radioaktivni sneg. Preko listja in korenin prihajajo v rastline in se tam kopičijo. Po rastlinah pa prihajajo v nas, bodisi da pijemo mleko krav ali jemo meso živali, ki so se hranile s takšnimi rastlinami. Radioaktivni dež pa lahko povzroči, da pijemo radioaktivno vodo.

Največja radioaktivna okužba je ugotovljena na prostoru med 10 in 60 stopinjami severne širine, to je tam, kjer opravljajo pretežni del ameriških in sovjetskih poskusnih eksplozij.

Radioaktivni drobci, ki jih stasoma naše telo sprejema, se ne razporejajo enakomerno po celicah, pač pa se zbirajo in kopičijo na določenih mestih. Iz teh žarišč nastajajo notranje žarčenje, ki zlasti poškodujejo občutljive organe. Kar manjka temu izžarevanju zaradi jakosti, nadomešča z dolgotrajnostjo.

jo. Takšno izžarevanje traja leta in leta. Od radioaktivnih elementov, ki jih sprejemamo vase, je najbolj razširjen in tudi najbolj nevaren stroncij 90. Ta se zbira v krvna obolenja, ki se zvečuje končujejo s smrtjo. Z izžarevanjem se najbolj poškodujejo celice oplojevalnih organov. Četudi bi bilo žarčenje povsem slabotno, ima lahko usodne posledice.

Strahota teh notranjih kakor tudi zunanjih izžarevanj je v tem, da lahko minevajo leta, preden se pokažejo posledice. Škodljivo dejstvo na potomstvo pa se kaže šele dosti pozneje, komaj v prvem ali drugem rodu, v glavnem pa pri poznejših. V teh pokolenjih se bodo rodili spakci v vse večjem številu in to bo trajalo stoletja.

Na to, v resnici strahotno dejstvo pripominja znani zdravnik: »Ne moremo prevzeti nase odgovornost, da bo nekoč prišlo na svet na tisoče otrok z najhujšimi telesnimi in duševnimi motnjami, samo zato, ker nismo nevarnosti posvetili dovolj pozornosti. Samo tisti, ki niso nikoli pristostvovali porajanju takšnega spakca, ki niso nikdar slišali njegovega stokanja, nikoli niso bili priče materine groze, samo ti si upajo trditi, da je podaljševanje poskusnih eksplozij riziko, ki ga je treba v določenih razmerah sprejeti. Znani francoski biolog in raziskovalec dednosti Jean Rostand pa upravičeno imenuje nadaljevanje poskusov »zločin do prihodnosti«.

RESNICA BO ZMAGALA

Odločno besedo glede nevarnosti, ki jo povzročajo poskusne eksplozije, ne morejo izreči fiziki, ki menijo, da je dovolj, če proučujejo samo nevarnost izžarevanja iz ozračja. Ta odločitev pripada tistim biologom in zdravnikom, ki se ukvarjajo z notranjimi in zunanjimi žarčenji, kakor tudi tistim fizikom, ki se bodo strinjali s tem, kar bodo ugotovili biologi in zdravniki.

Smrtni udarec propagandi umiranja je zadala izjava 9235 znanstvenikov, pripadnikov vseh narodnosti, ki jo je ameriški učenjak dr. Linus Pauling izročil generalnemu sekretarju ZN 13. januarja 1958. V njej svetovni znanstveni ugotavlja, da tedajle večje izžarevanje, ki ga povzročajo nuklearni poskusi, pomeni veliko nevarnost za vse kraje sveta, zlasti pa zato, ker bo povzročilo porajanje vedno več spakov in pohabljenčkov v prihodnjih roduh. Zato vsi ti učenjaki zahtevajo, naj bi mednarodni sporazum napravil konec tem poskusom.

Usodni dnevi v Franciji

vojna je terjala od Francije velikanske gnotne žrtve, v mednarodnem življenju pa jo je spravila skoraj ob ves ugled. Politično razedinjenost v deželi so izkoristili najbolj zagriženi kolonialistični krogi, ki skušajo po vsej sili obdržati svojo oblast v severni Afriki in v vojaškimi pohodi proti sovobodnim gibanjem v kolonijah ohraniti stari, preživeli kolonialistični sistem. Kakor da jih niso izužile bridke izkušnje vojne na Indokitskem. Ker nobena stranka ni imela v parlamentu odločilne moči, je bil vsak poskus, končati pretlivanje krvi v Alžiriji, obsojen na neuspeh zaradi vpliva, ki so ga imeli kolonialisti nad vlado. Zato se je tudi dogajalo, da je vsaka vlada, pa naj bi bila sestavljena iz katerihkoli strank desnice in centra, zagovarjala nadaljevanje alžirske vojne. Na alžirskem vprašanju je padla že preneka vlada in prav tako zadnja, Felixa Gaillarda.

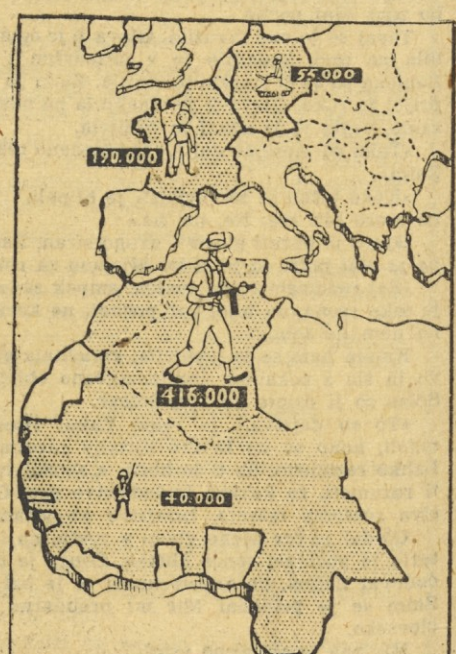
Desničarski krogi so menili, da je zdaj prišel ugoden trenutek, da se polastijo popolne oblasti v Franciji, zato so skovali zaroto in izvršili državni udar.

Do tega, kar se je te dni zgodilo v Franciji in v Alžiriji, nikakor ni prišlo tako nepričakovano, kot bi si kdo mislil. V Franciji in drugod so mnogi že dalj časa opozarjali na to, da se reakcija pripravlja na prevzem oblasti in kazali na vse večji vpliv, ki ga imajo vojaški krogi na vladno politiko. Zanimivo je pogledati, kaj je že pred več meseci, takrat ko so francoska letala bombardirala tunizijsko vas Sakiet Sidi Jusuf, napisal ugledni angleški časopis »Economist«. Ko je omenjal nezadovoljstvo vojaških krogov zaradi premalo odločne vladne politike v Alžiriji, je »Economist« pripomnil, da sicer ni misliti na to, da bi utegnilo priti do gene-

ralskega ali celo polkovniškega državnega udara. Toda, nadaljuje časopis, do česa vsega lahko pride, če kakšna stvar v Alžiriji podžge razjarjenost vojaških krogov. Zmešnjava kaj hitro lahko doseže tudi Francijo samo. V Franciji je 70.000 bivših padalcev, od katerih so se že mnogi uvrstili v skrajno desničarske organizacije. Bojazen pred dejstvom, da bi se vojska utegnila postaviti za sodnika v primeru krize, je eden izmed mnogih razlogov, ki onemogočajo napore, da bi našli izhod iz zagate, kamor je Francijo pripeljala alžirska vojna. Tako je pisal angleški »Economist« že pred tremi meseci. Približno ob istem času, je drugi angleški časopis »Observer« sporočil, da se opazovalci v Parizu sprašujejo, ali se ne utegne zgoditi, da kakšno vladno krizo izkoristijo državni oblasti vojaški elementi. »Observer« pravi dalje, da se visoki francoski državni funkcionarji in politiki bojijo reakcije vojske v primeru, če bi se spustili v razgovore z alžirskimi uporniki.

Torej so zadnji dogodki samo potrdili tisto, kar je bilo očitno že dosti prej, a to je, da vojaško-kolonialistični elementi vse bolj dvigajo glavo. Njihov smoter je jasen. Preko de Gaulle se hočejo dokopati do neomejene oblasti v Franciji. To bi pa dejansko pomenilo ukinitve vseh demokratičnih svobod, ki jih daje republikanska ustava.

Ceprav je stanje še nejasno, vendar pa je bilo že takoj po de Gaullovi nastopu očitno, da francosko ljudstvo, čeprav je politično razedinjeno, odklanja vojaško diktaturo. Že od vsega začetka je pokazalo pripravljenost, da brani republiko. Vse politične stranke, razen skrajne desnice, so podprle v parlamentu Pflimlinovo vlado v njenih naporih, da vzpostavi v deželi red in zagotovi ustav-

Razporeditev francoske suhozemske vojske.

ne pravice. V tej borbi proti fašističnemu poskusu, da se spremeni parlamentarni režim v diktaturo, so se zlasti izkazali delavski sindikati, ki so najbolj odločno nastopili proti de Gaulle in zahtevali ustanovitev posebnega odbora republikanske obrambe, ki naj bi združil vse demokratične sile Francije.

Ni prvič v zgodovini francoskega ljudstva, da skušajo reakcionarne sile pogaziti demokratične pridobitve in vsiliti ljudstvu nazadnjaški sistem diktature. Prav zato je pričakovati, da bo tudi to pot ljudstvo zmigalo in preprečilo katastrofo Francije. Sveda pa bo treba v prvi vrsti napraviti konec dosedanjih politiki nasproti Alžiriji, ki je tudi pripeljala do današnjega stanja v deželi.